

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C/6.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 25.

Pöytä

11/I 1928.

Suomen Lähetystö

Riika, 11 p:nä tammikuuta 1928.

N:o 12.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
2 / 365 lat. 1928		
14/I-28	10	LII
RYHMÄ	OLASTO	ASIA
5	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää raporttini N:o 25, koskeva

1) Venäjää ja Itämeren satamia.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Linn

K.Herra

Ulkoasiainministeri H. J. Procopé,

H e l s i n k i.

Riika, 11 p:nä tammikuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 25.

Venäjä ja

Itämeren satamat.

2/365 det. 1328		
14/I. 28	№	Liite
RYHMÄ	OSASTO	ACIA
5	C 16.	

Latvian hallitus on näinä päivinä myöntänyt Venäjälle Riian satamassa pysyvän paikan, johon venäläisillä aluksilla on etusija. Tämä tietää, että jos esim. latvialaisia tai ulkomaalaisia aluksia odottaa vuoroaan päästäkseen purkamaan lastiaan ja venäläinen alus saapuu, on tällä etusija muiden edellä kysymyksessä olevaan satamapaikkaan. Venäläiset ovat vaatineet itselleen kahta tällaista paikkaa, mutta toisesta paikasta ei ole vielä lopullisesti päätetty. 1)

Mikäli eräs tuttavani laivanvarustaja minulle kertoi, on toimenpide herättänyt suurta tyytymättömyyttä tšekäläisten liikemiesien, laivanvarustajain ja sataman viranomaisten keskuudessa. Lehdissä ei siitä ole mitään mainittu, ja näyttää ulkoasiainministeriö koettavan olla siitä mahdollisimman vähän puhumatta. Käydessäni ministeri Cielens'in luona paripäivää sitten, siirsin keskustelun tähän asiaan, mutta kielsi Cielens aluksi kaikki, myöntäen kuitenkin lopulta, huomattuaan minun olevan selvillä asiasta, hallituksen jättäneen kysymyksen lähemmän järjestelyn valtionvarainministeriölle. "Pietarin satamahan", lisäsi Cielens, "on suuren osan vuodesta jäässä".

Satamaalueen myöntäminen Venäjälle niissä satamissa, jotka ennen ovat sille kuuluneet ja joita se edelleenkin käyttää ulkomaista kauppansa varten, on ajankysymys. Käsitykseni mukaan on nyt tapahtunut toimenpide vaatimaton alku tulevien samantapaisten ja pitemmäl-

---

1) Olen varmalta taholta kuullut laivanvarustajien päättäneen esittää vastalauseensa hallitukselle jos se myöntää Venäjälle toisenkin paikan. Venäläisten Riian satamaa käyttävien laivojen lukumäärä on t.n. 10.

lekin meneviin järjestelyihin Baltian maiden satamissa. Tahtomatta lausua mitään siitä, oliko toimenpiteeseen nyt ryhdyttävä vai ei samoin kuin siitäkään miten suuri Venäjän asiassa harjoittama painostus mahdollisesti on ollut, on itsestään selvää, ettei voida estää tämän kysymyksen esille tulemistä aikaisemmin tai myöhemmin. Kun Puolalle annetaan Danzig, Liettualle Memel, Unkarille järjestetään erikoinen vapaasatama Fiumessa, ei tule osottautumaan mahdolliseksi olla järjestämättä Venäjälle satamapaikkoja niissä Itämeren satamissa, joita se edelleenkin käyttää ylläpitääkseen yhteyttään meritse muiden maiden kanssa.

Joskus on tavattavissa käsitys, että Mustameri oli Venäjälle hyvin paljon tärkeämpi Itämerä, ja että Venäjä siis tulevaisuudessa suhteellisesti helposti voisi keskittää merenkulkunsa ja kaupan Mustanmeren satamiin. Tällainen luulo ei vastaa todellista vallinnutta asiain tilaa. Koko venäläisestä tuonnista ennen sotaa lankei Mustanmeren ja Asovanmeren osalle ainoastaan 6 o/o. Tällöin on sitäpaitsi huomattava, ettei tuonti Mustanmeren kautta ollut enenemässä, vaan päinvastoin suhteellisesti väheni sodan edellisinä vuosina. Mustanmeren satamien kautta tuotujen tavaroiden arvo oli vv. 1904 - 1908 keskimäärin 7,7 o/o kokonaistuonnista, kun se sitävastoin vv. 1908 - 1913 oli ainoastaan 5,9 o/o. Mustanmeren kautta tuotiin etupäässä tavaroita Ukrainaa varten. Keski-Venäjälle eivät Mustanmeren satamat koskaan olleet erikoisen tärkeitä. Mitä vientiin tulee, näyttää asianlaita ensi silmäyksellä olleen toinen. Mustanmeren ja Asovan meren kautta tapahtunut vienti muodostaa 30 à 40 o/o Venäjän koko viennistä. On kuitenkin muistettava, että Ukrainan vienti oli erittäin tuntuvana osana Venäjän viennistä. Yhdessä Kubanin alueen kanssa muodosti se esim. 2/3 koko Venäjän viljanviennistä. Ukrainalaista alkuperää olivat myöskin Mustanmeren satamien kautta viety kivihiili ja rauta, kaukaasialaista alkuperää paloöljy.

Eräs ukrainalainen kansantalousmies, professori Tymoschenko on eräässä äskettäin Berliinissä pitämässään mielenkiintoisessa esitelmässä osottanut, ettei Ukrainan pohjoispuolella olevista alueista viety mitään tavaroita Mustanmeren kautta ulkomaalle. Päinvastoin, sanoo

hän, käytti Ukrainakin osaksi Itämeren satamia, Mustanmeren ja Asovan meren satamien "takamaa" ei ulottunut 500 km laajemmalle. Rostov oli ainoa satamakaupunki, jonne tuotiin tavaroita Iso-Venäjäältäkin, etupäässä Donin alueelta. Tavarain vaihto Venäjän muista osista tapahtui idästä lähteen joko Itämeren satamien tai Venäjän ja Preussin välisen maaraajan kautta. Tymoschenkon mukaan ei entinen asiointila ole muuttunut nytkään, vaikka Pietaria lukuunottamatta kaikki entisen Venäjän Itämeren satamat ovat Venäjän alueen ulkopuolella. Venäjä käyttää niitä edelleenkin sekä tuonti- että vientisatamina. ^{x)} Mustanmeren kautta viedään ainoastaan Ukrainan, Kubanin alueen ja Kaukaasian tuotteita.

Baltian maiden itsenäisinä säilymisen ehtona on, että satamakysymys tyydyttävällä tavalla järjestetään. Niinkauan kuin Venäjällä vallitsee nykyiset luonnottomat olot, ei asia enkä koko laajuudessaan joudu päiväjärjestykseen. Niin pian kuin bolshevismi on luhistunut ja säännölliset olot palaavat Venäjälle, otetaan tämä kysymys esille. Keskustelin kerran erään tunnetun venäläisen yhteiskunnallisen toimihenkilön kanssa, joka ei ollut tai ainakin sanoi ei olevansa vihamielinen Baltian maiden itsenäisyydelle. Näiden maiden riippumattomuuden ehtona piti hän satamakysymyksen järjestämistä tyydyttävällä tavalla. Hän sanoi myöskin olevansa vakuutettu siitä, että kysymys voitiin ratkaista ilman sotaa rauhallista tietä. "Kun kerran", sanoi hän, "Euroopan diplomatia koettaa järjestää Balkanin maillekin pääsyä merelle, ei voitane sen ^{olettaa/}olevan niin lapsellisen, että se uskoisi voitavan pitää 150-miljoonaista kansaa ilman satama alueita Viron ja Latvian takana.

Tässä yhteydessä katson olevan syytä kosketella erästä seikkaa, johon Suomessa mielestäni usein suhtaudutaan hieman pintapuolisesti. Monella taholla ollaan halukkaita ryhtymään kilpailemaan Itämeren

---

x) Hankkimieni tietojen mukaan välittää kymmenkunta venäläistä alusta yhteyttä Riian ja muiden Euroopan satamien välillä. (Hampurin on suuressa määrässä onnistunut säilyttää entinen asemansa kaupan välittäjänä Venäjän ja kaukaisempien maiden välillä). Ranskan tärkäläisen lähettilään de Castillonin tietojen mukaan olisi Venäjän tarkoituksena asettaa kaksi jäänmurtajaa pitämään Riian satamaa jäistä vapaana.

eteläpuolella olevien valtioiden kanssa siitä, mitä tietä tavaranvaihto Venäjän ja muun maailman kanssa tapahtuu ja puhutaan ja kirjoitetaan niistä suurista aineellisista eduista, joita Suomelle koituisi siitä, jos kauttakulku liikenne mahdollisimman suuressa määrässä tapahtuisi Suomen satamien kautta. Tahtomatta tässä ruveta lähemmin todistelemaan, ettei Suomen satamilla, onnellista kylläkin, ole samaa merkitystä Venäjälle kuin Suomenlahden eteläpuolella olevilla Tallinnalla, Riialla ja Libaulla, on asialla erittäin tärkeä poliittinenkin puolensa. Me emme voi kieltäytyä järjestämästä kauttakulku liikennettä, mutta tästä ei vielä seuraa, että meidän olisi ryhdyttävä koettamaan kääntää Venäjän kauppaa suomalaisiin satamiin ja harjoittamaan propagandaa sen puolesta. Mitä ensinnäkin niihin aineellisiin etuihin tulee, joita tällaisesta kauttakulku liikenteestä olisi, luulen niitäkin jossain määrin liioitellun. Luultavaa on, että Venäjä silloin kuin suurilla kustannuksilla olisimme saaneet satamamme ja rautatiemme palvelemaan Venäjän tuontia ja vientiä, tulisi vaatimaan monenlaisia huojennuksia ja helpotuksia, jotka aiheuttaisivat tuntuvia vähennyksiä laskuissamme. Mutta asiassa on vielä paljon tärkeämpi poliittinen puoli. Pienen valtion on aina vaarallista olla suurvallan satamapaikkana. Sillä missä Venäjällä on satama-alueensa, siellä tulee sillä myöskin olemaan suurempi poliittinen vaikutus kuin meidän kannaltamme olisi edullista.

V. J. Linnarsson

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C/6.

ASIA:

Ministeri Luoman raportti no 26.

Riika

17/1 1928

Suomen Lähetystö

Riika, 17 p:nä tammikuuta 1928.

N:o 20.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
3/365 Sac. D. 10 28		
21/1-28	102	L.M.
KYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää raporttini N:o 26, koskeva

1) Grevenitzin kirjettä ja tšekäläisiä sanomalehtiä.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Vy. Linn

K.Herra

Ulkoasiainministeri Hj. P r o c o p é,

H e l s i n k i.

Riika, 17 p:nä tammikuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 26.

Grevenitzin kirje ja
täkäläiset sanomalehdet.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 3 / 365-ae D. 1928		
21/1.28	RS	L.M.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	CU	

Niinkuin jo Ministeriölle tiedoitin, saapui täkäläisille lehdille sähköteitse tieto "Pravdassa" julkaistusta vapaaherra Grevenitzin kirjeestä siinä muodossa, että Tasavallan Presidentti olisi sanonut Grevenitzille olevansa vakuutettu siitä, että Viro ja Latvia taloudellisista syistä tulevat liittymään Venäjään. Kun ei Ministeriön sähkösanomassa, jossa Lähetystä kehoitettiin ilmoittamaan, ettei Presidentin keskustelulla Grevenitzin kanssa ollut mitään poliittista luonnetta, vaan koski erään venäläisen emigrantin karkoittamista, ollut lähemmin mainittu mitä Grevenitz kirjeessään väitti, jätimme lehdille tämän sisältöisen peruutuksen. Oli erittäin hyvä, että saimme ajoissa Ministeriön sähkösanoman, sillä täten onnistui meidän heti laatimallamme peruutuksella saada aikaan, etteivät useat lehdet, niinkuin Arved Bergs' in lehti "Latvis", "Sozialdemokrats" ja puolueeton "Pedeja Bridi", jotka eivät vielä olleet maininneet asiasta, laisinkaan siitä puhuneet. On syytä antaa täysi tunnustus näiden lehtien lojaaliselle suhtautumiselle.

Kun parin päivän päästä "Jaunakas Sinaksessa" oli selostus Grevenitzin kirjeestä, ^{ja/} kävi siitä selville, ettei hän laisinkaan ollut väittänyt Presidentin lausuneen sitä, mitä tänne saapuneessa sähkösanomassa oli väitetty, koetin heti vaikuttaa sähkösanoman julkais^{n/}uini sanomalehtiin, jotta nämä korjaisivat erehdyksen. Vaikkakin lähetystö oli ilmoittanut, ettei Presidentin ja Grevenitzin välisessä keskustelussa ollut kosketeltu poliittisia kysymyksiä, on luonnollisesti aina henkilöitä, jotka eivät usko peruutuksia. Pidän siis ehdottomasti välttämättömänä, että asia joutui oikeaan valaistukseen. Tässä kohden oli kuitenkin eräitä

vaikeuksia voitettavina. Lentien toimitukset eivät olleet "taipuvaisia" "Jaunakas Sinaksessa" olleen selostuksen perusteella antamaan uutta sisältöä Grevenitzin kirjeelle, vaan halusivat todistusta siitä, että kirje todellakin oli sen sisältöinen kuin väitimme. Käännymme sen vuoksi tšekäläisen tietotoimiston puoleen, joka oli Moskovasta saapuneen tiedon välittänyt, ilmoittaen sille erehdyksestä ja pyytäen sitä hankkimaan oikean selostuksen. Samalla kertaa pyysimme sähkötietä Moskovasta lähetystön välityksellä kysymyksessä olevan "Pravdan" numeron.

Eilen oli lehdissä viimeinkin oikea uutinen, jossa oli mainittu tapahtuneesta erehdyksestä. Mainittakoon, että tšekäläinen saksankielinen lehti "Rigasche Rundschau" ensin jätti peruutuksestamme pois sen tärkeimmän osan, jossa sanottiin, ettei keskustelulla ollut mitään poliittista luonnetta. Lehti rajoittui ainoastaan ilmoittamaan syyn Grevenitzin käyntiin Presidentin luona. Tämä oli sitäkin harmillisempaa, kun kaikki tšekäläiset ulkomaalaiset lukevat tätä lehteä. Huomautuksemme johdosta valitti lehden toimitus erehdyksestä jättäneensä tämän kohdan selityksestämme pois ja julkaisi uuden selityksen varustaan sen otsikolla "Die Erfindungen von Baron Grevenitz". Kun sitten tšekäläinen tietotoimisto antoi uuden oikean selostuksen Grevenitzin kirjeestä, varusti lehti sen otsakkeella "Eine Rectification des Baron Grevenitz" huomauttaen, että "durch diese Feststellung wird der gegen Baron Grevenitz erhobene Vorwurf falscher Behauptungen natürlich hinfällig." Lehden toimitukseen kuuluu eräs Grevenitzin tuttavista, vapaaherra Maydel.

Lähetin Ministeriölle t.k. 13 päivänä sähkösanoman, jossa alistin harkittavaksi, eikö olisi syytä tehdä huomautus Moskovassa sen johdosta, että sieltä lähetetyssä sähkösanomassa ilmeisesti tahallisesti oli väärin selostettu Grevenitzin kirjettä. On vaikea tulla muuhun tulokseen kuin siihen, että tarkoituksena on ollut tyytymättömyyden herättäminen Suomea kohtaan latvialaisissa ja virolaisissa piireissä.

W. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 27

Riika

18/1 1928

Suomen Lähetysistö

Riika, 18 p:nä tammikuuta 1928.

N:o 22.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
4/365 hae.	D. 13 28	
21/1-28	5	LIT.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
	5	C16

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 27, koskeva

1) Puolan ja Liettuan noottien vaihtoa.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Linn

K.Herra

Ulkoasiainministeri H. J. Procopé,

H e l s i n k i.

Riika, 18 p:nä tammikuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

Riian lähettilään raportti N:o 27.

No	7/865	ae	D. 19 28
24/1-28	No	LIN	
RYHMÄ	OSASTO	ASIA	
	5	C16	

Puolan ja Liettuan noottien vaihto.

Niinkuin tunnettu lähetti Puolan ulkoasiainministeri Zaleski joku aika sitten Kovnoon Puolan ulkoasiainministeriön virkamiehen Tarnowskin viemään professori Woldemaras'ille kirjettä häneltä. Oheenliitettynä lähetän jäljennöksen kysymyksessä olevasta kirjelmästä.

Eilen palasi Tarnowski Riigan kautta takaisin Warsovaan. Puolan täkäläinen v.t. asiantuntija, kreivi Lublenski on täysin luottamuksellisesti kertonut minulle seuraavaa. Tarkoitus oli ollut, että Tarnowski myöskin neuvottelisi Liettuan ulkoasiainministeriön kanssa Zaleskin kirjeessä mainituista kysymyksistä, mikäli lähempiä tietoja haluttiin. Woldemaras ei kuitenkaan syystä tai toisesta pitänyt sitä asianmukaisena, joten Tarnowski ainoastaan oli tilaisuudessa yksityisesti keskustelemaan tapaamiensa liettualaisten kanssa. Yleisenä käsityksenään oli hän kertonut saaneensa vaikutuksen, että liettualaiset halusivat suhteiden alkamista Puolan kanssa. Kaikki, joiden kanssa hän kahdenkesken oli puhunut, olivat hänelle lausuneet vakaumuksenaan, että säännöllisten suhteiden aikaansaaminen oli välttämätöntä. Jos sitä vastoin kaksi liettualaista oli ollut hänen kanssaan puheissa samalla kertaa, olivat he olleet paljon varovaisempia, ilmeisesti peläten toinen toistaan.

Prof. Woldemaraksen Tarnowskille antama vastauskirjelmä on hyvin pitkä. Se on jossain määrin jyrkkään muotoon kirjoitettu, ja, mikäli Lublenski kertoi, epäkohtelias sävyiltään.

Lubienski arvelikin, että Zaleskin vastaus siihen tulee myöskin o-
 lemaan jyrkempi kuin hänen ensimmäinen kirjelmänsä. Vastauksessaan
 Liettuan hallitus huomauttaa m.m., ettei Vilnan alueelta karkoitet-
 tujen henkilöiden vielä ole sallittu palata, ja että puolalaiset
 varustavat Vilnassa oleskelevan liettualaisen Pletschkaitisen va-
 paajoukon jäseniä liettualaisten sotilaiden univormuilla, sekä että
 nämä edelleenkin saavat oleskella puolalaisten hallussa olevissa
 kasarmeissa. Mitä Zaleskin ehdottamiin kohtiin tulee, joista suun-
 nitelluissa neuvotteluissa olisi keskusteltava, ei puolalaisten ta-
 holta ole tehty mitään konkreettisia ehdotuksia. Tällaisten yksityis-
 kohtaisten ehdotusten tekeminen olisi liettualaisten käsityksen mu-
 kaan välttämätöntä. Liettua endottaa omasta puolestaan, että konfe-
 renssin ohjelmaan myöskin otettaisiin kysymys Zeligoffskin hyökkäyk-
 sen aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta. Mitä itse neuvotteluihin
 tulee, halutaan Kovnossa tietää, onko puolalaisten tarkoituksena,
 että kansainliittokin on niissä edustettuna. Tässä tapauksessa
 olisi myöskin asetettava yhteyteen kansainliiton kanssa, jolle Wolde-
 maras ilmoittaa lähettäneensä jäljennöksen vastauskirjelmästä. Mitä
 neuvottelujen paikkaan tulee, olisi Liettuan hallituksen mielestä
 Königsberg sopivampi kuin Riga.

Lubienski arveli, ettei Puolalla ole mitään vastaan keskus-
 tella Zeligoffskin aiheuttamista vahingoista, mutta luultavaa on,
 että Puolakin tässä tapauksessa jättää laskun liettualaisten joukko-
 jen Puolan alueella tekemistä vahingoista. Kirjelmästä käy Lubienskin
 mukaan ilmi, että liettualaiset koettavat viivyttää asian käsittelyä
 ja aikaansaada lykkäystä. Zaleski tulleekin senvuoksi vastauksessaan
 Woldemaraksen kirjelmään vaatimaan neuvottelujen pikaista alkamista.

W. Zaleski

C O P I E .

P.III.152/28.

Varsovie, le 8 janvier 1928.

Monsieur le Président,

Au cours de l'entretien que j'ai eu l'honneur d'avoir avec Votre Excellence à Genève, nous avons convenu qu'Elle voudrait bien se charger de présenter, avant la fin du mois de décembre dernier ses propositions au programme et à la date des prochaines négociations entre la Pologne et la Lithuanie.

Vu, que des suggestions, émanant de Votre Excellence, concernant la question des dites négociations ne me sont point parvenues jusqu'à ce jour - et désirant entamer aussitôt que possible des pourparlers, visant à l'établissement de relations politiques normales entre la Pologne et la Lithuanie, en vertu des engagements contractés par les deux Gouvernements à la Séance du Conseil de la Société des Nations du 10 décembre 1927, j'ai l'honneur de communiquer à Votre Excellence ce qui suit:

Le Gouvernement Polonais renouvelle par la présente les propositions que j'avais soumises à Votre Excellence à Genève et suggère en même temps d'entamer les négociations à la date du 31 janvier 1928.

Si le Gouvernement Lithuanien maintenait ses réserves quant à ma proposition antérieure de négocier à Varsovie et à Kaunas, le Gouvernement Polonais serait prêt à accepter la proposition de Votre Excellence quant à la ville de Riga comme lieu de négociation, ce qui d'ailleurs avait été convenu durant notre dernier entretien.

Le Gouvernement Polonais considère que le programme de la Conférence en question devrait comporter les questions suivantes, dans la prompt solution desquelles les deux parties semblent être également intéressées:

Son Excellence
Monsieur Auguste VOLDEMARAS
Président du Conseil des Ministres
et Ministre des Affaires Etrangères
à K a u n a s .

1. trafic-frontière,
2. communication postale et télégraphique,
3. communication ferrovière,
4. questions relatives au transit.

Je tiens enfin à déclarer qu'au cas où Votre Excellence désirerait, en participant personnellement à la séance d'ouverture de la Conférence, manifester son plein espoir que la dite Conférence consacrerait les nouvelles relations pacifiques entre la Pologne et la Lithuanie, je serais moi-même tout disposé à présider la Délégation polonaise durant cette séance.

Veillez agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma très haute considération.

Le Ministre des Affaires Etrangères:

/-/ A.Zaleski.

Pour copie conforme: E.J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 28.

Riika

19/2 1928.

Suomen Lähetystö

Riika, 19 p:nä tammikuuta 1928.

N:o 23.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 5/365/ao D. 13 28		
23/1-28	Pö	L.M.
RYHMÄ	OSASTO	ACIA
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 28, koskeva

1) Pyhän Istuimen ja Liettuan välistä
konkordaattia.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. Herra

K.Herra

Ulkoasiainministeri H. J. Procopé,

Helsinki.

Riika, 19 p:nä tammikuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 28.

Pyhän Istuimen ja Liettuan
välinen konkordaatti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 5/365 Sap		D. 19 28
23/1-28	No	L.M.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16	

Oheenliitettynä Lähetystö lähettää jäljennöksen kanslisti Hovillaisen laatimasta käännöksestä Pyhän Istuimen ja Liettuan välisestä konkordaatista, joka ratifioitiin pari päivää ennen Liettuan ja Puolan välisen konfliktin käsittelyä kansainliitossa. Kovnossa ollessani kertoi Mgr. Faidutti Liettuan hallituksen, joka jo aikaisemmin oli antanut periaatteellisen suostumuksensa, erilaisiin syihin vedoten lykänneen sopimuksen ratifioimista. Viittaan tässä erikoisesti 10 artiklaan, jonka mukaan luostarien ja veljeskuntien perustaminen on ainoastaan hengellisestä esivallasta riippuvainen, 13 artiklaan, jonka mukaan hengellinen esivalta määrää uskonnon opettajien, myöskin teologisen teidekunnan opettajien, nimittämisestä ja erottamisesta samoinkuin uskonnon opetuksessa käytettävistä oppikirjoista ja opetusohjelmasta, sekä 15 artiklaan, jonka mukaan ainoastaan kanoonisen lain mukaan solmitut avioliitot ovat laillisina pidettävät.

Vy. Adman

PYHÄN ISTUIMEN ja LIETTUAN TASAVALLAN

välinen konkordaatti.

Kaikkeinpyhimmän ja Jakamattoman Kolminaisuuden nimessä.

Hänen Pyhyytensä Paavi Pius XI ja Liettuan Tasavallan Presidentti, Herra Antanas Smetona ovat päättäneet, määritelläkseen Katolisen Kirkon aseman Liettuassa ja säätääkseen määräyksiä, joiden mukaan kirkolliset asiat voidaan tarkotuksenmukaisesti ja pysyväisesti järjestää Tasavallan alueella, tässä tarkotuksessa solmia konkordaatin.

Tätä varten ovat Hänen Pyhyytensä Paavi Pius XI ja Liettuan Tasavallan Presidentti, Herra Antanas Smetona nimittäneet valtuute-
tuukseen:

H ä n e n P y h y y t e n s ä :

Hänen korkea-arvoisimman ylhäisyytensä kardinaali Petrus Gasparri'n, valtiosihteerin,

V a l t a k u n n a n p r e s i d e n t t i :

Hänen ylhäisyytensä, Herra professori Augustinas Voldemaras'in, pääministerin, ulkoasiainministerin.

Yllämainitut valtuutetut ovat vaihdettuaan valtakirjansa sopineet seuraavista määräyksistä.

1) Katolinen Kirkko nauttii, rituksen eroavaisuudesta huolimatta, Liettuan Tasavallan alueella kaikkea sitä vapautta, jota se tarvitsee hengellisen valtansa ja tuomiovaltansa täytäntöönpanemiseksi sekä omaisuutensa ja asiainsa hallintoa varten Jumalan lakien ja kanoonisten oikeuksien perusteella.

2) Piispat, papit ja uskovaiset saavat vapaasti ja välittömästi olla Pyhän Istuimen kanssa kosketuksissa. Piispat saavat virantoimituksessa ollessaan olla vapaasti ja välittömässä yhteydessä papiensa ja uskovaisten kanssa sekä julkaista asetuksiaan, määräyksiään sekä paimenkirjeitään.

3. Ylläpitämään jatkuvasti ystävällisiä suhteita Pyhän Istuimen ja Liettuan Tasavallan välillä, määrätään Liettuaan paavillinen internuntius ja Pyhän Istuimen luo Tasavallan ministeri

4. Kirkko avustaa valtion virastoja näiden päätösten ja ratkaisujen toimeenpanossa; papin erottamisessa tai tälle myönnettyjen kirkollisten etuoikeuksien peruuttamisessa; estää papinpuvun kantoa kiellon ollessa voimassa; kirkollisiin tarkoituksiin määrättyjen, laillisten verojen kannossa.

5. Ollessan^{a/} virantoimituksessa nauttivat papit erikoista lainsuojaa. Samoin kuin valtionvirkamiehet, voivat papitkin käyttää hyväksien oikeutta, joka estää takavarikoimasta määrätyn osan heidän palkastaan.

Hengelliset, jotka ovat vastaanottaneet papiksi vihkimyksen, munkit, jotka ovat tehneet luostarilupauksensa, pappisseminaarien oppilaat ja noviisit ovat, mikäli he edelleenkin pysyvät pappissäädyssä, vapautetut, sodankin sattuessa, ja yleisen mobilisoinnin tapahtuessa asevelvollisuudesta. Edelleen ei papistolle aseteta sellaisia velvollisuuksia, jotka kanoonisen oikeuden perusteella eivät liity papinvirkaan.

6. Kirkkojen, kappeliin ja hautausmaiden koskemattomuus taataan, poikkeuksena tästä ovat ne tapaukset, jolloin yleinen turvallisuus on vaaranalainen.

7. Tasavallan armeija nauttii kaikkia niitä etuoikeuksia, jotka kanoonisen oikeuden perusteella Pyhä Istuin on armeijoille myöntänyt. Sotapapit ovat virkaansa nähden arkkipiispan alaisia, jolla on oikeus valita heidät.

8. Jokaisena sunnuntaina ja itsenäisyyspäivänä toimittavat papit Jumalanpalveluksen aikana liturgisen rukouksen Liettuan Tasavallan ja sen Presidentin puolesta.

9. Mikään Liettuan Tasavallan alue ei ole piispasta riippuvainen, jonka asuinpaikka on Liettuan valtion rajojen ulkopuolella. Kirkkoprovinsia, jonka hiippakunnat ja kirkkoruhtinaskunnat ovat määritellyt bullassa "Lithuanorum Gente", ei muuteta ilman Liettuan hallituksen suostumusta. Poikkeuksen tästä muodostavat seurakuntien rajojen välttämättömät muutokset. Samoin ovat kirkkoprovinsia, hiippakuntien

ja kirkkoruhtinaskuntien rajat yhtäpitävät Liettuan valtiollisten rajojen kanssa.

10. Kirkollisten hyväntekeväisyyslaitosten, veljeskuntien ja luostarien sekä niiden huoneistojen ja laitosten perustaminen ja muuttaminen on hengellisestä esivallasta riippuvainen, joka jokaisessa tapauksessa, kun mainittuja toimenpiteitä varten valtion puoleen kääntyminen on tarpeellista, ryhtyy näihin ainoastaan hallituksen suostumuksella. Veljeskuntia ja luostareita voidaan Liettuassa vapaasti perustaa ja ylläpitää, jos ne muodostavat Tasavallassa kansallisen oikeuden määräysten nojalla erityisen provinssin.

Mikäli ne eivät ole sopusoinnussa tämän määräyksen kanssa, mutta kuitenkin jo ovat olemassa valtion alueella ja kysymyksessä ovat ennen tämän konkordatin ratifioimista tapahtuneet perustamiset, tunnustaa valtio nämä; uusia perustamisia ei saa tapahtua Pyhän Istuimen suostumuksetta.

11. Pyhä Istuin nimittää piispat. Hänen Pyhyytensä on suostuvainen ennen arkkipiispan, piispojen sekä heidän apulaistensa nimittämistä "cum iure successione" kääntymään valtakunnan Presidentin puoleen saadakseen varmuuden, ettei Presidentillä ole poliittisessa suhteessa mitään muistuttamista ehdokkaita vastaan.

12. Edellämainitut piispat vannovat ennen virkaan astumistaan Valtakunnanpresidentin edessä näin kuuluvan valan:

"Minä vannon ja lupaan Jumalan edessä Pyhän Evankeliumin kautta, kuten piispan tulee, Liettuan Tasavallalle uskollisuutta. Minä vannon ja lupaan noudattaa kuuliaisuutta laillista hallitusta kohtaan sekä määrään papistoni tekemään myös samoin. Edelleen vannon ja lupaan minä olla tekemättä mitään sopimusta ja olla ottamatta osaa mihinkään neuvotteluun, joka voisi vahingoittaa Liettuan valtiota tai yleistä järjestystä. Minä en myöskään tule sallimaan papistoani ottamaan osaa tällaisiin tekoihin. Tulen tekemään voitavani valtion edun ja menestyksen hyväksi, jotta sitä uhkaava vaara, joka tulee tiedokseni, saataisiin torjutuksi".

13. 1) Kaikissa yleisissä tai valtion avustamissa kouluissa on uskonnonopetus pakollinen. Asianomainen hengellinen esivalta määrää opetusohjelman ja oppikirjat. Opettajien nimittäminen ja opetuksen tarkastus tapahtuvat, mikäli ne koskevat opettajiston opetusainestoa ja siveellisyyttä, kanoonisen lain mukaisesti. Jos piispa peruuttaa joltakin opettajalta hänelle myönnetyn luvan uskonnonopettamiseen, niin menettää opettaja samalla oikeuden opettaa uskontoa.

Samat periaatteet, joiden mukaan opettajat nimitetään ja erotetaan, ovat myöskin voimassa professoreihin ja heidän apulaisiinsa nähden, jotka toimivat valtion ylläpitämässä teologis-filosofisessa tiedekunnassa.

2) Kaikissa hiippakunnissa tulee Katolisella Kirkolla olemaan, kanoonisen lain mukaan, valtion avustamia seminaareja, jotka ovat Kirkon alaisia ja joihin se myös nimittää opettajat.

Yläseminaarien antamat päästötodistukset ovat riittävät oikeuttamaan antamaan yleisissä ja valtion avustamissa kouluissa uskonnonopetusta.

3) Valtio huolehtii yhdessä piispojen kanssa siitä, että kaikkien yleisten ja valtion avustamien koulujen oppilaat saavat tilaisuuden uskonnollisten velvollisuuksiensa täyttämiseen.

4) Mitä katolisen nuorison kasvatukseen tulee, myöntää valtio piispoille kanoonin määräyksen 1381 edellyttämät oikeudet sekä hyväksyy piispojen oikeudenmukaiset määräykset.

5) Kaikki koulut, jotka ovat suoranaisesti piispan alaisia ja noudattavat opetusministerin ohjelmaa, asetetaan yhdenvertaisiksi valtion koulujen kanssa todistusten pätevyteen nähden.

14. Liettuan papiston on valtuutettu pitämään luetteloa syntymä-, kaste-, avioliittoon vihkimys- ja kuolleiden todistuksista; nämä ovat päteviä maan perustuslain nojalla oikeudessa ja julkisessa elämässä. Kirkko toimittaa valtiolle todistusten jäljennökset kuluvalta vuodelta sekä asevelvollisten kutsuntaluettelot.

Mikäli asianomaiset eivät suorita tästä työstä johtunutta korvausta, suorittaa sen valtio.

15. Avioliitot, jotka ovat solmitut kanoonikokoelman määräysten mukaan, ovat yhteiskunnallisesti (valtiollisesti) lailliset.

16. Papisto, heidän omaisuutensa, samoinkuin kirkollisten juriidisten henkilöiden ja luostarien omaisuus verotetaan tarkalleen yhdenmukaisesti kuin muut Tasavallan kansalaiset, heidän omaisuutensa ja muut juriidiset henkilöt. Poikkeuksen tästä muodostavat rakennukset, joita käytetään Jumalanpalvelukseen, pappisseminaarit, luostarien kasvatustilat sekä luostarit, jotka ovat ilmentäneet olevansa omaisuutta vailla, omaisuus ja korot, joiden tulot käytetään uskonnollisiin tarkoituksiin ja jotka eivät tuota omistajalle yksityistuloja. Piispojen ja seurakuntain papiston asuinrakennukset samoinkuin heidän virkahuoneensa katsoo valtion rahasto samanarvoisiksi valtion virkamiesten asuntojen ja valtion virkahuoneiden kanssa.

17. Kaikilla papistoon kuuluvilla juriidisilla henkilöillä ja munkkeilla on oikeus yleisten oikeusperiaatteiden mukaan ja kannonista oikeutta noudattaen, hankkia kiinteää ja irtainta omaisuutta, omistaa ja myydä sitä sekä valvoa yhteiskunnallisia oikeuksiaan kaikissa oikeuslaitoksissa.

18. Valtio takaa asiainomaisille oikeuden jakaa kirkollisia toimia, velvollisuuksia sekä kirkkoherrakuntia kanoonisen oikeuden määräysten mukaan.

Seurakuntia annettaessa on seuraava määräys voimassa.

Tasavallan alueella ei voida antaa ilman hallituksen ennakkosuostumusta mitään seurakuntaa:

1. Kansalaistuttamattomille ulkomaalaisille;
2. sellaisille henkilöille, joiden toiminta on vaarallista valtion turvallisuudelle.

Ennekuin seurakunta annetaan, kääntyy Kirkon hallinto asianomaisen ministerin puoleen tullakseen vakuutetuksi siitä, ettei 1 ja 2 kohdassa mainittuja esteitä ole olemassa. Jos ministeri, jolta asiaa on tiedusteltu, tee 30 päivän kuluessa muistutusta aiotun nimityksen suhteen, voi Kirkon hallinto tehdä nimityksen.

19. Valtion samoinkuin yksityistenkin henkilöiden patronaattioikeus pysyy voimassa uuteen sopimukseen saakka. Paikan joutuessa vapaaksi asettaa patruuna 30 päivän kuluessa jonkun sopivan uuden papin piispan hänelle esittämässä ehdokaslistassa olleesta kolmesta ehdokkaasta. Ellei tämä tapahdu 30 päivän kuluessa, katsotaan paikan olevan täyttämättä. Mitä seurakuntien antoon tulee, asettuu piispa ensin 18 artikkelin edellyttämällä tavalla yhteyteen asianomaisen ministerin kanssa.

20. Jos jotakin pappia ja munkkia syytetään valtion oikeudessa rikoksesta, joka kuuluu Tasavallan rikosoikeuden alalle, tulee oikeuden viipymättä tehdä siitä ilmotus asianomaiselle piispalle sekä myöskin tarpeen mukaan toimittaa hänelle syytöskirjelmä perusteluineen. Piispalla tai tämän sijaisella on oikeus oikeuskäsittelyn päätyttyä tarkastaa koko aineisto. Kyseessä olevia henkilöitä pidätettäessä ottaa siviilihallinto huomioon heidän virka-asemansa ja arvonsa.

Papit ja munkit sijoitetaan rangaistusta kärsimään yksityiskoppeihin, erilleen siviilivangeista. Tästä poikkeuksen muodostavat ne, joilta asianomainen piispa on peruuttanut pappissäädyn oikeudet.

Mikäli heidät on tuomittu tavalliseen arestiin, kärsivät he rangaistukseen luostarissa tai erikoisesti tähän tarkoitukseen varatussa huoneessa.

21. Piispat huolehtivat siitä, että sielunhoito annetaan uskovaisille kirkollisten asetusten mukaan heidän äidinkielellään.

22. 1) Liettuan Tasavalta tunnustaa kirkkojen ja luostarien irtaimen ja kiinteän omaisuuden, pääoman ja korot, samoinkuin kaikki muutkin oikeudet, jotka nämä juridiset henkilöt tätä nykyä valtiossa omistavat.

2) Liettuan Tasavalta hyväksyy, että yllämainitut oikeudet, mikäli ne eivät vielä ole merkityt maakirjoihin tai muihin samanlaisiin asiakirjoihin omistavien juridisten henkilöiden nimelle (piispat, säätiöt, veljeskunnat, luostarit, seminaarit, seurakunnat y.m.), nyt niihin merkitään asianomaisen piispan selityksen nojalla, jonka asianomainen siviiliviranomainen on vahvistanut.

3) Niitä kiinteistöjä koskevat kysymykset, jotka kiinteistöt Venäjä on Kirkolta ottanut pois ja jotka nykyään ovat Liettuan valtion hallussa, järjestetään myöhemmin sopimuksen kautta.

4) Katolisen Kirkon tilat, mikäli Liettuan Tasavalta saa niitä takaisin muilta valtioilta, joutuvat jälleen kanoonisen oikeuden perusteella Kirkon haltuun.

23. Ne rahamäärät, jotka Liettuan Tasavalta voimassa olevan lain perusteella suoritti Shemaiten ja Seinyⁿ hiippakunnille, samoinkuin paavilliselle Vilnan hallinnolle tai Kaunaksen arkkihiippakunnalle ja Wilkawischkisⁿ ja Kaischedorisⁿ hiippakunnille, suoritetaan samalla tavalla ja samoja jakoperusteita noudattaen myöskin uusille Paneveshyⁿ ja Telshiaiⁿ hiippakunnille. Joka tapauksessa sitoutuu valtio korottamaan nämä määrät samassa suhteessa kuin muiden hallintonaarojen määrärahoja tullaan korottamaan. Korkeat sopimuspuolet tulevat myöhemmin järjestämään kaiken sen, mikä koskee kirkkoja ja muita kirkollisia rakennuksia.

24. Arkkipiispalla, piispoilla, papistolla ja yläseminaarien opettajistolla on oikeus saada eläkettä. Heidän osuutensa eläkekassaan määritellään myöhemmin piispojen kanssa tehdyn sopimuksen kautta.

25. Valtio sallii sellaisten yhdistysten perustamisen, jotka katolisen liikkeen jäseninä noudattavat uskonnollis^{1/}a tarkotusperiä ja ovat piispan alaisia.

26. Kaikki lait, määräykset ja asetukset, jotka ovat ristiriidassa tämän artikkelin myönnytysten kanssa, katsotaan kumotuiksi heti kun tämä konkordaatti on astunut voimaan.

27. Kirkon Liettuassa omistamat tilat, jotka kuitenkin kuuluvat Kirkon ja luostarien jurfidisille henkilöille, joiden asuinpaikka sijaitseen Liettuan rajojen ulkopuolella ja päinvastoin, tulevat olemaan erikoisen sopimuksen alaisia.

28. Tämä konkordaatti astuu voimaan ratifioimisasiakirjojen vaihtamispäivänä.

Rooma, 27 p:nä syyskuuta 1927.

allekirj. Kardinaali Petrus Gasparri

allekirj. Augustinas Voldemaras.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Schumanin raportti no 29.

Riika

24/1 1928.

Suomen Lähetysö

Riiika, 24 p:nä tammikuuta 1928.

N:o 30.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 8 / 866 lae : 28		
28/I-28		L.M.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 29, koskeva

1) Liettuan hallituksen vastausta Puolan
noottiin.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioituksen vakuutus.

V. J. Procopé

K.Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é,

H e l s i n k i.

Riika, 24 p:nä tammikuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 29.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 8/366 p:nä 10 28		
28/1-28	P:2	L:16
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	E 16	

Liettuan hallituksen vastaus

Puolan noottiin.

Oheenliitettynä lähetän jäljennökset liettualaiselta ta-
holta saamistani pääministeri Woldemaraksen vastauskirjel-
mästä ulkoasiainministeri Zaleskille samoin kuin eräästä
siihen liittyvästä Liettuan hallituksen nootista Ranskan
Kovnessa olevalle edustajalle, ministeri Puaux'lle. 1)
Woldemaraksen vastauskirjelmä on mielestäni sekä asialli-
sessa että muodollisessa suhteessa tuntuvasti heikompi
kuin Liettuan hallituksen suurvaltain edustajille syystal-
vella jättämä vastaus.

V. J. Suman

---

1) Tunnetun Suomi-ystävän nuorempi velli.

REPUBLIQUE DE LITHUANIE
Ministère des Affaires Etrangères.

Kaunas, le 16 janvier 1928.

N:o 1061.

Monsieur le Ministre,

Le 26 décembre dernier, le Chargé d'Affaires Polonais à Riga a demandé à notre Ministre, M. Bizauskas, le visa pour un fonctionnaire de Votre Ministère, homme de confiance, qui devait m'apporter une lettre personnelle de Vous. Le visa fut immédiatement accordé, mais le courrier en question n'est venu à Kovna que le 11 janvier. En me remettant Votre missive, il m'a déclaré qu'il serait autorisé de me donner des explications verbales concernant la lettre dont il était porteur. Mais dans cette lettre Vous ne mentionnez ni le nom du porteur, ni l'autorisation qu'il prétendait posséder de Vous. Il va de soi que dans ces circonstances, de telles déclarations orales n'auraient obligé que Monsieur Tarnowski, Votre courrier spécial. C'est pourquoi je ne pouvais lui adresser aucune demande d'éclaircir Votre note qui, d'ailleurs, n'en a aucun besoin.

Pour ce qui est de la note elle-même, elle contient l'exposé très erroné de notre entretien de Genève et la proposition d'entamer, le 31 janvier, les négociations. Pour obvier à tout malentendu, je me vois obligé de résumer les entretiens que nous avons eus au cours de Votre visite de politesse chez moi et de ma propre visite.

Nous étions tous deux d'accord sur l'utilité d'avoir commencé la réalisation de la résolution du Conseil de la Société des Nations avant la prochaine session du mois de Mars.

Son Excellence
Monsieur Auguste Z a l e s k i,

Ministre des Affaires Etrangères
de la République de Pologne.

V a r s o v i e.

Vous estimâtes que les négociations pourraient commencer au mois de janvier et suggérâtes Varsovie ou Kovna, ou bien Riga, comme lieu des pourparlers. Pour ma part, j'ai souligné l'importance de bien préparer les futures négociations, car leurs interruption et suspension à cause d'un manque de préparation provoqueraient inévitablement l'impression d'un échec, ce qui pourrait être très fâcheux. Vous fûtes, Monsieur le Ministre, de la même opinion que moi.

Je faisais dépendre la date des négociations des préparatifs, et le lieu, des sujets à traiter. A titre d'exemple, j'avais nommé Königsberg qui conviendrait mieux aux négociations si l'on se borne au règlement des questions du trafic ferroviaire.

C'est la Direction des Chemins de fer de Königsberg qui sert d'intermédiaire dans la question du règlement des comptes pour le parcours des wagons lithuaniens, par le couloir de Dantzig et des wagons polonais sur le territoire lithuanien.

Nous étions d'accord avec Votre Excellence qu'on procéderait immédiatement chez soi aux travaux préparatoires. Pour mettre en application la résolution du Conseil de la Société des Nations et pour faciliter les rapports, j'avais suggéré de demander à des tierces Puissances d'assumer la charge de représenter les intérêts lithuaniens en Pologne et les intérêts polonais en Lithuanie. Vous avez immédiatement adhéré à cette proposition et aviez déclaré que ce serait la France qui se chargerait des intérêts polonais en Lithuanie. Pour ma part, j'avais déclaré que le Gouvernement Lithuanien allait demander au Gouvernement Royal d'Italie de représenter les intérêts lithuaniens en Pologne. Après cet accord, le même jour, j'ai officiellement soumis une telle demande à S.E. M. le Sénateur Scialoja qui m'a promis de la transmettre à son Gouvernement, ce qui a été fait.

Vous m'avez dit, Monsieur le Ministre, vers la fin

de notre conversation, que Vous donneriez de vos nouvelles par la Légation de France à Kovna après les fêtes de Noël.

Tel fut notre entretien à Genève le 11 décembre 1927 au cours des deux visites que nous échangeâmes. Je l'ai rapporté, quelques jours plus tard, à Paris, à quelques personnages politiques français, lors de ma dernière visite dans cette ville.

Je ne cache pas que Votre version de notre entretien me surprend péniblement. Elle me démontre que nos futures négociations courent le même danger si elles sont conduites verbalement. Des malentendus au cours des négociations pourraient devenir autrement graves et pourraient mener à un échec.

Pour ce qui est des négociations entre les Gouvernements Lithuanien et Polonais prévues par la Résolution du Conseil de la Société des Nations, je tiens à rappeler à Votre Excellence que ce n'est pas la seule chose qui engage les deux Gouvernements. Le Gouvernement Polonais s'est engagé à reprendre les personnes expulsées par ses organes, le 14 octobre, de la région de Vilna et Grodna. Le Gouvernement Lithuanien a envoyé au Gouvernement Polonais par l'intermédiaire de M.G. Puaux, Ministre de France à Kovno, une note, dont la copie est ci-jointe, mais il vient de recevoir la réponse que le Gouvernement Polonais ne l'ayant pas, jusqu'à l'heure actuelle, prié d'assumer la représentation des intérêts polonais en Lithuanie, le Gouvernement Français ne se croit pas à même de donner suite à la demande lithuanienne. Ainsi, l'engagement de rapatriement des personnes qui attendent leur sort sur la ligne de démarcation demeure toujours inexécuté. Ce peu d'empressement du Gouvernement Polonais de mettre en oeuvre l'engagement qui est de nature à mener à une détente ne me paraît pas de bon augure.

Ce qui est encore plus grave, c'est que le Gouvernement Polonais ayant reconnu le devoir de ne pas s'immiscer dans

les affaires intérieures de la Lituanie, n'a pas interrompu l'organisation des troupes dites lithuaniennes des "émigrés" lithuaniens, avec Plečkaitis à la tête. Après la résolution du Conseil de la Société des Nations, ces "troupes" portant l'uniforme militaire lithuanien, demeurant toujours dans les baraques militaires à Lida. Si ces "troupes" ne sont pas dispersées, le Gouvernement lithuanien se verra, à son grand regret, obligé de demander l'envoi des enquêteurs prévus par la Résolution du Conseil de la Société des Nations.

Enfin, je dois encore relever une erreur que Vous commettez, Monsieur le Ministre, en citant la Résolution du Conseil sur les négociations directes "visant à l'établissement des relations politiques et économiques normales entre la Pologne et la Lituanie", comme Vous le dites. Or, je me permets d'attirer l'attention de Votre Excellence sur le fait que le passage correspondant de la Résolution est ainsi conçu: "Le Conseil... Recommande aux deux Gouvernements d'entamer aussitôt que possible des négociations directes, afin d'arriver à l'établissement des relations de nature à assurer entre deux Etats voisins "la bonne entente dont la paix dépend"."

La Résolution ne parle pas de relations "normales" et pour cause. Le Conseil déclare expressément "que la présente résolution n'affecte en rien les questions sur lesquelles les deux Gouvernements ont des vues divergentes", c'est-à-dire sur les "droits que le Gouvernement lithuanien estime pouvoir faire valoir sur le territoire de Vilna", comme le dit le rapport.

Le rapport et la résolution ont été acceptés par la Lituanie et la Pologne, dont les délégations ont participé activement à leur élaboration. La question de Vilna et autres y afférentes étant exemptes des négociations prévues par la Résolution, il ne peut pas y avoir de relations "normales" entre la Lituanie et la Pologne. Vu les restrictions volontairement acceptées par

les deux parties, il faudrait très soigneusement élaborer le programme des négociations et les projets des accords à intervenir entre les deux Gouvernements.

Je dois constater avec le plus vif regret que Votre Excellence ne fait qu'énumérer les questions: "1. trafic-frontière; 2. communications postales et télégraphiques; 3. communications ferroviaires; 4. questions relatives au transit", sans ajouter aucun projet d'accord à conclure qui pourrait servir de base aux négociations futures, ni même indiquer les idées directrices des accords possibles.

Sans ces données, il me serait impossible de me prononcer sur le programme polonais - s'il est, oui ou non, compatible avec la Résolution du Conseil de la Société des Nations. Par exemple, la question du trafic-frontière paraît, de prime abord, appartenir à la série des questions exemptes par la Résolution des négociations, car la Lithuanie et la Pologne n'ont pas de frontières reconnues des deux côtés. Mais il se peut que le Gouvernement Polonais y mette un tel contenu qui soit compatible avec la divergence des vues des deux Gouvernements sur la question des frontières.

C'est pour cela que le Gouvernement Polonais, s'il veut réellement arriver à des résultats pratiques au cours de la conférence Lithuano-polonaise, doit soumettre des projets bien précis. Sans de tels projets la conférence constaterait, à sa première séance, l'absence de préparation nécessaire et devrait ajourner ses travaux jusqu'au moment où les projets seraient élaborés.

Toutes ces considérations regardent principalement la date de l'ouverture de la Conférence. Pour ce qui est du lieu, il faut, avant de le fixer, trancher une question préalable. Parlant de négociations directes entre la Lithuanie et la Pologne,

le rapport dit que "la Société des Nations et ses organismes techniques seront à la disposition des parties pour leur prêter assistance, si elles le désirent, dans ces négociations." Cette assistance, dans certaines questions, pourrait être très appréciable; dans d'autres ne provoquant pas de difficultés, elle pourrait paraître sans objet.

Sans connaître les solutions des questions que le Gouvernement Polonais envisage, il me serait bien difficile de dire, d'ores et déjà, si une telle assistance serait nécessaire. Or, si les deux Gouvernements se décidaient à invoquer l'assistance de la Société des Nations dans leurs négociations, le lieu de ces dernières devrait être choisi par une entente à trois, comme, d'ailleurs, la date. Comme une telle assistance ne pourrait être demandée à la Société des Nations que d'un commun des deux Gouvernements, il va de soi que si le Gouvernement Polonais est décidé à ne solliciter en aucun ^{cas} cette assistance, le choix du lieu et de la date pour les négociations se ferait par une entente entre les deux parties; dans ce cas, je ne manquerai pas d'indiquer les lieux.

Pour sa part, le Gouvernement Lithuanien demandera d'inscrire à l'ordre du jour la question de la liquidation des conséquences de la guerre menée par la Pologne contre la Lithuanie (coup de force du Général Żeligowski et autres). Avant le commencement de la conférence, le Gouvernement Lithuanien ne manquera pas de soumettre les données sur lesquelles est basée sa demande de dédommagements.

Enfin, Votre Excellence a bien voulu me demander si je ^é/ désire participer personnellement à la séance d'ouverture de la conférence, auquel cas Elle promet de présider elle-même la Délégation polonaise. Je Vous remercie vivement, Monsieur le Ministre, de cette marque d'attention et je dois Vous indiquer que j'ai l'intention non seulement d'assister à la séance d'ouverture, mais de diriger personnellement la Délégation lithuanienne au cours de nos négociations, car je tiens beaucoup à ce que les travaux de cette congé-

rence soient satisfaisants et à ce qu'ils soient terminés assez vite.

Après avoir reçu de Vous les renseignements que je Vous demande, je ne manquerai pas de Vous faire connaître, Monsieur le Ministre, la date et le lieu que le Gouvernement Lithuanien pourra Vous proposer.

Je tiens encore à informer Votre Excellence que la copie de notre correspondance a été envoyée à M. le Secrétaire Général de la Société des Nations et à M. le Rapporteur van Blockland, Ministre des Affaires Etrangères des Pays-Bas.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

(signé) Prof. A. Voldemaras,
Président du Conseil,
Ministre des Affaires Etrangères

REPUBLIQUE DE LITHUANIE.
Ministère des Affaires Etrangères.

Kaunas, le 7 janvier 1928.

N:o 432.

Monsieur le Ministre,

Le Gouvernement Polonais, au cours de la dernière session du Conseil de la Société des Nations, avait déclaré qu'il permettrait le rapatriement des personnes expulsées, à la date du 14 octobre 1927, par lui en-deçà de la ligne de démarcation lithuano-polonaise. Le Conseil a pris note de cette déclaration en l'englobant dans sa Résolution. Or, les personnes visées par cette déclaration ayant pris connaissance de cette autorisation, s'adressent sans cesse aux autorités lithuaniennes en les priant de leur faire savoir le jour où elles pourront regagner le lieu de leur domicile.

La question de leur rapatriement nécessite une entente avec le Gouvernement Polonais avec lequel le Gouvernement Lithuanien n'a pas de rapports.

Lors de l'entretien que j'ai eu à Genève le 11 décembre écoulé avec S.E. Monsieur Aug. Zaleski, Ministre des Affaires Etrangères de Pologne, nous tombâmes d'accord sur la nécessité de demander à des tierces Puissances d'assumer la tâche de sauvegarder les intérêts respectifs dans nos deux Etats. M. Zaleski m'a déclaré

Son Excellence
Monsieur Gabriel P.E. P u a u x,

Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire
du Gouvernement de la République Française.

K a u n a s.

que le Gouvernement de Varsovie demanderait au Gouvernement de la République Française de bien vouloir se charger de la représentation des intérêts polonais en Lithuanie.

Jusqu'à l'heure actuelle le Gouvernement Lithuanien ne sait si le Gouvernement Polonais a fait cette demande et si le Gouvernement Français y a adhéré.

La question du rapatriement de ces victimes des représailles contre la Lithuanie étant urgente, en raison de leur situation précaire sur la ligne de démarcation et les dures conditions de l'existence, j'ai l'honneur de prier Votre Excellence de bien vouloir se mettre en rapports avec le Gouvernement Polonais afin d'obtenir des renseignements sur la date et le lieu de l'entrée dans la région de Vilna des personnes sus-mentionnées.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

(signé) Prof. A. Voldemaras,
Président du Conseil,
Ministre des Affaires Etrangères.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edusain raportti no 30.

Riika

30/5 1928

Suomen Lähetystö

Riika, 30 p:nä tammikuuta 1928.

N:o 42.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 4/366 Lap D. 1928		
4/2-28	2	LIL
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 30, koskeva

1) Latvian hallituksen vaihdosta.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

K.Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

H e l s i n k i.

Riika, 28 p:nä tammikuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 30.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 9/366 p:nä 10 28		
4/2 28	No	L.M.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	CM	

Latvian hallituksen vaihdos.

Viimeinkin on jo joulukuun alkupuolella alkanut hallituskriisi päättynyt porvarillisen kokoomushallituksen muodostamiseen. Itsestään selvää on, ettei hallituksen muodostaminen ole helppoa maassa, jossa eduskunnan sata jäsentä kuuluvat 26 eri puolueeseen, ja jossa useilla ryhmillä on eduskunnassa ainoastaan yksi edustaja. Hallituksen muodostamista vaikeuttaa sitäpaitsi hallitusmuodon määräys siitä, että eduskunnan on äänten enemmistöllä hyväksyttävä uuden hallituksen ohjelma ja sen kokoonpano. Presidentti voi ainoastaan antaa jollekin henkilölle tehtäväksi hallituksen muodostamisen, mutta ei nimitä hallituksen jäseniä, vaan katsotaan nämä virkaansa asetetuiksi eduskunnassa tapahtuneen äänestyksen kautta.

Uusi pääministeri Jurashevski, joka on syntynyt v.1872, kuuluu demokraattiseen keskustaan, jolla on eduskunnassa kolme edustajaa. Hän on lakimies ja on ennen eduskuntaan tulemistaan toiminut asianajajana Mitauksessa. Jurashevski on aikaisemminkin ollut hallituksen jäsenenä. Hän oli oikeusministerinä v.1918, sisäministerinä v.1924 ja oikeusministerinä v.1925. Jo ennen Latvian itsenäisyyttä otti hän osaa valtiolliseen elämään, ollen Kuurinmaan edustajana toisessa duumassa. Ulkoasiainministeriksi on nimitetty Balodis, joka tähän asti on ollut lähettiläänä Kaunaksessa. Hän ei ole sanottavasti ottanut osaa politiikkaan, mutta kuuluu lähinnä demokraattiseen keskukseseen. Uusi sotaministeri, kenraali Kalninsch tekee erittäin hyvän vaikutuksen ja nauttii suurta kannatusta armeijassa, mitä ei voida sanoa hänen edeltäjästään. Tšekäläiset

sotilasattaseat ovat kaikki erittäin tyytyväisiä hänen nimitykseensä. Se seikka, että armeijan keskuudessa viime aikoina on saatu ilmi useampiakin kommunistisia järjestöjä, tekee erittäin tärkeäksi saada armeijan johtoon yleistä luottamusta nauttivan henkilön.

Huomiota herättää se, että myöskin vähemmistökansallisuudet ovat saaneet ministerisalkun. Oikeusministeriksi on nimitetty saksalaiseen ryhmään kuuluva lakimies, riikalainen asianajaja Magnus. Sitäpaitsi on ollut kysymys uusien ministerin-apulaisten virkojen perustamisesta, jotta täten voitaisiin tyydyttää muitakin vähemmistöjä. Venäläistä kansallisuutta olevan Schpoljanskin nimitys apulaismaatalousministeriksi lienee jo periaatteessa päätetty, mutta ei päätöstä ole toistaiseksi pantu täytäntöön, koska kävi ilmi, etteivät venäläiset voineet yhtyä hänen ehdokkuudestaan.

Sisäpoliittisessa suhteessa ei kaatunut hallitus voinut saada toteutetuksi sosialistista ohjelmaansa suuremmassa määrässä kuin muidenkaan maiden sosialistiset hallitukset, joilla ei ole eduskunnan enemmistöä takanaan, voivat toteuttaa yhteiskunnallisia aatteitaan. Sitä selvemmäksi muodostui sen toiminta ulkopolitiikan alalla. Hallituksen ulkoasiainministeri Cielens, eronneen hallituksen vahvin nimi, teki itsensä huomatuksi sen jyrkän käännöksen kautta, mikä hänen aikanaan tapahtui Latvian ulkopoliitikassa.

Cielensin ulkopoliittinen katsantokanta eroaa Meierovitschin käsityksestä. Meierovitschin politiikan perustana oli läheinen poliittinen yhteistoiminta - mieluummin sotilaallinen liitto - Venäjältä eronneiden valtioiden välillä, joka saisi tukea länsivalloilta, Ranskalta ja Englannilta. Cielens on asettunut kokonaan toiselle kannalle ja koettanut ulkopoliitikassaan toteuttaa niitä ajatuksia, jotka Varsovan sopimusta solmittaessa määräsivät Latvian sosiaalidemokraattisen puolueen kannan sen asettuessa tätä sopimusta vastustamaan. Tämän

käsityksen mukaan vaatii Latvian maantieteellinen asema läheistä suhdetta Venäjään ja myöskin Saksaan. Latvian satamat ovat samalla Venäjän satamia, sen rautatiet Venäjän rautateiden päitä. Venäjä ei siis koskaan tule kärsimään raja-aitaa itsensä ja Länsi-Euroopan välillä. Latvian samoin kuin Vironkin satamat ovat tärkeitä Venäjän tuonti- ja vientikaupalle, eikä se senvuoksi tule suvaitsemaan minkäänlaista ulkomaalaista vaikutusta näiden maiden rannoilla. Baltian maiden on oltava solmimatta sellaisia sopimuksia muiden maiden kanssa, joita Venäjä pitää itseään vastaan kohdistu-neina. Päinvastaisessa tapauksessa tulee Venäjä pakotetuksi koettamaan valloittaa takaisin menettämänsä rannikot. Taloudellinen ja poliittinen yhteistoiminta Viron ja Liettuan kanssa - sitten- kuin se poliittisista syistä viimeainitun maan kanssa on mahdol- linen - on toivottava, mutta on tässä yhteistoiminnassa aina otettava huomioon, ettei se millään tavoin saa kohdistua edellämai- nittuja suurvaltoja vastaan. Läheinen yhteistoiminta Suomen kanssa on suotava, mutta tulee se aina ilmenemään enemmän muilla^{1/} kuin puhtaasti poliittisella alalla. Mitä Puolaan tulee, on Cielens' issä huomattavissa tätä maata kohtaan sama epäluulo, joka syystä tai toisesta usein on havaittavissa muidenkin maiden sosialisteis- sa. Olen joskus saanut vaikutuksen, ettei puolalaisia sosiaalide- mokraateja pidettäisi "todellisina" sosialisteina.

Pari esimerkkiä Cielens'in ulkoministeriajalta valaisevat hänen ajatuksiaan: Venäjän kanssa sovitut nonaggressionisopimuksen artikkelit, jotka eivät tosin johtaneet positiiviseen tulokseen, mutta joihin sisältyvä "puolueettomuus" epäilemättä vastaa hänen poliittista käsitystään; Latvian puolueettomuuden julistus diplo- maattisten suhteitten katketessa Englannin ja Venäjän välillä; Latvian ja Venäjän välinen kauppasopimus ja siitä johtunut Latvian ja Viron välisten tulliliittoneuvottelujen keskeytyminen; kahden vakinaisen satamapaikan antaminen Venäjälle Riian satamassa;

uhkaus irtisanoa Suomen kanssa solmittu kauppasopimus, jos ei Suomi hyväksy venäläistä klausulia; halu saada takeita siitä, ettei Suomen kansainliitossa oleva edustaja esiinny Saksaa ja Venäjää vastaan.

Olisi epäilemättä väärin asettua kokonaan tuomitsevalle kannalle Cielensin ulkopoliittikkaan nähden. 1) . Cielensille on kiel-
tämättä annettava tunnustus siitä, että hän on koettanut asettua todellisuuden pohjalle. Tästä ei kuitenkaan vielä johdu, että hänen ulkopoliittikkaansa aina voitaisiin pitää oikeaan osuneena. Suurimpana vikana siinä on ollut se, että hän on liian vähän kiinnittänyt huomiota yhteistoiminnan tärkeyteen Latvian ja muiden Venäjältä eronneiden valtioiden, ennenkaikkea Latvian ja Viron, välillä. Innossaan säilyttää hyvät välit Venäjään, on hän unohtanut Latvian ja Viron välisen poliittisen yhteistoiminnan merkityksen molemmille maille. Hän on unohtanut, ettei Latvian kohtaloa voida erottaa Viron kohtalosta. Sitäpaitsi on hän usein harkitsemattomilla esiintymisillään loukannut Latviolle ystävällisten maiden, niinkuin Englannin ja Puolan - vieläpä kerran Suomenkin - hallituksia. 2).

---

1) Sodan jälkeisinä aikoina, jolloin Saksa ja Venäjä sisäisesti ja ulkonaisesti heikontuneina olivat syrjässä maailman politiikasta, oltiin monella taholla taipuvaisia pitämään mahdollisena sellaista-kin, joka sittemmin on osottautunut mahdottomaksi. Ei ole sanottu, että Meierovitsch'kaan enää tänään olisi katsellut asioita aivan samalla tavoin kuin v.1922, jolloin Varsovan sopimus allekirjoitettiin. Cielens sanoi kerran minulle Meierovitschin elämänsä loppupuolella jossain määrin muuttaneen käsityksiään.

2) Käydessäni ottamassa jäähyväiset Cielens'iltä, sanoi hän yhteistyön kanssani olleen erittäin miellyttävän sekä pahoitteli viime kesäisiä "Reibungen", jotka johtuivat siitä, että hän oli rasittunut. Vastasin en koskaan antaneeni hänen kesäisille lausunnoilleen suurta merkitystä, koska katsoin niiden johtuneen hermostuneisuudesta.

On valitettavaa, että henkilö, jolla kieltämättä on kykyä, usein - haluaisi melkein sanoa suoranaisesti kömpelyydestä - on ryhtynyt tekoihin, jotka tuottamatta hyötyä hänen ajamalleen politiikalle, ovat olleet omiaan kiristämään välejä Latvialle ystävällisiin valtioihin. Tämä johtuu hänen suurimmasta puutteestaan, taitamattomuudesta arvostella minkä vaikutuksen hänen lausuntonsa ja toimenpiteensä tekevät muualla. Venäjän ja Latvian välisen nonaggressionisopimuksen tunnuttujen artiklainta laatiminen on kuvaavana esimerkkinä tästä. On epäilemättä paljon henkilöitä, jotka eivät usko Latvian mahdollisuuksiin ottaa osaa Venäjää vastaan kohdistettuihin sotilaallisiin toimenpiteisiin, mutta Cielens ei käsittänyt sitä Latvialle haitallista vaikutusta, minkä tämän seikan nimenomainen toteaminen sen ja Neuvosto-Venäjän välisessä sopimuksessa kaikkialla tekisi. Tällaisia esimerkkiä voisi luetella joukottain.

Suurin Cielens'in tekemistä erehdyksistä oli Latvian ja Venäjän välinen kauppasopimus, sillä sen solmiminen perustui kokonaan väärään edellytykseen. Cielens ja hänen hallitustoverinsa toivoivat voivansa saada Latviaan jälleen kukoistavan teollisuuden hankkimalla Latvialle Venäjältä suuria tilauksia, joiden korvaukseksi alennettiin tuntuvasti venäläisten tavarain tullimaksuja. Tällainen toivo on käsitettävissä kun tiedetään, että työväestön lukumäärä nykyään on ainoastaan puolet siitä, mitä se oli ennen sotaa. Sopimus perustuu kuitenkin väärään laskelmaan. Ei kukaan liikemies perusta tehtaita kauppasopimuksen vuoksi, joka koska hyvänsä voidaan sanoa irti. Itsenäisellä Latviällä ei voi enää olla samoja mahdollisuuksia kuin siihen kuuluvilla alueilla oli ennen sotaa. Manders ja Ruschevitz y.m., jotka tahtovat, että Latvian olisi koettava pyrkiä tulliliittoon Venäjän kanssa ja federatiivisen Venäjän jäseneksi, ovat siinä oikeassa, että ainoastaan tätä tietä voidaan teollisuus saattaa samalle tasolle, kuin millä se oli ennen sotaa. Nykyisellä kauppasopimuksella ei, niinkuin saadut kokemukset osoittavat, tällaista tulosta voida saavuttaa.

Toiselta puolen ei sopimus myöskään ymmärtääkseni tule niin vaaralliseksi Latvian itsenäisyydelle kuin monet sen tšekäläisistä vastustajista ovat väittäneet, kun ei sen kautta kerran saada syntymään suurta Venäjän markkinoista riippuvaista teollisuutta.

Uuden hallituksen astuessa toimeensa herää luonnollisesti kysymys siitä, millaiseksi sen ulkopoliittika muodostuu. Oleⁿ tavannut täällä henkilöitä, myöskin virkatovereitani, jotka näyttävät uskovan, että ulkopoliitikassa tulisi tapahtumaan käänös. Niin esim. lausui Ranskan tšekäläinen lähettiläs, varakreivi de Castillon minulle tämänkaltaisen ajatuksen joku aika sitten. Minun täytyy tunnustaa, etten voi jakaa tätä käsitystä. Se perustuu pohjimmaltaan siihen, mielestäni väärään, luuloon että Cielens'in politiikka johtui hänen ja Venäjän edustajan läheisistä suhteista, Saksan ministerin Kösterin vaikutuksesta tšekäläisiin sosialisteihin y.m. enemmän tai vähemmän satunnaisista seikoista. Käsitykseni mukaan oli Cielens'in politiikka jo kauan itäneen ajatussuunnan toteuttamista, jolla on ollut kannattajia epäilemättä muidenkin kuin sosialistien keskuudessa.

Uusi hallitus tulee luultavasti koettamaan toimia suuremmassa määrässä yhteisymmärryksessä Viron ja muidenkin Venäjältä eronneiden valtioiden kanssa kuin entinen hallitus. Se tulee koettamaan olla itsenäisempi ja välttää Cielens'in politiikan liiallisuuksia, mutta käsityksellä, että tähän asti vallinneen venäläis-saksalaisen vaikutuksen sijaan tulisi ranskalais-puolalainen tai englantilainen vaikutus, ei ole minkäänlaista perustusta todellisuudessa. Se on jo käytännöllisistäkin syistä mahdotonta. Uusi porvarihallitus tarvitsee yhtä suuressa määrässä kuin entinen sosialistihallituskin saksalaisen ja venäläisen vähemmistön tukea. Oleⁿ kuullut kerrottavakin taholta, jota pidän täysin luotettavana, että saksalaiset ovat kannatuksensa ehdoksi panneet sen, ettei Latvian ulkopoliitikassa tule tapahtumaan muutoksia. Tästä luultavasti johtuu sekin, ettei uuden hallituksen ohjelmassa ulkopoliitikasta puhuta mitään. Epä-

varmaa sitäpaitsi on, kuinka kauan nykyinen hallitus tulee pysymään
vallassa. Cielens sanoi minulle pari päivää sitten olevansa vakuutet-
tu siitä, että sosialistit ennen pitkää, ehkä jo keväällä, palaavat
takaisin. "Uuden hallituksen kannattajat", sanoi hän, "kuuluvat niin
moneen eri puolueeseen, että olisi ihme, jos niitä voitaisiin kauan
aikaa pitää koossa". Tulevaisuus osottaa missä määrin hänen ennustuk-
sensa toteutuu.

V. J. Linnau

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C/6.

ASIA:

Ministeri Edelmanin raportti no 31.

Riika

2/2 1928.

Suomen Lähetystö

Riika, 2 p:nä helmikuuta 1928.

N:o 50.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 10/366 fac. D. 1928		
7/2-28	No	Liit.
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 31 koskeva

1) Puolalais-liettualaisia neuvotteluja.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioituksen vakuutus.

K. Herra

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é,

H e l s i n k i.

Riika, 2 p:nä helmikuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 31.

Puolalais-liettualaiset
neuvottelut.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 20/366 L. O. 1928		
7/2 - 28	№	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C/16	

Niinkuin Ministeriölle viime kuluneen tammikuun 27 päivänä ilmoitin, näyttää tätä nykyä siltä niinkuin Puolan ja Liettuan väliset neuvottelut sittenkin tulisivat tapahtumaan Riassa. Liettuan hallitus ei ole tähän asti ollut siihen erikoisen halukas, riippuen tämä m.m. siitä, että sen mielestä Latvian äskenten eronnut hallitus, joka salli liettualaisten pakolaisten pitää konferenssinsa Riassa, oli tämän kautta tehnyt itsensä syyppäksi epäystävälliseen tekoon Liettuan hallitusta vastaan. Hallituksen muutos Latviassa ja Latvian Kaunaksessa olevan lähettilään Balodiksen tulo ulkoministeriksi on tietysti tuntuvasti muuttanut tilannetta ja lienee vaikuttanut, ettei Kaunaksessa enää vastusteta neuvottelujen tapahtumista Riassa, joskin Liettuan hallituksen mielestä neuvottelujen paikan, niinkuin pääministeri Woldemaraksen nootissa Zaleskille viime kuluneen tammikuun 16 päivältä nimenomaan huomautetaan, tulisi ^{ensi sijassa/} ~~sen sijasta~~ riippua neuvotteluissa käsiteltävien asioiden laadusta. ¹⁾ Puolan lähettiläs Lukasievics, jonka kanssa ennen hänen Varsovaan lähtöään keskustelin neuvottelujen paikasta, sanoi olevansa sitä mieltä, ettei niiden pitäisi tapahtua Riassa. Hänen mielestään Latvian hallituksen ulkopoliittikka ei ollut sellainen, että olisi mitään syytä "palkita" sitä Riian määräämisellä neuvottelupaikaksi.

Lukasievics'in kantaan lienee kuitenkin ollut muitakin syitä. Hänen persoonansa on myöskin yksi niistä syistä, jotka tekevät, ettei Liettuan hallitus halua neuvotteluja pidettäväksi täällä. Liettuan tšekäläinen lähettiläs Bizauskas onertonut minulle huomauttaneensa epävirallisesti Latvian ulkoasiainministeriölle, ettei olisi mahdollista, että Lukasievics millään

1) -vert.raporttiin

tavoin ottaisi osaa neuvotteluihin. Liettuan hallituksen mielestä on Lukasievics kahdestakin syystä tähän sopimaton. Ensinnäkin oli hän yksi niistä Puolan ja Liettuan välillä solmitun Suvalkin välirauhan allekirjoittajista, jotka jo allekirjoittamishetkellä, niinkuin Liettuan hallitus on vakuutettu, varsin hyvin tiesivät, että puolalaiset ennen pitkää tulisivat rikkomaan sopimuksen j/a valtaamaan Vilnan. Toiseksi on hänen toimintansa liettualaisten emigranttien keskuudessa Riassa, niinkuin sanomalehdissäkin on kerrottu, ollut sitä laatua, että jo yksin tämäkin tekee hänet mahdottomaksi neuvottelemaan liettualaisten kanssa suhteitten palauttamisesta molempien maiden välille. Kun Bizauskas samalla on huomauttanut täysin ymmärtävänsä, etteivät puolalaiset voi syrjäyttää neuvotteluista Riian lähettilästään neuvottelujen tapahtuessa täällä, lienee tämä ymmärrettävä syy, että Lukasievics'in lähettiläänä olo tai ainakin hänen oleskelunsa Riassa neuvottelujen aikana Liettuan hallituksen mielestä tekisi Riian sopimattomaksi neuvottelupaikkana. Luulen myöskin ulkoministeriön saattaneen Bizauskaksen lausunnon Puolan hallituksen tietoon.

Mitä Lukasievics'in eroon tulee, puhuttiin siitä jo aivan yleisesti sen jälkeen kuin liettualaiset pakolaiset sanomalehdissä olivat kirjoittaneet hänen heidän kanssaan hotellin Roomassa pitämästään neuvotteluista, jolloin hän oli luvannut varoja, aseita ja puolalaisia sotilasneuvoja pakolaisille, jos nämä ^{r/}yhtyisivät kapinaan Woldemaraksen hallitusta vastaan. Syynä siihen, että Lukasievics ainakin toistaiseksi sai jäädä paikolleen, johtuu hänen hyvästä henkilökohtaisesta asemastaan Riassa. Saapuessani marraskuun lopulla Kaunakseen ja käydessäni siellä tapaamassa nykyistä ulkoasiainministeriä Balodista, kysyi tämä minulta erittäin kiivaassa äänilajissa, minkä vuoksi ei Latvian hallitus vaadi Lukasievics'in eroa. Vastatessani sen epäilemättä johtuvan tämän erinomaisesta asemasta, sanoi Balodis pitävänsä hyvin mahdollisena, että Lukasievics'in varsinaisena tarkoituksena oli ollut sotkea

Latvian ja Liettuan keskinäiset välit sekä lausui ihmettelynsä siitä, että Latvian ulkoasiainministeriö kiinnitti suurempaa huomiota Lukasevics'in kuin omaan lähettilääseensä, joka ei Kaunaksessa vallitsevan Latviaa kohtaan vallitsevan kiihoittuneen mielialan vuoksi tietänyt millä hetkellä häntä vastaan ryhdyttiin väkivaltaan.¹⁾ Ei liene siis syytä olettaa, että Balodis yhtyy puolustamaan Lukasevics'in tänne jäämistä, jos se olisi esteenä neuvottelujen tapahtumiselle Riassa. Puolalaisissa lehdissä on jo mainittukin, että Lukasevics tulisi nimitetyksi lähettilääksi Ateenaan.

Täten olisi siis toinenkin niistä esteistä tullut poistetuksi, jotka Liettuan mielestä ovat sille tehneet vaikeaksi suostua neuvottelujen pitämiseen Riassa.

Vaikkakin siis ainakin t.n. näyttää siltä, niinkuin olisi olemassa yksimielisyys siitä, missä neuvottelut tulisivat tapahtumaan, ei voida sanoa, että kysymys itse neuvotteluista olisi mitenkään edistynyt. Päinvastoin tuntuvat kaikki yhä enemmän vakaantuneen siinä käsityksessä, että Liettuan hallitus tulee tekemään voitavansa lykätäkseen niiden alkamista. Pääministeri Woldemaras'en nootissa ulkoministeri Zaleskille lausuttu ajatus, että ensin on tehtävä yksityiskohtaiset ehdotukset käsiteltäviksi suunnitelluista asioista, ja päästävä niistä yksimielisiksi, ei ole omiaan edistämään neuvottelujen joutuisuutta. Täten Liettuan hallitus itse asiassa asettaa sovittujen suullisten neuvottelujen tilalle kirjallisen menettelytavan.

---

1) Jo ennen Kaunakseen tuloani olin kuullut eräältä sieltä saapuneelta ulkomaiselta kirjeenvaihtajalta Balodiksen pyytäneen Liettuan hallitukselta suojelusta lähetystölle. Yleinen käsitys oli, että hän oli tehnyt tämän yksinomaan pelätäkseen omaa hallitustaan, jotta tämä estäisi Liettuan hallitusta vastaan harjoitetun propagandan Latviassa. Kaunaksessa ei yleensä oltu taipuvaisia uskomaan, että Balodis todellakin olisi luullut jonkun vaaran itseään uhkaavan.

Noudattaen Liettuan hallituksen entistä tapaa koettaa hyötyä naapurivaltain vastakkaisista eduista, on pääministeri Woldemaras käynyt Berliinissä ilmeisesti painostaakseen Puolalle ja muillekin Liettuan ja Saksan läheisiä suhteita. Ulkoasiainministeri Stresemann ei liene ollut erikoisen innostunut hänen henkilökohtaisesta käynnistään. Kun tietää, että Saksan Kaunaksessa oleva lähettiläs oli koettanut saada Woldemarasta luopumaan ajatuksesta, ei voi olla hymyilemättä Liettuan virallisen lehden mantipontiselle kirjoitukselle, jossa puhutaan Woldemaraksen matkasta Berliiniin niinkuin jostakin eurooppalaisesta suurtaantumasta. Lehden mukaan on matka jo senkin vuoksi erikoisen huomattava, että nyt ensi kerran sodan jälkeen sellaisen valtion hallituksen päämies, joka ei maailmansodassa ollut Saksan liittolainen, kävi virallisella käynnillä Saksassa. Tämä johtuu lehden mukaan siitä, että Liettua ystävällisemmin kuin muut suhtautuu Saksan kansaan. Lehden kauniista sanoista huolimatta, ei Berliinissä näytä annetun matkalle samaa merkitystä kuin Kaunaksessa. Yksinpä Woldemaraksen saksalaisille lehdille antama ystävällinen vakuutuskin, ettei hän "tulevaisuudessa vielä vähemmin kuin tähän asti anna kenenkään sortaa saksalaisia", on Memelin kysymyksessä ennen saatujen kokemusten perusteella otettu vastaan epäluulolla. Tuntuu senvuoksi siltä niinkuin matkaan liittyneet suurpoliittiset toiveet eivät olisi täysin toteutuneet.

Varmalta taholta olen kuullut Stresemannin antaneen Woldemarakselle ystävällisen neuvon ryhtyä neuvotteluihin Puolan kanssa.

W. W. L. L.

VW
CA
DN

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16

ASIA:

Ministeri Selmanin raportti no 32.

Riikas

8/2 1928

Suomen Lähetystö

Riga, 8 p:nä. helmikuuta 1928.

N:o 60.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
11/366 <i>see</i> D. 19 28		
11/2-28	RS	LM
RYHMÄ	O.	ASIA
.5 C16		

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 32, koskeva

- 1) Libau-Romnyn y.m. Liettuan ja Puolan välisiä rautateitä.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Vy. L. Linn

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

H e l s i n k i.

Riga, 8 päivänä helmikuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 32.

Libau - Romnyn y.m. Liettuan
ja Puolan väliset rautatiet.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 11/366/pe D. 19 28		
11/2.28	No	Litt.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16	

Niinkuin tunnettu, on Latvian hallitus joku aika sitten Kaunaksessa esittänyt vastalauseensa sen johdosta, että Libaun satamalle tärkeää sen ja Romnyn välistä rataosaa on ruvettu purkamaan. Liettuan hallituksen antaman selityksen mukaan on kysymys ainoastaan toisen raiteen purkamisesta ja kiskojen siirtämisestä Kedainiaista Memeliin (Klaipedaan) rakennettavalle rataosalle. Kaunaksessa oleva konsulivirastomme on eräältä Liettuan kulkulaitosministeriön virkamieheltä saanut seuraavat Libau-Romnyn rataa koskevat tiedot.

"Libau-Romnyn rata (Libau-Prekuln-Mažeikiai-Siauliai-Gaižunai-Kaišedorys-Vilna-Minsk-Romny) on vanha venäläisten rakentama rata, jolla oli aikoinaan suuri merkitys viljan viennissä Etelä-Venäjältä Libaun kautta ulkomaille. Linja rakennettiin alunpitäen Libausta Novo-Vileiskiin saakka (Vilnasta itään) kahta raidetta varten, mutta kahdet raiteet olivat ainoastaan rataosalla Kaišedorys-Vilna-Novo-Vileisk, muun osan ollessa yksiraiteisen. Vasta sodan aikana saksalaiset varustivat rataosan Kaišedorys-Siauliai-Mažeikiai-Prekuln toisilla raiteilla, joten siis rata tuli kaksiraiteiseksi Prekulnista (lähellä Libauta) Novo-Vileiskiinsaakka (Vilnan itäpuolella). Kun sitten Liettua 1922 alkoi rakentaa rautatietä Kazlu-Rudasta (Kaunas-Virbalis radalla)

Mariampolin, Kalvariijan kautta Šeštakavas'iin saadakse
Alytus'en rautatieverkkonsa yhteyteen ja rataa Amaliaista
(Šiauliaista luoteeseen) Telšiaihin 1924-5, niin otettiin
tarpeettomat toiset raiteet pois seuraavilta rataosilta:
Prekuln-Možeikiai ja Gaižunai-Kaišedorys 1922-3 ja Linkai-
čiai (6 km Radviliskista etelään) -Kedainiai 1924-5. Vii-
meksi mainitun rataosan toiset raiteet purettiin ainoas-
taan Kedainiaihiin saakka siitä syystä, että Kedainiaista
ajetaan rakentaa rata Liettuan satamakaupunkiin Klaipe-
daan(Memel), jolloin kahdet raiteet Kedainiaihiin saakka
voivat olla paikallaan. - Jos otetaan huomioon, että sak-
salaisten rataosalla Kaišedorys-Prekuln panemat kiskot
olivat noin 25 o/o entisiä venäläisiä raskaammat ja liet-
tualaiset yllä mainituilta rataosilta toisen raiteen purka-
essaan ottivat pois vanhat venäläiset kiskot, nin on rata
nyt, mitä kiskoihin tulee, parempi kuin venäläisten aikana.
Ei siis pidä paikkaansa, että kiskot kokonaan olisivat
tältä linjalta poistetut ja yhdysliikenne siten tehty mah-
dottomaksi, vaan on rata ennallaan, vaikka tietenkin de-
markatsiolinjalla sellaisessa kunnossa kun se sodan jäl-
jiltä voi olla, nim. sillat rikki jne."

Rautatielinjat, jotka yhdysliikennettä varten
Puolan kanssa voivat tulla kysymykseen, ovat seuraavat:

- I. Panevežys - Svenčionai, kapearaiteinen rata,
raideleveys 1000 mm, on täydellisesti kun-
nossa ja voidaan liikenne alkaa milloinkaa
tahansa;
- II. Kaunas - Vievis - Vilna (yhtyy Kaišedorys'
issa Libau - Romnyn rataan). Silta 4 km Vie-
vis'istä Vilnaan päin on rikki, joten liiken-

- ne korjauksitta mahdoton. Uusi silta tulisi maksamaan n. Lt. 100,000:--. Väli aikaista liikennettä varten voisi jonkinlaisen sillan panna kuntoon 4 päivässä. Rataosat Kaišedorys-Gaižunai ja Vievis - demarklinja, jotka eivät ole olleet käytännössä, ovat myös korjauksen tarpeessa ja tulisi sellainen maksamaan n. Lt. 1.000.000:--;
- III. Alytus-Varena on sikäli kunnossa, että kiskot ovat paikoillaan, mutta sillat ovat sodan ajoilta rikki. Saksalaisten rakentama yksi puusilta-kin on jo ennättänyt mädätä. Uuden sillan rakentaminen tulisi kestämään yhden vuoden ja maksamaan n. 1,7 milj. littiä;
- IV. Šestakavas-Punskas on linja, jota pää- ja ulko-ministeri Voldemaras, edellämäinitun virkamiehen ilmoituksen mukaan, suosittelisi yhdysliikennettä varten. Sillat ja rakennukset ovat kunnossa ja paikoillaan, mutta kiskot poistettiin 1923 muihin tarpeisiin. Työt tämän linjan kuntoonpanoa varten voitaisi alkaa aikaisintaan 15/4 ja kestäisivät vähintään puolitoista kuukautta, joten yhdysliikenne tällä linjalla voisi alkaa parhaassa tapauksessa kesäkuun alussa.

Voldemaras

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 33

Pöytä

21/2 1928

Suomen Lähetystö

Riga, 21 p:nä helmikuuta 1928.

N:o 82.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 12/366 la 28		
25/2-28		Lit.
RYHMÄ	OSASTO	ABA
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 33, koskeva

- 1) Puolan ja Liettuan välisiä neuvotte-
luja (siv.1-7)
- 2) Liettuan itsenäisyyspäivää (siv.8)

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. Herra

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé.

Helsinki.

Riga, 21 päivänä helmikuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 33.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 12/366 le 10. 1928		
25/2-28	22	L.M.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16	

Puolan ja Liettuan väliset
neuvottelut.

Käydessäni Kaunaksessa Liettuan itsenäisyyden 10-vuotispäivän johdosta, oli minulla tilaisuus keskustella pääministeri Woldemaraksen kanssa otsikossa mainitusta asiasta. Woldemaras lausui ensinnäkin ihmettelynsä Puolan viimeisen vastauksen johdosta. Tällainen ultimatum in muotoon laadittu vastaus ei hänen mielestään ollut omiaan jouduttamaan neuvottelujen alkamista eikä niiden onnelliseen tulokseen saattamista. Ulkoasiainministeri Zalesky haluaa tietää suostuuko Liettua neuvotteluihin vai ei. Tällaisen kysymyksen tekeminen on tarpeeton, sillä siitähän jo on sovittu Genèvessä. Sitävastoin nootissa ei puhuta mitään liettualaisista pakolaisista, joille Pilsudski ja Zalesky lupasivat antaa luvan palata Vilnaan, jonka toimenpiteen Genèvessä katsottiin olevan omiaan mitä suurimmassa määräsä helpottamaan neuvotteluja molempien maiden välillä. 1) Puolan nootissa ei myöskään kosketella kysymystä kansainliiton edustajan osanotosta neuvotteluihin, mikä Liettuan

---

1) Puolan v.t. asiainhoitaja, kreivi Lublenski on pari päivää sitten käynyt ilmoittamassa Liettuan Riassa olevalle lähetystölle, Puolan hallituksen jo tammikuussa antaneen Riian ja Königsbergin samoinkuin muidenkin rajakaupunkien konsuleille määräyksen leimata liettualaisten pakolaisten passit.

mielestä olisi erittäin suotavaa. Puolan hallituksen halu alkaa neuvottelut ennenkuin on sovittu niiden onjelmasta, on Liettuan hallituksen mielestä epäkäytännöllinen, koska se ainoastaan on omiaan pitentämään niitä. Jos ei Puola jätä yksityiskontaisia ehdotuksia ennen neuvottelujen alkua, ovat liettualaiset heti ensimmäisen istunnon jälkeen pakotetut pyytämään lyrkäystä niiden tutkimista varten. Huomautukseeni, että Zaleskyn ensimmäisessä nootissa oli mainittu neljä kohtaa, joista Puolan mielestä olisi neuvoteltava, vastasi Woldemaras tämän ei riittävän. Asia oli paljon monimutkaisempi kuin yleensä ollaan taipuvaisia luulemaan. Niin esim. on postiyhteyden aikaansaamisen edellytyksenä m.m. se, että sovietaan siitä, millaisia postimerkkejä pannaan Vilnan alueelle osotettuihin kirjeisiin. Siihen nähden, että Vilna kuuluu Liettuaan, ei voida vaatia, että liettualaiset tässäkään asiassa pitäisivät Vilnaa ulkomaana. Kansainliiton neuvoston suosittelussakin on nimenomaan viitattu siihen, ettei Liettua suostuessaan neuvotteluihin ole luopunut Vilnasta, t.s. ettei Liettualta voida vaatia mitään sellaista, joka sisältäisi tällaisen luopumisen.

Kysymykseeni, oliko Liettuassa ajateltu, missä neuvottelut tapahtuisivat, vastasi Woldemaras, ettei tätä asiaa vielä oltu käsitelty. Mitä Rigaan tulee, oli sen valitseminen neuvottelupaikaksi mahdoton jo Lukasievics'inkin yuoksi. 1) Kysymys neuvottelupaikasta oli Liettuan hallituksen mielestä

---

1) Vert. raporttini 31 ja sähkösanomani 39, 14/2

toisarvoinen kysymys, josta aina olisi mahdollista päästä sovintoon Puolan kanssa.

Kysyin, milloinka Woldemaras arveli voitavan ryntyä neuvotteluihin, johon hän vastasi sen aikaisintain voivan tapahtua joskus keväällä, mahdollisesti huhtikuussa. Puola oli ainakin toistaiseksi osottautunut niin hitaaksi noottien kirjoittajaksi, ettei ollut syytä odottaa niiden aivan pian voivan alkaa. Liettuan hallitus oli antanut vastauksensa Zaleskyn kirjeeseen viidessä päivässä, kun Puola sitävastoin oli tarvinnut kokonaisen kuukauden antaakseen vastauksen liettualaiseen noottiin - siitä huolimatta, että Zaleskyn toisen kirjeen Woldemaraksen mielestä olisi pitänyt voida panna kokoon parisessa tunnissa. Puolan nootti saapui juuri ennen itsenäisyysjuhlia, joten ei Liettuan hallitus vielä ollut voinut käsitellä sitä, mutta tulee Woldemaras vastauksessaan huomauttamaan minulle mainitsemistaan näkökohdista.

Kysymykseeni arveliko Woldemaras Puolan ja Liettuan välisen riidan tulevan jossain muodossa esille neuvoston kokouksessa maaliskuussa, vastasi hän kieltävästi. Lopuksi hän huomautti siitä, että Puolan hallitus yhä edelleenkin piti liettualaisia pakolaisia puolalaisissa kasarmeissa liettualaisiin univormuihin puettuina. Paitsi liettualaisia, oli siellä latvialaisia, ja ehkäpä muitakin kansallisuuksia edustettuina. Kaikkiaan kuului pakolaisjoukkoon kahdeksankymmentä miestä. Tarkoitus oli, Woldemaraksen mukaan, ollut pukea myöskin puolalaisia sotilaita liettualaisiin univormuihin, ja antaa puolalaisten joukkojen tulla rajan yli liettualaisiksi puettuina. Myöhemmin olisi sitten selitetty kaikkien olleen liettualaisia pakolaisia. Suunnitelmasta ei tullut mitään, koska se joutui

ilmi.

Ranskan sotilasattasea, eversti Archen, selosti minulle keskusteluaan sotaministeri Daukantas'in kanssa. Archen sanoi huomauttaneensa tälle Puolan viimeisen nootin jyrkästä sävystä, joka antoi aihetta pelätä pahinta. Pilsudski oli henkilö, johon muut ainoastaan vähäisessä määrässä saattoivat vaikuttaa, minkä vuoksi Liettuan mahdolliset toiveet siitä, että muut valtiot estäisivät ne toimenpiteet, joihin Pilsudski ehkä katsoo täytyvänsä ryhtyä, ovat perustusta vaille. Liettua ei myöskään voi odottaa apua Saksalta eikä Venäjältä. Daukantas oli vastannut olevansa täysin tietoinen aseman vaarallisuudesta, mutta oli liettualaisilla tällaisessa tapauksessa ainoastaan yksi mahdollisuus - kaatua kunnialla miekka kädessä.

Niinkuin edellä selostetuista keskusteluista ilmenee, ovat kaikki saavistukset sovinnon aikaansaamisen vaikeudesta molempien maiden välillä täysin toteutuneet. Liettuan hallituksen vaatimus, että joka kysymyksessä on tehtävä poikkeuksia Vilnan alueen suhteen, tekee Puolalle vaikeaksi tällä perustalla neuvotella "säännöllisten" suhteitten palauttamisesta. Kaunaksen diplomaatti- ja konsulikunta ei näytä odottavankaan mitään tuloksia. Miten asia järjestyy, siitä ei kenelläkään ole saavistusta. Ranskan ministeri Puaux koettaa saada sekä liettualaiset että muut vakuutetuiksi siitä, että Pilsudski ryhtyy voimakeinoihin, mikäli Liettua pysyy nykyisellä kannallaan. Saksan ministeri Moraht, jolta kysyin uskoiko hän, että Puola ryhtyy sotilaallisiin toimenpiteisiin, vastasi kieltävästi, sanoen olevansa vakuutettu siitä, että se herättäisi liian suurta huomiota. Kysyin Englannin Chargé

d'Affaires'ilta Mr. Carrilta arveliko hän Englannin ryhtyvän toimenpiteisiin estääkseen Puolaa, jos tämä lähettäisi joukkonsa rajan yli. Carr sanoi luulevansa Englannin ei ryhtyvän muihin toimenpiteisiin, kuin mahdollisesti lähettävän nootin asiassa.

Mitä Puolan viimeiseen noottiin tulee, pidetään sitä epäonnistuneena ja liian jyrkkänä. Ei ole mielenkiintoa vailla, että Ranskan ja Saksan Kaunaksessa olevat lähettiläät lienevät tunteneet Zaleskyn ehdotuksen nootiksi, jonka Pilsudski sittemmin kirjoitti uudestaan jyrkempään muotoon.

Yleinen toivomus tuntuu olevan, ettei asia joutuisi uudestaan neuvoston käsiteltäväksi. Puaux kylläkin vakuuttaa neuvoston tässä tapauksessa antavan Liettuan ymmärtää, että Vilnan kysymys on jo lopullisesti ratkaistu Puolan eduksi. Omasta puolestani olen kuitenkin vakuutettu siitä, että ~~KIA~~ juuri pelko, ettei olisi mahdollista saada aikaan tällaista päätöstä, tekee, että kaikki pelkäävät asian uutta käsittelyä. Neuvostossa on useita jäseniä, joiden on mahdoton myöntää suurlähettiläskonferensin päätöksille sitovaa merkitystä.

Olen eräässä aikaisemmassa raportissa lausunut sen käsityksen, että yksinvaltaisen hallitusjärjestelmän vallitessa on paljon vaikeampi tehdä myönnytyksiä ulkopoliitikassa kuin siellä, missä on olemassa parlamentaarinen hallitus. Parlamentarismilla on puutteensa ja vikansa, mutta vaikeina aikoina on hallitukselle korvaamaton etu, jos se voi nojautua kansan eduskuntaan. Nykyään odottavat hallituksen vastustajat hetkeä, jolloin Woldemaras allekirjoittaa sopimuksen Puolan kanssa, kukistaakseen hänet. Vastustuspuolueet - mahdollisesti

sosialisteja lukuunottamatta, joiden poliittinen vaikutus ainakin toistaiseksi on vähäinen - eivät ole lainkaan taipuvai-
sempia sovintoon kuin nykyiset vallanpitäjät. 1) Vastusta-
jana oleminen ei ole omiaan kehittämään tietoisuutta hallitus-
tehtävien vaikeuksista. Tähän vaaditaan osallisuutta hallituk-
sessa ja hallitusvastuussa. Sovinnon aikaansaaminen Puolan
kanssa edellyttäisi parlamentaarisen järjestelmän jälleen voi-
maan saattamista Liettuassa. Ainakin olisi sovinnon aikaansaa-
minen silloin paljon helpompaa.

Kysyin Woldemarakselta oliko hallituksella aikomuk-
sena kutsua kokoon eduskunta, johon tämä vastasi kieltävästi.
Hallitus pysyy edelleenkin samalla kannalla kuin ennen. Uusi
hallitusmuoto on ensin saatettava voimaan. Kun kuitenkin on
pelättävissä, että puolalaiset käyttäisivät hyväkseen erinäi-
sissä piireissä vallitsevaa tyytymättömyyttä jos tällä het-
kellä annettaisiin kysymys hallitusmuodosta kansanäänestyksel-
lä päätettäväksi, on äänestys toistaiseksi lykättävä. Tiedus-
telin Woldemarakselta, oliko tarkoitus koettaa saada hallituk-
seen vastustuspuolueiden edustajia, josta presidentti Smeto-
na minulle mainitsi joulukuussa. Woldemaras torjui jyrkästi
tämänkin ajatuksen. Vastustuspuolueet eivät suostu kansanää-
nestykseen, vaan vaativat eduskunnan kokoonkutsumista, ja on
heidän ottamisensa hallitukseen senvuoksi mahdotonta. Hallitus-
koneistossa sitävastoin käytetään näiden puolueiden jäsenten
apua.

---

1) Eräät liettualaiset vastustuspuolueiden jäsenet ovat äsket-
tään Berlinissä pitämässään neuvottelussa ilmoittaneet kannat-
tavansa Woldemaraksen politiikkaa Puolan suhteen.

- - Diplomaattikunnalle itsenäisyyspäivänä kansallisteatterissa 1) annetun esitettävää kuvasarjaa käsittelevän ranskankielisen selostuksen loppusanat kuuluivat: "Les tableaux se succèdent; les derniers accords de la Cantate retentissent et dans la tour du château de Gediminas apparaît l'oeuvre qui reste à accomplir au peuple lithuanien." Taustassa näkyi Vilnan kaupungin linna. Eräs läsnäolevista sanoikin leikillään diplomaattikunnan jo saaneen vastauksen Puolan viimeiseen noottiin, johon vierustoverini Puaux katkerasti lisäsi: "ça va vers une catastrophe."

V. J. Linn

---

1) Erinäisissä lehdissä näkyneet tiedot jonkinlaisista mielenosotuksista, jotka muka olisivat aiheuttaneet, että presidentti ja pääministeri olisivat lähteneet pois teatterista, ovat kaikkea perää vaille.

Liettuan itsenäisyyspäivä.

Liettuan presidentti ja ulkoasiainministeri saivat itsenäisyyspäivän johdosta vastaanottaa useita onnentoivotus-sähkösanomia. Tällaisia saapui m.m. presidentti Hindenburgilta, Mussollinilta, Chamberlainilta, Stresemannilta, Maltesenilta, Tschitscherinilta, Viron ja Latvian valtionpäämiehiltä ja ulkoasiainministereiltä. Italian kuningas lähetti presidentti Smetonalle korkean italialaisen kunniamerkin.

Eräät lehdet kiinnittivät erikoista huomiota siihen, että Ranska ainoastaan sikäläisen lähettiläänsä kautta lausui onnentoivotuksensa, mutta ilmoittivat samalla pitävänsä täysin riittävänä kun muut suurvallat sekä pienet naapurivallat lähettävät sähkösanomia.

Käsitän syynä siihen, ettei Suomesta lähetetty sähkösanomaa, olleen sen, ettei Liettuastakaan niitä lähetetty Suomen itsenäisyyspäivänä. Kukaan ei ottanut asiaa puheeksi kanssani. On mielestäni olemassa syitä, jotka olisivat puhuneet sen puolesta, että Suomestakin sähkösanoma olisi lähetetty. Joulukuun 6 päivänä oli presidentti Smetonalla tilaisuus henkilökohtaisesti minulle antamallaan audienssilla lausua onnentoivotuksensa. Ulkoministerit Woldemaras ja Voionmaa olivat kumpikin silloin Genèvessä, jossa Woldemaras lienee esittänyt onnentoivotuksensa. Suomalaisissa lehdissä ei Liettuan itsenäisyyspäivään myöskään ole mitään erikoista huomiota kiinnitetty.

Woldemaras

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edelmanin raportti no 34.

Riika

2/3 1928.

Suomen Lähetysistö

Riika, 2/3-1928.

N:o 108.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
K. 13 / 367 / 28. 1928		
6/3-28	102	L.M.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 34, koskeva

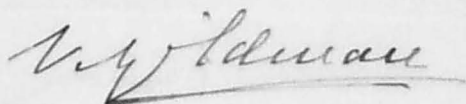
Liettuan Puclalle v.k. 26 p:nä lähettämää
noottia.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, sy-
vimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

H e l s i n k i .

Riika, 2 päivänä maaliskuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 34.

Liettuan Puolalle v.k.26 p:nä
lähettämä nootti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
19367 no. D. 19 28		
6/3-28		
RYHMÄ		
5	C16.	

Oheenliitettynä lähetän pääministeri Woldemaraksen viimeisen vastauskirjelmän ulkoasiainministeri Zaleskylle. (Liite A.). Nootti on sisällöltään odottamattoman sovinnollinen, mikä ennen kaikkea ilmenee siinä, että Liettua itse ehdottaa neuvottelut aloitettaviksi maaliskuun 30 päivänä siinäkin tapauksessa, ettei Puola haluaisi Kansainliiton edustajan ottavan osaa niihin. Nootin sovinnollisuudesta huolimatta eivät Latvian ulkoasiainministeriö enemmän kuin diplomaattikuntakaan näytä odottavan paljoa neuvottelujen tuloksista.

W. J.

République de Lithuanie.
Ministère des Affaires Etrangères.

N:o 3503.

Kaunas, le 26 février 1928.

Monsieur le Ministre,

Votre note en date du 9 février dernier m'est parvenue le 13 février.

Dans ma réponse du 16 janvier 1928 à Votre lettre du 11 du même mois, je Vous ai demandé des éclaircissements sur les points suivants:

1) Le Gouvernement Polonais s'était engagé à permettre aux personnes expulsées par lui au mois d'octobre 1927 de réintégrer leur domicile. Or, cet engagement n'a pas été exécuté, malgré les démarches réitérées du Gouvernement Lithuanien.

2) Conformément aux engagements pris par le Gouvernement Polonais à Genève, les bandes militaires dites "lithuaniennes" organisées et entretenues par le Gouvernement Polonais à Lida en vue de les lancer sur le territoire de la Lithuanie indépendante, devaient être dissoutes. Dans Votre réponse, Vous gardez, Monsieur le Ministre, le silence le plus complet sur la question soulevée.

3) En vue d'accélérer les négociations lithuano-polonaises prévues par la Résolution de la Société des Nations, je Vous ai demandé des précisions sur les accords à intervenir entre la Lithuanie et la Pologne. Cette demande est passée également sous silence dans Votre réponse.

4) Comme la Société des Nations a spontanément offert son assistance au cours des négociations lithuano-polonaises si les deux parties le désirent, j'ai demandé à Votre Excellence de se prononcer sur cette offre car, en l'acceptant, les parties en présence devraient consulter le Délégué de la

Son Excellence

Monsieur Auguste Z a l e s k i,
Ministre des Affaires Etrangères
du Gouvernement de la République
Polonaise.

V a r s o v i e .

Société des Nations sur la date et le lieu qui lui conviendraient le mieux pour les négociations. Vous ne daignez non plus me donner une réponse à ce sujet.

Ainsi, le fond de ma note demeure-t-il toujours sans réponse de Votre part.

En revanche, Vous portez, Monsieur le Ministre, toute Votre attention à la mise au point de deux questions que j'avais été obligé de faire. Comme Vous aviez donné une version erronée de notre entretien au cours des visites de courtoisie que nous échangeâmes, en m'accusant d'avoir manqué à ma promesse, j'ai été dans l'obligation de Vous rappeler le sommaire de cette conversation. Tout en évitant de Vous prononcer sur certains arrangements faits au cours de cette visite, Vous Vous bornez "à formuler le désir que toutes nos conversations futures soient sténographiées et enregistrées". Pour ma part, je n'y vois aucun inconvénient.

La deuxième mise au point de ma note précédente consistait en ceci que j'avais opposé le texte authentique de la Résolution de la Société des Nations à Votre citation qui en différait. Vous Vous plaisez d'appeler la citation exacte "une interprétation très personnelle de la Résolution du Conseil de la Société des Nations". Je ne saurais Vous suivre dans cette voie, d'autant plus que Votre Excellence s'arroge le droit d'interpréter la Résolution ^{du Conseil} de la Société des Nations, quoiqu'un tel droit n'appartienne à aucun membre de la Société des Nations.

Pourtant, je ne peux pas cacher ma surprise de la conclusion tout-à-fait inattendue de Votre note. Votre Excellence me demande notamment si le Gouvernement de Lithuanie désire se conformer à la Résolution du Conseil de la Société des Nations. J'avoue que la question me paraît tout-à-fait superflue car la réponse y a été donnée à la séance publique du Conseil de la Société des Nations, le 10 décembre 1927, en même temps par la Lithuanie et la Pologne.

Enfin, je dois relever encore une particularité dans Votre note que je ne parviens pas à saisir. Dans la note précédente, Vous aviez énuméré quatre questions sur lesquelles Vous vouliez négocier avec le Gouvernement Lithuanien. Or, maintenant, Vous

proposez "d'entamer immédiatement des pourparlers dans le but d'établir des relations normales et de bon voisinage entre la Pologne et la Lithuanie". Je ne suis pas trop sûr si, dans Votre esprit, Vos quatre questions précédentes sont identiques à la question des relations normales que Vous proposez maintenant comme objet des négociations.

C'est pourquoi, après Votre deuxième note, je ne sais plus quelles questions Vous voulez discuter au cours de notre conférence future ni quelles solutions Vous envisagez.

D'autre part, Votre silence absolu sur les questions que je Vous avais posées démontre que l'échange de notes, au lieu de mieux préparer les négociations orales, les embrouille davantage. Dans ces conditions, leur continuation devient sans objet. Par suite, au nom du Gouvernement Lithuanien, j'ai l'honneur de Vous soumettre la proposition suivante:

1) demander à la Société des Nations l'assistance promise pour nos négociations. Si Vous êtes d'accord, fixer avec son Délégué la date et le lieu;

2) si Vous Vous opposez à cette assistance par n'importe quelle considération, le Gouvernement Lithuanien est prêt à commencer les négociations orales le 30 mars à Königsberg.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma plus haute considération.

(signé) Prof. A. VOLDEMARAS,

Président du Conseil,

Ministre des Affaires Etrangères.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16

ASIA:

Ministeri Tulonin raportti no 35

Riika

9/3 1928.

Suomen Lähetysistö

Riga, 9 pñä. maaliskuuta 1928.

N:o 123.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
14/367 Dec. 13 28		
13/3-28	52	L.H.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 35, koskeva

Latvian ja Viron välisiä ulkopoliittisia
suhteita.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvim-
män kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é,
H e l s i n k i.

Riga, 9 pñä. maaliskuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
14/367 Sae. D. 1928		
13/3-28	AF2	LML
RYHMÄ	OSASTO	AGIA
5	C16.	

Riian lähettilään raportti N:o 35.

Latvian ja Viron välisistä
ulkopoliittisista suhteista.

Latvian ja Viron suhteet eivät valitettavasti ole suurestikaan parantuneet täällä tapahtuneen hallituksen vaihdon kautta. Viimeinen itsenäisyysjuhilla aiheutunut pahastuminen, kun latvialaiset katsivat tulleen syrjäytyiksi, on paraimpina todistuksena molempien liittolaisten välillä vallitsevista kiristyneistä suhteista. Mitä latvialaisille osotettuun kylmäkiskoisuuteen tulee, on hyvin luultavaa, etteivät virolaiset tahallaan ole tahtoneet olla epäkohteliaita, mutta ovat latvialaiset nähtävästi loukkaantuneet siitä, ettei heitä, ainakaan omasta mielestään, ole otettu vastaan samalla innostuksella kuin muita vieraita. Vaikkakin ulkoasiainministeri Balodis lehdille on vakuuttanut vastaanoton olleen kaikin puolin sydämmellisen, sain keskustelustani hänen kanssaan käsityksen, etteivät latvialaiset itse asiassa olleet täysin tyytyväisiä, vaan olivat palanneet nyrpein mielin.

En katso olevan syytä lähemmin selostaa syitä, jotka latvialaisten itserakkautta olivat loukanneet. Tahdon ainoastaan todeta sen valitettavan tosiseikan, että liittolaisten välit viime aikoina ovat suuresti huonontuneet. Tämä on sitäkin valitettavampaa kun molempien kohtalot mitä läheisimmin liittyvät toisiinsa. Hyvien, luottavaisten suhteiden aikaansaamisen kummankin maan välillä olisi mieles-

täni oltava niiden valtiomiesten tärkeimpänä tehtävänä. On kuitenkin todettava, että tässä kohden on useita vaikeuksia voitettavana.

Viron ja Latvian välistä tulli- ja sotilasliittoa on ajateltu tämän yhteyden kulmakiveksi.

Taloudellisen yhteyden aikaansaamista tulliliiton muodossa on kuitenkin viivytelty niin kauan, että molempain maiden taloudellinen elämä jo on ehtinyt muodostua tavalla, joka tekee monet teollisuuspiirit jotenkin kylmiksi koko ajatukselle.

Mitä liittolaisuuteeseen tulee, herätti Virossa oikeutettua hämmästyttä kun ulkoasiainministeri Cielens sopi Aralovin kanssa hyökkäämättömyyssopimukseen otettavista kohdista, joista kävi ilmi, että Latvia halusi säilyttää puolueettomuutensa Venäjän käymissä sodissa. Sopimuksesta ei tosin tullut mitään, mutta ei voida kieltää, etteikö tällaisella ajatuksella olisi kannatusta Latviassa. Tästä ei kuitenkaan vielä johdu, että Latvia tahtoisi jättää täytämättä liittolaisuussuhteesta johtuvat velvollisuutensa Viroa kohtaan, jos tämä ilman omaa syyttään joutuisi hyökkäyksen esineeksi. Mieluimmin täällä kuitenkin nähtäisiin, että molemmat maat, Latvia ja Viro, voisivat pysyä erillään Venäjän käymistä sodista, että ne noudattaisivat politiikassaan ehdotonta puolueettomuutta.

Olisi väärin luulla tällaisen käsityksen johtuvan yksinomaan haluttomuudesta täyttää kansainliiton liittosopimuksen määräyksiä. Sen syyt ovat syvemmällä. Ne ovat yhteydessä sen poliittisen ajatussuunnan muutoksen kanssa, joka täällä on tapahtunut viime vuosien kuluessa. Latvia on, niinkuin eräs tšekäläinen politikko maansa ulkopolitiikkaa koskevassa kirjoituksessa kerran sanoi "löytänyt itsensä."

Yleiselle mielipiteelle on käynyt selväksi, että Latvian on oltava läheisessä yhteydessä suurten naapurisuurvaltojen, Saksan ja Venäjän kanssa. Länsivallat ovat aivan liian kaukana, ja niiden halu ja mahdollisuudet auttaa vaaran hetkellä liian epävarmoja tekijöitä, jotta maan itsenäisyyttä voitaisiin perustaa ainoastaan niiden varaan. Latvian on siis sopeuduttava vallitsevaan, tosiasialliseen tilanteeseen, ja koetettava muodostaa suhteensa mahdollisimman hyviksi Venäjään ja Saksaan. Tästä myöskin seuraa, ettei sen ole otettava osaa ulkopoliittisiin järjestelyihin, joita mainitut valtiot syystä tai toisesta, syyllä tai syyttä, pitävät itseään vastaan kondistettuina.

Saksalaiset näyttävät jo kauan olleen täysin selvillä Latvian ulkopoliitikassa tapahtuneesta muutoksesta. Lähtlessäni Köpenhaminasta sanoi Saksan sikäläinen lähettiläs v. Hassel minulle latvialaisten ei enää tulevan ehdottamaan reunavaltiolittoa. Nykyisen porvarillisen hallituksen ulkoasiainministeri Balodis lausui virkaanastuessaan sanomalehtimiehille antamassaan haastattelussa vastustavansa "raja-aitapolitiikkaa", jolla hän epäilemättä tarkoitti edellämainittua liittoa. Haastattelussaan huomautti hän sitäpaitsi siitä, että kaikki "Itä-Loconon" aikaansaamista tarkoittavat sopimukset myöskin edellyttävät Venäjän osanottoa. Porvarillisen hallituksen ulkopoliitikka on siis suurin piirtein katsottuna sama kuin edellisen sosialistihallituksenkin.

Niinkuin tunnettu oli ulkomaisessa sanomalehdistössä joku aika sitten tietoja siitä, että olisi tekeillä reunavaltiolitto. Paris-Midi'n kirjeenvaihtaja kääntyi silloin tiedustelutarkoituksessa Viron Parisissa olevan lä-

hettilään Pustan puoleen, joka saksalaisten lehtien mukaan lausui m.m. seuraavaa:

" Augenblicklich", sanoi Pusta, "kann ich nicht behaupten, dass wir vor neuen Tatsachen stehen, aber privatim und als Mann, der die Geburt und das Wachstum einer Idee gesehen, der er einen grossen Teil seiner Arbeit gewidmet hat, fällt es mir leicht, die neue Atmosphäre zu präzisieren, welche nach der wichtigen Rede Briands vor dem Senat entstanden ist.

Seit dem Sommer 1918, in dem die Idee einer baltischen Union entstand, ist das Prinzip unverändert geblieben. Als wir damals unser grosses Projekt einigen französischen Persönlichkeiten unterbreiteten, welche es sehr warm befürworteten, hatten wir bereits ganz bestimmte Ideen für dieses Projekt.

Zehn Jahre sind seitdem vergangen. Ebenso wie das Prinzip des Völkerbundes, das aus dem Pakt von 1919 hervorgegangen ist, uns heute, nach den Diskussionen, Amendements und Kommentaren der letzten Zeit, viel präziser erscheint als einst, - so erscheint uns auch die Idee des baltischen Blocks nach zehnjähriger "Friedenspraxis" und den Erfahrungen eines unabhängigen Lebens viel fester umrissen.

Die Etappen dieser Idee sind bekannt: die Ausarbeitung einer Konstitution im Jahre 1920 in Riga, dann das Protokoll von Warschau vom Jahre 1922, dessen Grundzüge niemals aufgegeben worden sind. Dieses Protokoll ist nicht angewandt worden, aber es ist nicht beerdigt."

En tiedä mitä vaikutusta Briandin senaatissa pitämällä puheella mahdollisesti on voinut olla ministeri Pustan kotimaassa, mutta ainakaan Latviassa ei sillä ole ollut mitään vaikutusta. maan ulkopoliittikkaan Ministeri Pustan lausunto osottaa niin suurta olojen tuntemattomuutta, että tulee pakostakin kysyneeksi itseltään, uskooko Pusta itsekin omiin sanoihinsa. Lausunto onkin täällä herättänyt oikeutettua ihmettelyä.

Molempien liittolaisten ulkopoliittisen orientoitumisen erilaisuus kävi myöskin erikoisen selvästi ilmi Viron itsenäisyyden kymmenvuotispäivän johdosta vietetyissä juhlissa. Riigikogun Viron kansalle osottamassa lausunnossa sanotaan m.m.: "Viron itsenäisyysoikeutta eivät venäläiset eivätkä saksalaiset kunnioittaneet .... Venäjän kommunistiset vallanpitäjät vastasivat itsenäisyysjulistukseemme tekemällä sopimuksen, joka antoi Saksan joukoille oikeuden vallata maamme. Valtaajat eivät kunnioittaneet kansamme tahtoa, vaan hajoittivat valtiopäivämme ja kaiken itsehallinnon. He asettivat saksankielen joka paikassa ensi sijalle ja kutsuivat lopuksi oman valintansa mukaan koolle valtiopäivät, joiden piti pyytää Viron liittämistä Saksaan. Tämä oli Viron kansalle raskaitten koettelemusten aika, maa oli sellaisen sorron alaisena, jollaista se ei Venäjän vallan aikoinakaan ollut kokenut. Saimme kokea, mitä osaksemme olisi tullut, jos sallimus olisi meidät kahlehtinut Saksan keisarikuntaan. Saksan sotilasvallan kukistuminen lopetti valtauksen ja vapautti meidät alentavasta epäoikeudenmukaisuudesta ja kansallistuntoa loukkaavasta sorrosta. Lausunnon johdosta ei, niinkuin tunnettu, Saksan Tallinnassa oleva lähettiläs Berlinistä saamansa määräyksen mukaan ollut saapuvilla itsenäisyysjuhlissa, ja Saksan ja Viron väliset suh-

teet eivät tätä kirjoitettaessa ole vielä palautuneet entiselleen. Samaan aikaan kuin tämä tapahtui Tallinnaassa, oli latvialaisissa lehdissä ylistäviä selostuksia Saksan tšekäläisen lähettilään Kösterin latvialaisille pitämästä suuresta "Bierabend" ista. Sitäpaitsi on Köster näinä päivinä antanut Riian latvialaiselle purjehdusseuralle komean pokaalinkin.

Tahtomatta hyväksyä Saksan jyrkkää menettelyä Viroa kohtaan, eivät latvialaiset pidä virolaisten kysymyksessä olevasta julkilausumasta. Julkisesti sitä ei tosin ole moitittu, mutta kylläkin yksityisissä keskusteluissa. Niin sanoi ulkoasiainministeri Balodis minulle sellaisen ajatuksenkin, että Latvian eduskunta antaisi tällaisen julkilausuman, olevan aivan mahdottoman. Balodiksen mielestä olisi lausunnossa sitäpaitsi pitänyt painostaa Venäjän ja Viron rauhansopimuksen suurta merkitystä viimeainitulle maalle. Saksalainen "Rigasche Rundschau" ei tietysti ole sallanut ajatuksiaan lausunnon Saksaa koskevasta kohdasta, joka on sen mukaan "auf die Taktlosigkeit und die provokatorischen Neigungen zurückzuführen, durch die sich die estnische Arbeiterpartei (Vaba Maa-ryhmä) auszeichnet." On muuten lisättävä, etteivät edes kaikki liittolaisdiplomaatit näytä pitävän virolaista lausuntoa harkittuna. Tähän suuntaan on m.m. lausunut ajatuksensa Amerikan lähettiläs Coleman, jonka hyväntahtoisuutta Viroa kohtaan ei kukaan aseta kysymyksenalaiseksi.

Molemmissa maissa vallitseva ulkopoliittinen katsantokanta on erilainen, mikä on erittäin arveluttavaa kysymyksen ollessa liittolaisvaltioista. Varsinkin mitä Saksaan tulee, on Latvian onnistunut saada siihen erittäin hyvät

suhteet. Tähän voitane mahdollisesti huomauttaa Lampaalle olevan vaarallista olla ystävä susien kanssa, mutta en tiedä onko sille parempi olla niiden kanssa huonoissakaan väleissä, kun se kerran on pakotettu elämään samassa aitauksessa niiden kanssa. Tällä en tietysti tahdo sanoa Latvian ulkopoliitiikassaan aina osuneen oikeaan. Suomessa aivan luonnollisista syistä Viroa kohtaan vallitseva harrastus samoinkuin se selkka, että suomalaiset lehdet aina saavat Latviaa koskevat, usein aivan vääristellyt, tietonsa tallinnalaisista lähteistä, on yhdessä Cielens'in tekemien erehdysten kanssa vaikuttanut, että Suomessa on asetettu tuomitsevalle kannalle Latvian politiikkaan nähden, antamatta tunnustusta edes tämän politiikan selvästi havaittavissa oleville positiivisille saavutuksillekaan. Tämä on puolestaan osaltaan ollut omiaan aiheuttamaan välien kylmentymistä Suomen ja Latvian välillä, mistä voidaan esittää useitakin esimerkkejä.

Suomalaisen ulkopoliitiikan samoinkuin sanomalehdistön olisi käsittääkseni tehtävä voitavansa haihduttaakseen Latvian ja Viron välistä epäluuloa, painostamalla kummallekin maalle pakottavaa välttämättömyyttä löytää yhteinen pohja valtiolliselle ja taloudelliselle toiminnalleen. Vakuumukseksi on, että tätä tietä paraiten turvataan Vironkin tulevaisuus. Viron itsenäisyyttä ei voida erottaa Latvian itsenäisyydestä, vaan pysyvät ja sortuvat ne samalla kertaa.

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Selmanin raportti

Prag

16/4 1928.

Suomen Lähetystö

Huhtikuun 16 pnä 1928.

No 10.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
No	15 367	Sel. 28.
19/4-28	...	...
...	...	...
5	C16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen raportin
koskeva

Sisäistä tilannetta Tshekkoslovakiassa.

Vastaanottaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukse-
ni vakuutus.

Vy. Linn

Herra Ulkoasiainministeri

Hj. J. Procopé.

Helsinki.

Suomen Riassa ja Prahassa olevan lähettilään raportti

16 p:nä huhtikuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
15/367 S. D. 1928		
4/4-28	52	LII
RYHMÄ	OLUJOK	ASIA
5	C16	

Sisäinen tilanne

Tshekkoslovakiassa.

Jos yhdellä sanalla tahtoisii karakterisoida yleisen poliittisen mielialan Tshekkoslovakiassa tällä hetkellä, olisi sanottava "laskusuunnan" olevan vallalla. Havaittavissa oleva masennus on sitäkin silmään pistävämpi kun tshekkiläisten niin sisä- kuin ulkopoliitikassakin tavallisesti on kuvastunut eräänlainen varma itsetietoisuus, joka heille on ominainen. Laskusuunnan syyt ovat haettavat sekä sisä- että ulkopoliittikan alalta. Mitä sisäpolitiikkaan tulee, ovat ne etupäässä henkilökohtaista laatua, johtuen siitä, että useat hallituksen jäsenet m.m. pää- ja ulkoasiainministeri ovat vaikeasti sairaina. Pääministeri Švehla sairastaa erittäin vaikeata sydän- ja munuaistautia, ja ainakin tällä hetkellä näyttään pidettävän ainoastaan ajan kysymyksenä milloin hän jättää toimensa. Ulkoasiainministeri Beneš on jo kuukauden ajan ollut virantoimituksesta vapaana oleskellen ulkomaalla, ja luultavana pidetään, ettei hän palaa toimeensa kuin aikaisintaan toukokuun lopulla. Hän kuuluu olevan erittäin

hermostunut, ja on hänellä ollut viime aikoina useita pyörtymiskohtauksiakin.

Tshekkoslovakiassa on, niinkuin tunnettu, vuodesta 1926 ollut vallassa porvarillinen kokoomus. Agraaripuolueen taitavan johtajan Švehlan onnistui täällä muodostaa hallitus, johon tuli edustajia porvarillisista puolueista. Erikoisesti merkille pantavaa on saksalaisen puolueen osanotto hallitukseen, jossa sillä on kaksi edustajaa (oikeus- ja työministerin salkut). Samoin kuuluu hallitusyhtymään porvarillinen slovakipuolue, n. s. Hlinkan ryhmä. Yhteensä on hallituksella nykyään edustajakamarissa 163 kannattajaa sen 300 jäsenestä, ja senaatissa 84 kannattajaa tämän 150 jäsenestä. Sitäpaitsi voi hallitus useissa kysymyksissä luottaa n. s. kansallissosialistien apuun, joihin Beneš lukeutuu. Hallitusyhtymän koossäpitäminen on ollut erittäin voimia kysyvää tehtävää. Paitsi että siihen kuuluvien henkilöiden katsantokanta ja mielipiteet yhteiskunnallisissa lainsäädännön ja hallinnon alaan kuuluvissa kysymyksissä usein on ollut eriävä, ovat kansalliset erimielisyydet myöskin olleet vaikeasti yhteensovitettavia.

Monella saksalaisella taholla ollaan tyytymättömiä ja katsotaan, etteivät ne toiveet ole toteutuneet, joita hallitusta muodostettaessa oli olemassa siitä, että suuremmassa määrässä kuin siihen asti kiinnitettäisiin huomiota saksalaisten pyrkimyksiin. Väärinkäsityksen välttämiseksi tahdon heti lisätä, tšekkiläisten saksalaisten ei itävaltalaisien taivoin haluavan liittyä Saksaan. Saksan lähetti-las, Saksin entinen pääministeri, tri Koch on minulle nimenomaan kieltänyt Anschluss-aatteella täällä olevan kannattajia. Kochin mukaan

johtuu tämä taloudellisista syistä, jotka tekevät, ettei Böhmin saksalaisilla ole mitään halua päästä Saksan valtakunnan yhteyteen.

Hallitusta kannattavaa slovakiryhmää on usein moitittu siitä, että se kuuluessaan hallitusyhtymään tämän kautta on heikentänyt slovakien autonomiavaatimuksen tehokkuutta. Slovakit - ainakin huomattava osa heistä - vaativat itsehallintoa, jonka tshekkiläiset johtajat lupasivat heille ennen yhteisen valtakunnan muodostamista, mutta jota lupausta ei sittemmin ole täytetty. Slovakiassa on monasti sattunut melkoisia, ja tyytymättömyys nykyistä järjestelmää kohtaan, jonka väitetään suosivan tshekkiläisiä slovakien kustannuksella, on usein puhjennut ilmi väkivaltaisissa teoissakin. Niin on lehtien mukaan aivan äskettäin Silleinissä Slovakiassa tapahtunut verisiä yhteentörmäyksiä autonomiavaativien ja Hlinka-ryhmään kuuluvien välillä. Kolme "Autonomia" -lehden toimittajista vangittiin tässä tilaisuudessa, koska heiltä löydettiin julistuksia, joissa kehoitettiin toteuttamaan autonomia-ajatusta kaikkia keinoja käyttämällä. Mitä autonomian myöntämiseen slovakeille tulee, ei tshekkiläisillä ainakaan tätä nykyä näytä olevan halua siihen. Virallinen syy, minkä vuoksi ei tämän sanota olevan mahdollista, on, ettei slovakien sivistystaso ole toistaiseksi sellainen, että he kykenisivät itse hallitsemaan itseään. Tämän syyn ovat Tshekkoslovakian edustajat kerran esittäneet kansainliitossakin. Haluttomuuteen täyttää aikoinaan annettu lupaus lienee kuitenkin muitakin syitä. Tshekkiläiset pelännevät eristää Slovakian autonomisena osana Böhmistä, Mähristä ja Schlesiasta,

joissa tshekkiläinen kansanainees silloin joutuisi yksin varsin voimakkaan saksalaisen vähemmistön kanssa. Tshekkiläisiä on näissä maakunnissa vähän päälle kuusi miljoonaa ja saksalaisia yli kolme miljoonaa. *)

Uskonnolliset erimielisyydet aiheuttavat myöskin välistä vaikeuksia. Tunnettu on Tshekkoslovakian ja Paavinistuimen välinen Huss-juhlien johdosta syntynyt riita, joka päättyi siten, että paavin edustaja ennen juhlien alkamista kutsuttiin pois Prahasta, jonne hän ei vielääkään ole palannut siitä huolimatta, että tapauksesta on jo kulunut lähemmäs kaksi vuotta. Kuvaavana tapauksena uskonnollisista erimielisyyksistä mainitsen, etteivät hallituksen jäsenet pääsiäisenä voineet sopia siitä, olisivatko virastot auki vai suljettuna. Katooliset ministerit antoivat ministeriönsä työskennellä pitkäperjantaina, joka ei ole katoolilainen juhlapäivä, kun sitä vastoin protestantit sulkiivat omansa. Pääsiäismaanantaina katoolilaiset vuorostaan pitivät loma. Syytä siihen, etteivät uskonnolliset erimielisyydet ole aiheuttaneet suurempiakin riitoja, on haettava siinä, että tshekkiläiset yleensä ovat erittäin välinpitämättömiä uskonnollisissa kysymyksissä, mikä johtuu historiallisista syistä. Kansan enemmistö on katoolilainen, mutta protestantismin johtajat ovat samalla olleet kansallisen liikkeen johtomiehiä.

---

*) Siitä että slovakit ovat tyytymättömiä nykyisiin oloihin, ei vielä voida niinkuin Unkerissa joskus tehdään, vetää johtopäätöstä, että he haluaisivat jälleenliittymistä Unkariin.

Yleisenä käsityksenä näyttää olevan, että hallitusyhtymän koossapitäminen on ollut pääministeri Švehlan taitavuuden ansio, ja että on erittäin epätietoista, olisiko tämä onnistunut toiselle. *) Saksalaiset lehdet antaessaan tunnustuksen hänen ansioilleen, huomauttavat yhtenä hänen merkillepantavimmista ominaisuuksistaan olevan vaatimattomaan esiintymiseen yhdistyneen suuren viekkauden (Schlauheit), joka jo sodan aikana oli ilmennyt m.m. siinä, että hän, joka myöskin lukeutui itsenäisyysuunnan kannattajiin, aina

*) Voitane mainita, että useissa porvarillisissa lehdissäkin on ankarasti arvosteltu hallituksen toimenpiteitä täällä äskettäin sattuneiden sosialistien järjestämien mielenosoitusten johdosta, joista arvattavasti suomalaisissakin lehdissä on mainittu. On kysymys eräistä sosialivakuutuslakiin tehtävistä muutoksista, jotka rajoittaisivat työnantajan velvollisuuksia eräissä tapauksissa vakuuttaa palveluksessaan olevat henkilöt. Sosialistien järjestämien vastalausekulkueiden aikana oli hallitus sijoittanut kaduille ja toreille suuret määrät sotilaita ja poliiseja paljastetut pistimet käsissä, joten kaupunki teki erittäin sotaisen vaikutuksen. Vapaamieliseen porvarilliseen suuntaan lukeutuvat yliopistomiestuttavani ovat kertoneet minulle yleisen käsityksen olevan, että Švehla olisi hoitanut tämänkin asian taitavammin. Mielenosottajilla ei ollut aseita mukanaan, eikä mitään yhteentörmäyksiä sattunut. Mikäli vapaamieliset ovat minulle kertoneet, katsotaan vanhoillisen, klerikaalisen suunnan Švehlan sairauden aikana päässeksi määrääväksi. Nykyinen v. t. pääministeri, sosialiministeri Šramek on katoolilaiseen hengelliseen säätyyn kuuluva.

tavalla tai toisella osasi välttää joutumasta tuomituksi. Presidentti Masaryk on noin viikko sitten tšekäläisille leh-
dille antamassaan haastattelussa sanonut pitävänsä Švehlaa
yhtenä Euroopan suurimmista valtiomiehistä ja pitävänsä kan-
sallisena onnettomuutena jos tämä sortuisi tautiinsa. En ole
ollut täällä tarpeeksi kauan voidakseni arvostella väitteen
paikkaansa Pitäväisyyttä. Mahdollista on, että siihen sisäl-
tyy jonkun verran liioittelua. Joka tapauksessa näyttävät
k a i k k i olevan täysin yksimielisiä siitä, että Švehlas-
ta, jos hän olisi terve, tulisi Masarykin seuraaja presiden-
tin paikalle. *)

Saamani vaikutus on, että hallitusyhtymää ainakin
toistaiseksi pyritään pitämään koossa. Hallitus ei siis ha-
joa pääministerin erotessa. Kysymys on siitä, onnistuuko uu-
delle pääministerille - puhutaan asutushallituksen (Boden-
amt) entisestä johtajasta Viškovský' sta - välttää salaka-
reja ja estää hallituksen hajoamista. Kun ottaa huomioon et-

---

*) Omituisuutena mainittakoon Švehlan johdonmukaises-
ti välttäneen tutustua tšekäläisiin lähettiläisiin tai aina-
kin ottaa vastaan heitä. Tästä johtuu, etteivät edes täällä
asuvat virkaveljeni tunne häntä. Lähettiläiden pyytäessä
audienssia ilmoittaa Švehlan sihteeri vasta jonkun ajan
päästä voivansa sanoa milloin heidät otetaan vastaan. Tähän
asia jää. Oma kokemukseni on osottanut muiden kertomukset
oikeiksi. Olenpa erääseen tšekäläiseen lehteenkin äskettäin
sisältyneessä ylistävään tapaan laaditussa karakteristii-
kassakin nähnyt Švehlalla muiden ominaisuuksien ohella ole-
van mainittuna senkin "ettei hän ota vastaan lähettiläitä".

tä Tshekkoslovakia useine kansallisuuksineen on entinen Itävalta-Unkari pienoiskoosse, käsittää sen levottomuuden, millä juuri nyt suhtaudutaan uhkaavaan sisäpoliittiseen kriisiin, kun monella taholla maan rajojen ulkopuolella asetetaan kysymyksenalaiseksi itse valtakunnan rajojen oikeudemukaisuus ja vaaditaan Trianonin rauhansopimuksen tarkistamista.

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 37

23/4 C928.

Huhtikuun 23 pnä 1928.

No 15.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
16/367 h.c. D. 10 28		
27/4-28		L.M.
FINLAND	ULASTO	ASIA
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen raportin
No 37,

Tshekkoslovakia.Ulkopoliittinen tilanne.

Vastaanottaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukse-
ni vakuutus.

W. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri

Hj. J. Procopé.

Helsinki.

Riassa ja Prahassa olevan lähettilään raportti No 37, huhtik. 23 pnä 1928.

ULKOASIANMINISTERIÖ		
16/367/28		
27/4.28		1928
EUROPA	AFRIKA	ASIA
5	016	

T s h e k k o s l o v a k i a .
U l k o p o l i i t t i n e n
t i l a n n e .

Niinkuin edellisessä raportissani mainitsin, on täällä vallitsevassa mielialassa huomattavissa eräänlaista hermostuneisuutta, joka paitsi sisäpoliittisista myöskin johtuu ulkopoliittisista syistä. Kielteään ei voida, ettei yleinen ulkopoliittinen tilanne tällä hetkellä enää ole yhtä suotuisa Pienen Ententen ja Benešin ajamalle ulkopoliitikalle kuin aikaisemmin. Tähän on olemassa useitakin syitä. Saksan ja Unkarin kansainvälisen aseman huomattava parantuminen yhdessä niiden aktiivisemmän osanoton kanssa Europan politiikkaan on jo sinänsä ollut omiaan heikentämään Pienen Ententen sodan jälkeistä valta-asemaa kaakkoisessa Europassa. Saksan ja Unkarin "nousu" - olkooppa, että se tapahtuikin aikaisemmin kuin täällä oli odotettu - ei kuitenkaan voinut olla kokonaan odottamaton. Tämä seikka ei siis tuskin myöskään yksinään olisi aiheuttanut sitä levottomuutta, joka nykyään on täällä havaittavissa. *) Hermos-

*) Eräiden muidenkin valtioiden lähettiläät, niinkuin Englan-

tuneisuus johtuu ennen kaikkea siitä, että sodan aikainen liittolainen Italia yhä aktiivisemmin kaikkialla esiintyy Tšhekkoslovakian ja Pienen Ententen vastustajana. Melkein jokainen uusi päivä tuo mukanaan uusia todisteita Italian ja Unkarin välisestä ystävydestä. Mussolinin Rothermerelle äskettäin antama haastattelu, jossa hän lausui pitävänsä välttämättömänä korjata Unkarin kärsimät vääryudet, samoin kuin kreivi Bethlenin vähän sen jälkeen pitämä puhe, jossa tämä - ilman että Italian hallitus olisi antanut mitään peruutusta - lausui tyydytyksensä sen johdosta, että vastuunalaisessa asemassa oleva valtiomies nyt ensikerran julkisesti oli esittänyt vaatimuksen Trianonin rauhansopimuksen tarkistamisesta, on luonnollisesti ollut omiaan herättämään täällä levottomuutta. Kysymys Trianonin sopimuksen tarkistamisesta on täten sanomalehtien palstoilta siirtynyt valtiomiesten välisen keskustelun esineeksi. Unkarin hallituksen päämies, joka tähän asti unkarilaiselta taholta usein saamistaan moitteista huolimatta kaikkea tunnustusta ansaitsevalla varovaisuudella on julkisesti ollut asettumatta kannattamaan Rothermeren aktionia, on nyt katsonut ajankohdan tulleen, jolloin Unkarin hallitus voi puhua asiasta. Unkarin eduskunta on myöskin nyttemmin, ulkoasiainministeri Valkon ehdotusta kannattaessa, päättänyt esittää Rothermerelle kiitoksensa hänen esiintymisensä johdosta.

Luultavaa myöskin on, että Bethlenillä on ollut täsmälliset tiedot Mussolinin sanoista ennen kuin hän on

---

nin ja Ruotsin, joille olen maininnut huomiostani, ovat sen vahvistaneet oikeaksi.

pitänyt puheensa. Mainitsen tästä sen vuoksi, että Ranskan tšekkiläisen lähettilään Charles-Roux'in kertomuksen mukaan hänen hallituksensa Romassa olevan edustajansa kautta on pyytänyt selitystä Italian hallitukselta, ja olisi Italian ulkoasiainministeriö tällöin ilmoittanut "Mussolinin ei vastaavan haastattelusta". Tähän selitykseen ei täällä yleensä näytä uskottavan. Englannin lähettiläs Sir James Macleay, jonka mielipidettä asiasta kysyin, tuntui sitä myöskin epäilevän. Missään tapauksessa ei Mussolini ole pitänyt tarpeellisena antaa muiden tietää asian oikeaa laitaa, kun ei hän kerran ole välittänyt peruuttaa uutista. "Le Temps'in" kommentariot, joiden mukaan "ei voida ajatella Mussolinin esittäneen tämän kaltaisia ajatuksia", eivät myöskään tunnu vakuuttavilta.

Kansainliiton neuvoston päätöksiä Rumanian ja Unkarin välisessä takavarikoituja tiloja koskevassa riidassa samoinkuin sen toimenpiteitä - tai tšekkiläisen käsityksen mukaan ennemminkin puuttavia toimenpiteitä - St. Gottardin aselähetysjutussa katsotaan, syyllä tai syyttä, Pienen Ententen kärsimiksi tappioiksi. Kumpaakin tapausta pidetään merkinä sen vähenevästä vaikutuksesta.

Tšekkiläiset ovat saaneet havaita kysymyksen Trianonin rauhansopimuksen tarkistamisesta yhä enemmän joutuvan päiväjärjestykseen. Lehtien mukaan olisi Lloyd George'kin nyttemmin ilmoittanut kannattavansa revisionia. Suurvaltain edustajat - ainakaan muutamat heistä - eivät hänen mukaansa olisi sopimusta solmittaessa olleet täysin selvillä sen sisällyksestä ja laajakantoisuudesta. Oma huomioni on, että Macleay'kin nyt puhui asiasta jossain määrin

toisin kuin syksyllä täällä käydessäni. Niinkuin ennen olen Ministeriölle tiedoittanut, lausui hän minulle viime lokakuussa, ei käsittävänsä, miten olisi mahdollista koskea solmittuihin rauhansopimuksiin ja muuttaa nykyistä asiain tilaa. Tästä olisi hänen mukaansa seurauksena, että Unkarin sijaan saataisiin kolme uutta tyytymätöntä*) Nyt hän sanoi käsityksensä olevan, että Tšhekkoslovakian ja Unkarin rajalla on eräillä seuduin yhtenäinen puhtaasti unkarilainen väestö, minkä vuoksi olisi toivottavaa, jos kummankin maan välisen vapaaehtoisen sopimuksen ("gentlemens agreement") kautta se voitaisiin yhdistää Unkariin. Täten saataisiin aikaan hyvät naapurussuhteet. Macleay näytti kuitenkin epäilevän, olisiko Beneš suostuvainen tähän. Sen mukaan mitä Unkarin ent. ulkoasiainministeri Scitovsky on minulle kertonut, olisi jo joku aika Trianonin rauhansopimuksen jälkeen eräessä Tšhekkoslovakian alueella olevassa, eräälle unkarilaiselle ylimykselle kuuluvassa linnassa pidetty neuvottelu ja eräiden unkarilaisten valtiomiesten ja Benešin välillä molempien valtioiden välisten rajojen tarkistuksesta erinäisiä unkarilaiselta taholta annettavia taloudellisia kompensatioita vastaan.**)

Mielenkiintoinen on Itävallan tšekäläisen lähettilään, tri Marek'in mainitsema keskustelu, joka hänellä on ollut presidentti Masarykin kanssa. Marek kertoi minulle presidentin sanoneen hänelle olevansa sitä mieltä,

---

*) Vert. raporttini lokakuun 12 p:ltä 1927, No 17, koskeva Englannin hallitusta ja Rothermeren aktionia.

**) Vert. raporttini syyskuun 30 p:ltä 1927, No 16, koskeva Unkaria ja Trianonin rauhaa.

että Tšhekkoslovakian on oltava valmiin tekemään uhrauksia yleisen rauhan palauttamiseksi Keski-Euroopassa. Unkarille lienee jäänyt eräitä pieniä puhtaasti slovakialaisia seutuja, joita mahdollisesti voitaisiin käyttää kompensationsa, jotta yleinen mielipide Tšhekkoslovakiassa helpommin suostuisi rajan muutoksiin. Marek tuntui arvelevan, ettei yleinen mielipide vielä olisi kypsä tähän. Niinkuin hän aivan oikein huomatti, ja jonka itsekin omasta kokemuksestani tiedän, eroaa se revisiوني, jota unkarilaiset ajattelevat, tuntuvasti siitä paljon vaatimattomammasta tarkistuksesta, johon eräät tšekäläiset valtiomiehet mahdollisesti olisivat taipuvaisia*). Epäiltävää on, olisivatko Mussolini enemmän kuin Rothermerekaan valmiita tässä kohden tyydyttämään unkarilaisten vaatimuksia rajojen suhteen.

Tšhekkoslovakia näkee siis Italian ja Unkarin välisessä ystävydessä suoranaisen uhkan itseään kohtaa. Sen olisi osaltaan alueellisilla luovutuksilla maksettava tämän ystävyuden hinta. Italian ja Unkarin välinen liittolaissuhde on kuitenkin ainoastaan osana Mussolinin politiikassa, jonka varsinainen kärki, niinkuin tunnettu suun-

---

*) Kuluvan kuun 19 p:nä Budapestissa pitämässään puheessa lausui Bethlen tšekäläisten lehtien mukaan m. m. seuraavaa: "Die ganze Welt muss einsehen, dass man uns Gerechtigkeit widerfahren lassen muss. Wir haben nicht das Interesse, diese Entwicklung durch künstliche Mittel zu beschleunigen. Solange die ganze Welt nicht klar sieht, solange haben wir kein Interesse daran, dass die Friedensrevision eintritt, denn die Feststellung einer halben Wahrheit würde nur halbe Reparation bedeuten."

tautuu toista Pienen Ententen valtiota, Jugoslaviaa vastaan. Mussolinin aktiivinen Balkan-politiikka, joka m.m. ilmenee Italian ja Albanian välisessä sopimuksessa, makedonialaisten komitaattien varustamisessa rahavaroilla näiden taistelussa serbialaisia vastaan y.m., on omiaan herättämään levottomuutta muuallakin. Lainsaan tähän palasen "Yoss. Zeitung" in "Belgradissa olevan kirjeenvaihtajan lehdelleen lähettämästä kirjoituksesta 16 p:ltä kuluva kuuta: "Länsi-Europassa uskotaan liian paljon diplomaattien ja valtiomiesten vakuutuksiin, ettei sodan puhkeaminen voi olla mahdollista. Ei tiedetä, että niin Albaniassa kuin Jugoslaviassakin joka hetki odotetaan sodan puhkeamista. Ei tiedetä, että makedonialaiset komitatit Bulgariassa hiovat veitsiään taistellakseen Makedoniassa. Ei tiedetä, että makedonialaiset yhdessä bulgarialaisten reserviupseerien tai n.s. "sotilasligan" kanssa valmistavat mellakkaa. Ei tiedetä, että Unkarissa asetetaan järjestöjä jotka ensimmäisen merkin annettaessa käyvät Jugoslaviaa, Rumaniaa ja Tšhekkoslovakiaa vastaan. Sillä jos se tiedettäisiin, käsitettäisiin, että sotä uhkaa kaikkia... Mussolini leikkii tulella. Todennäköisesti ei hän tahdo sytyttää tulipalloa, vaan ainoastaan taivuttaa Jugoslavian noudattamaan tahtoaan. Se on semaa kuin leikkiä tulella ruutikellarissa. Balkanin noidankattila on räjähtämässä. Wehe ganz Europa, wenn er explodiert." Selitykseksi mainittakoon, että Saksan ja Ranskan välisestä viimeaikaisesta lähentymisestä on m.m. ollut seurauksena, että saksalainen diplomaattia tätänykyä avustaa Ranskaa sen yrityksissä ylläpitää s t a t u s q u o 'ta Balkanilla *). Tahtomatta mitenkään

---

*) Eräät saksalaiset ja venäläiset lehdet näyttävät pi-

kieltää sodan uhkan olemassaoloa, on käsitykseni kuitenkin se, että kirjeenvaihtaja on tuntuvasti liioitellut. Olen m. m. kysynyt Bulgarian tšekäläisen lähettilään Vazovin mielipidettä kirjoituksen johdosta. Myöntäen katkeruuden Makedoniassa olevan hyvin suuren - kaikki bulgarialaiset koulut ja sanomalehdet ovat kielletyt - ei hän kuitenkaan pitänyt sodanvaaraa yhtä läheisenä kuin tämä. Samoin kielsi hän poliittisten sopimusten olemassaolon Bulgarian ja Italian välillä.

Italian aktiivisen Balkan-politiikan vuoksi katsellaan täällä suurella levottomuudella eri maiden ulkoasiainministerien Roman matkoja. Niiden pelätään olevan merkinä muiden hallitusten Italian politiikalle antamasta tuesta. Muutamien lehtien mukaan olisivat Mussolini ja Bethlen keskustelleet valtioyhtymän muodostamisesta, joka Italian johdon alla käsittäisi Puolan, Bulgarian, Albanian, Kreikan, Turkin ja Unkarin. Ottaen huomioon Unkarin ja Italian ystävyys, ei kreivi Bethlenin matkaan - olipa sillä sitten poliittiset syynsä vai ei - olisi kiinnitetty niinkään suurta huomiota, ellei sitä olisi verhottu eräänlaiseen salaperäisyyden vaippaan. Toisin on Puolan ulkoasiainministerin Zaleskyn käynnin laita. Ranskan ja Puolan välisen ystävyys vuoksi ei täällä saatettu odottaa, että Zalesky lähtisi tapaamaan Mussolinia, sitäkin suuremmalla syyllä, kun Puola ulkopoliitikassaan yleensä on lähennellyt pientä Ententeä. (Tšekäläisten tietojen mukaan olisi Mussolini pyytänyt Pilsudskia saapumaan Italiaan, mutta oli tämä kieltäytynyt ja lähettänyt Zaleskyn sijastaan).

---

tävän Saksan Rigan lähettilään Kösterin nimitystä Belgradin osotuksena Saksan aktiivisemmasta Balkan-politiikasta.

lähettiläs Grzybowski on selittänyt matkan johtuneen siitä, ettei Zaleskylle, joka Genevessä on voinut keskustella muiden maiden johtavien valtiomiesten kanssa, ole ollut tilaisuutta neuvottelemaan Mussolinin kanssa. Kun Zalesky aikaisemmin on ollut maansa edustajana Vatikanissa, on sitäkin käsitettävämpää, että hän myöskin on halunnut käydä Romassa. Zalesky, joka itsekin näyttää aavistaneen, että hänen Italian matkansa monella taholla herättäisi oudoksumista, on jo Varsovasta lähtiessään selitellyt matkansa syytä. "Le Temps" on myöskin kolmessa pääartikkelissa omistanut asialle huomiota vakuuttaen Puolan politiikan edelleenkin pysyvän samana kuin tähän asti. Samaa suuntaan kirjoittaa Sauerwein "Matin"issa t.k. 9 päivänä. Eräällä taholla näyttää ranskalainen mielipide kuitenkin olevan tyytymätön matkaan. Eräät lehdet moitivat Briandia siitä, että hän heikosti puolustamalla Ranskan liittolaisia (Unkarin optanttiasia ja St. Gotherdin asejuttu) herättää näissä levottomuutta ja epäluottamusta Ranskaa kohtaan.

Ranskan tšekäläinen lähettiläs on myöskin puolestaan koettanut vähentää matkan merkitystä ja siten rauhoittaa tshekkiläisiä. Keskustellessani hänen kanssaan sanoi hän kuitenkin pitävänsä uskottavana, että yhteistyöminä Italian ja Puolan välillä tulevaisuudessa tulee vilkkaammaksi. Ulkonaisena osoituksena molempien maiden välisistä läheisemmistä suhteista arveli hän voitavan varmuudella päätätä, että Italia tulee perustamaan suurlähetystön Varsovaan.

Romasta nyttemmin saapuneiden tietojen johtosta,

suhtaudutaan täällä tätänykyä tyynemmin tapaukseen *). Kaikesta päättäen onkin Zaleskyn matkan merkitystä monella taholla liioiteltu. Puolan politiikka pysyy epäilemättä suurin piirtein katsottuna samanlaisena kuin tähän asti. Se jo johtuu sen ja Rumanian liittosopimuksesta. Toiselta puolen on kuitenkin sanottava, ettei Puolan ja Tšehkoslovakian välinen ystävyys siitä huolimatta, että sitä molemmiin puolin virallisesti vakuutetaan **), kuitankaan tunnu olevan aivan pilvetöntä. Niin on esim. ministeri Grzybowski minulle kertonut täällä olevan henkilöitä, jotka venäläisystävällisyydestä ovat puolalaisvihamielisiä. Kun hän näihin henkilöihin lukee tunnetun valtiomiehen ja slavofiilin Kremař'inkin ja sanoo tämän vuoksi ei edes tahtovansa tutustua (!) häneen, on vaikea pitää ulkopoliittista taivasta tälläkään kohdalla täysin kirkkaana. Joka tapauksessa näyttää Tšehkoslovakian ja Puolan poliittisissa suhteissa vielä olevan parantamisen varaa.

V. J. Linn

---

*) Mikäli ulkoasiainministeriössä sain kuulla, olisivat Mussolinin ja Zaleskyn keskustelut myöskin koskeneet taloudellisia kysymyksiä (m.m. kivihiilen vientiä Puolasta Italiaan). Sitäpaitsi oli Zalesky pyytänyt Mussolinia muuttamaan liettualaisille suosiollista politiikkaansa, mitä diplomaattisissa piireissä näyttään tulkittavan siten, että Puola arvelee sen ja Liettuan välisen riidan jälleen tulevan esille kansainliitossa.

**) Tästä on myöskin osoituksena se, että useiden maiden täällä valtuutetut lähettiläät asuvat Varsovassa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 38.

Praha

2/5 1928

Praha, Toukokuun 2 päivänä 1928.

No 22.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
53 17/367/ae 10. 10 28		
7/5-28	2	172
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen raportin
No 38,

Tshekkoslovakian ja Neuvosto-Venäjän suhteet.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukse-
ni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri

Hj. J. Procopé.

Helsinki.

Riiassa ja Prahassa olevan lähettilään raportti No 38,
toukok. 2 pnä 1928.

DOKUMENTI		
17/367/28		
7/5 28	142	L. 28
RYHMÄ	OLASTO	ASIA
5	C16	

Tshekko-slovakian

ja

Neuvosto-Venäjä

suhteet.

Olen äskettäin tšekkiläisestä ulkoasiainministeriöstä luottamuksellisesti saanut kappaleen Tshekkoslovakian ja Neuvosto-Venäjän kesken 13 pnä 1922 solmiamaa väli-aikaista sopimusta, joka määrää telee kummankin valtion väliset suhteet. Kun sopimus on ainoastaan tshekin- ja venäjänkielinen, teen siitä lyhyesti selkoa. Sopimus on erittäin mielenkiintoinen senvuoksi, että siitä täysin selvästi käy ilmi, että Tshekkoslovakian suhde Neuvosto-Venäjään itse asiassa on kokonaan toisenlainen kuin muiden valtioiden, jotka eivät ole sitä tunnustaneet. Niinkuin jo aikaisemmin olen Ministeriölle tiedoittanut, lienee ulkoasiainministeri Beneš ollut taipuvainen antamaan de jure - tunnustuksenkin, mutta ei siitä koskaan ole tullut mitään etupäässä ent. pääministerin, tohtori Kramář'in

ja hänen kannattajiensa jyrkän vastustuksen vuoksi.*) Kysymyksessä olevassa sopimuksessa on ilmeisesti koetettu kulkea eräänlaisista kompromissin tietä kummankin kysityskannan välillä.

Sopimuksen määräykset voidaan jakaa valtiollista ja taloudellista laatua oleviin. Jo sen alkulause sisältää tärkeän poliittista laatua olevan säännöksen. Siinä sanotaan nimittäin sopimuksen tarkoituksena olevan, "aikaansaada" kummankin valtion välillä kaupallisia ja taloudellisia suhteita lähtien välttämättömyydestä, että kumpikin sopimuspuoli noudattaa ankaraa puolueettomuutta konfliktin sattuessa kolmannen valtion kanssa." Edelleen määrätään sopimuksessa, että valtioiden edustukset "ovat pidettävät asianomaisten valtioiden ainoina edustuslaitoksina toisessa valtiossa". Täten on siis Tshekkoslovakia sitoutunut olemaan tunnustamatta valkoisten venäläisten Prahassa mahdollisesti olevia edustajia Venäjän laillisiksi edustajiksi. Edustuston johtaja ja kaksi jäsentä nauttivat kaikkia diplomaattikunnalle kuuluvia oikeuksia ja etuja. Muut jäsenet nauttivat konsuleille tulevia oikeuksia. Edustuston päällikön katsotaan olevan akreditoitu sen maan ulkoasioiden keskushallituksessa, jota varten edustus on perustettu. Hallitukset sitoutuvat sitäpaitsi ryhtymään

---

*) Vert. raporttiini No 20.

toimenpiteisiin, jotta toisen maan edustuslaitoksen päällikkö ja jäsenet saavat asianmukaisen huoneuston.

Molemmat sopimuspuolet lupaavat pidättäytyä kaikesta propagandasta, joka on suunnattu toisen hallitusta, valtakunnallisia ja muita yleisiä laitoksia tai sosiaalipoliittista systeemiä vastaan sitoutuen olemaan ottamatta osaa näissä maissa mahdollisesti sattuviin valtiollisiin ja sosiaalisiin konflikteihin. Valtioiden alamaiset nauttivat hyväkseen kaikkia niitä etuja ja oikeuksia, joita muiden valtioiden alamaiset nauttivat tai vastaisuudessa tulevat nauttimaan.

Mitä taloudellista laatua oleviin määräyksiin tulee, on huomattava seuraavaa. Valtioiden alamaisten taloudellisen toiminnan, jota valtiot sitoutuvat tukemaan ja avustamaan, tulee tapahtua seuraavia kolmea periaatetta noudattaen:

- 1) Taloudellisessa toiminnassa on noudatettava kummassakin maassa voimassa olevia lakeja.
- 2) Mitä Neuvosto-Venäjään tulee, kuuluu sen hallitukselle yksinoikeus ulkomaankauppaan, jota toteutetaan tätä varten voimassa olevien erikoisten elinten avulla.
- 3) Kaikki kauppavälipuheet, jotka kohdistuvat Neuvosto-Venäjän alueeseen ja ovat yksityisten ryhmien ja henkilöiden kanssa tehtyjä, pidetään näiden periaatteiden vastaisina.

Sopimuspuolet sitoutuvat olemaan takavarikoi-

matta toisen puolen tai sen alamaisten sen alueelle tuoma omaisuutta ja tavaroita, mikäli niitä tuotaessa on noudatettu valtion lakeja ja määräyksiä. Tämä koskee myöskin toisen alueella ansaittua omaisuutta. Valttioiden kansalaiset, toiminimet ja juriidiset henkilöt ovat oikeutetut tekemiinsä sopimuksiin myöskin ottamaan välitustuomiota koskevan määräyksen.

Sopimus on sanottava irti kuusi kuukautta ennen sitä päivää, jolloin sen voimassaolo lakkaa, mutta on kummankin maan edustustolla oikeus asioiden päättämistä varten vielä jäädä maahan vähintään kuudeksi kuukaudeksi sen jälkeen kun sopimus on lakannut olemasta voimassa.

Edellämainitun sopimuksen pohjalla ovat Tshekkoslovakian ja Neuvosto-Venäjän keskinäiset kaupalliset suhteet muodostuneet seuraaviksi. Vuonna 1927 tuotiin Venäjältä tavaroita Tshekkoslovakiaan yhteensä 153,335,000 kruunun arvosta. Tshekkoslovakian viennin arvo Venäjälle oli 190,653,000 kruunua. Sitäpaitsi on Prahassa olemassa eräänlainen kauppakamarikin, jonka tarkoituksena on kaupallisten suhteiden kehittäminen molempien maiden välillä. Lisättäköön vielä, että kummankin valtion diplomaattiset edustajat ainakin useissa maissa ovat kanssakäymisessä keskenään.

Joku aika sitten herätettiin kysymys varsinaisen kauppasopimuksenkin solmimisesta. Beneš'in ja Litvinovin välillä oli maaliskuussa Genevessä neuvotteluja tästä asiasta. Tshekkoslovakian taholta oli tällöin il-

moitettu oltavan halukkaita solmiamaan kauppasopimus seuraavia näkökohtia silmälläpitäen:

- 1) Neuvostoliitto myöntää Tshekkoslovakialle suosituimmuuden.
- 2) Tshekkoslovakialle annetaan helpotuksia kauttakululiikenteeseen nähden ja sopimuspuolet solmivat tullikonventionin autonomisine tariffeineen.
- 3) Uudessa sopimuksessa on määrättävä tarkka tuonti- ja vientikontingentti.
- 4) Sopimuspuolet sitoutuvat solmimaan keskenään konsulilaitosta koskevan sopimuksen.
- 5) Kysymys *d e j u r e* - tunnustuksesta jätetään avoimeksi.

Neuvottelujen alkamisesta ei ole kuitenkaan toistaiseksi tullut mitään. Neuvosto-Venäjän taholta lie-
nee nimittäin m.m. vaadittu, että Tshekkoslovakia antai-
si *d e j u r e* - tunnustuksen, johon ei ainakaan tätä
nykyä missään tapauksessa olla halukkaita. *) Täällä tun-

---

*) Tohtori Kramář on jo kiirehtinyt lehdessään *Nár. Listy*'ssa kehottamaan porvarillista hallitusyhtymää tor-
jumaan kaikki ajatuksetkin *m o d u s v i v e n d i n*
aikaansaamisesta Venäjän kanssa siinäkin tapauksessa,
ettei siihen sisältyisi varsinaista *d e j u r e* - tun-
nustusta. "Soviet-systeemi", sanotaan artikkelissa, "rii-
taanuttuaan Englannin ja Ranskan kanssa sekä menetet-
tyään mahdollisuuden saada rahavaroja Amerikasta ja Sak-
sasta, lähenee erittäin ankaraa kriisikautta, jolloin ta-

mutaan pidettävän mahdollisena sopimuksen aikaansaantia ilmankin tällaisen tunnustuksen antamista. Ulkoasiainministeriössä on minulle m.m. lausuttu arvelu, että Neuvosto-Venäjä ehkä sittenkin mielellään haluaisi solmia kauppasopimuksen, koska se silloin voisi käyttää tätä sopimusta esikuvana yrittäessään luoda lähempiä taloudellisia suhteita Pohjois-Amerikan Yhdysvaltoihin, johon sillä kaikesta päättäen olisi suurta halua. Mitä Tshekkoslovaki-
an ja Venäjän väliseen kauppasopimukseen muuten tulee, haluttaisiin täällä pitää esikuvana vuonna 1925 solmittua saksalais-venäläistä sopimusta.

Vyldman

---

loudelliset vaikeudet ainoastaan lisääntyvät. Kommunisti-diktatuurin loppu näyttää välttämättömältä. Tshekkoslovakia tekisi poliittisen virheen, jos se liittoutuisi systeemiin, joka kaikesta päättäen ei voi pysyä pystyssä."

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 39.

Riika

21/5 1928.

Suomen Lähetystö

Riga, 21 päivänä toukokuuta 1928.

N:o 244.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 19/368 h. D. 1928		
22/5.28	82	L.H.
RYHMÄ	LUKUNO	ASIA
5	C16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 39, koskeva

- 1) Kaunaksen puolalais-liettualaisia neuvotteluja.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é,

H e l s i n k i.

Riga, 21 päivänä toukokuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 39.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
D. 19 28		
22/5.28		LML
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16.	

Kaunaksen puolalais-liettualaiset
neuvottelut.

Niinkuin tunnettu, on yksi Königsbergissä asetetuista kolmesta puolalais-liettualaisesta komiteasta äskettäin kokoontunut Kaunaksessa. Puolalaiset saapuivat sinne kuluvaan kuun 7 päivänä. Puolalaisen neuvottelukunnan puheenjohtajana oli departementin päällikkö Holowko, liettualaisen neuvottelukunnan ulkoasiainministeriön pääsihteeri Balutis. Komitea työskenteli kahdessa jaostossa, joista toinen käsitteli non agressio sopimusta, toinen sodanaikuisia vahingonkorvausvaatimuksia. Mitä ensinmainittuun kysymykseen tulee, olivat liettualaiset jo Königsbergissä antaneet puolalaisten ymmärtää, että he halusivat kummankin valtion välillä puolueetonta vyöhykettä. Siihen nähden, että liettualaiset haluavat niin laajaa vyöhykettä, että puolalaisten olisi vietävä pois joukkonsa Vilnan alueelta, ei Puola ole tahtonut tähän suostua, vaan ehdottaa sen sijaan non agressiosopimuksen solmimista. Puolan laatima sopimusehdotus sisälsi m.m. :

- 1) Velvoituksen pidättäytyä toimenpiteistä, jotka saattavat aiheuttaa konfliktin sopimuspuolten välillä.
- 2) velvoituksen pysyä puolueettomana konfliktin sattuessa jommankumman sopimuspuolen ja kolmannen valtion välillä.
- 3) velvoituksen ratkaista sopimuspuolten välillä syntyvät riitaisuudet rauhallista tietä.

Liettualaiset kieltäytyivät kuitenkin jyrkästi käsittelemästä koko ehdotusta, koska, niinkuin Woldemaras ja Balutis minulle sanoivat, esitys heidän mielestään on risti-riidassa kansainliiton neuvoston suosituksen kanssa. Tämän suosituksen mukaan ei neuvotteluissa ole kosketettava Vilnan kysymystä, mutta hyökkäämättömyyssopimus kuitenkin edellyttää, että kummallakin maalla on riidattomat rajat. Hyökkäämättömyyssopimuksen hyväksyminen tietäisi siis luopumista Vilnasta. Pääsihteeri Balutis'in puolalaiselle valtuuskunnalle antama vastaus on seuraavan sisältöinen:

"Turvallisuus- ja vahingonkorvauskomissionin istunnossa 8/5 esitti Puolan valtuuskunta ehdotukset hyökkäämättömyyssopimukseksi ja välitystuomiosopimukseksi. Tutkittuaan näitä ehdotuksia täytyi Liettuan valtuuskunnan valittaen todeta, ettei niitä voida hyväksyä edes tulevien neuvottelujen pohjaksi. Puolan ehdotukset muodostavat jäljennöksen sellaisten valtioiden välisistä sopimuksista, joiden rajat ovat asianomaisesti vahvistetut ja joiden suhteet toisiinsa ovat täysin normaalit. Liettuan ja Puolan välillä ei kuitenkaan ole molempien valtioiden tunnustamia rajoja eikä minkäänlaisia suhteita, joten tällaisilla sopimuksilla ei olisi mitään käytännöllistä merkitystä. Sitäpaitsi ne eivät anna mitään reaalista takuuta siitä, etteivät ne jää vain kuolleeksi kirjaimiksi. Mutta Liettuan valtuuskunnasta näyttävät paljon tärkeämmältä säännökset, joiden tarkoituksena on lopullisesti tunnustaa Zeligovskin kaappaus v. 1920. I artiklassa puhutaan "voimassaolevasta alueellisesta integriteetistä". On selvää, että koetetaan suojella itseään alueellisten vaatimusten johdosta tapahtuvilta hyökkäyksiltä, mutta tässä tapauksessa ei kuitenkaan pitäisi sulkea Liettuan ja Puolan välisten probleemien rauhalliseen ratkaisuun johtavaa tietä. Nyt juuri välitystuomiosopimus sulkee pois kaikki rauhalliset keinot, joita Liettua voisi käyttää saadak-

seen Puolan ja itsensä väliset rajakysymykset ratkaistuksi. Puolan ehdotuksen I art. sanotaan nimittäin, että "tämän sopimuksen säännöksiä ei ole sovellettava riitakysymyksiin, jotka ovat johtuneet ennen tätä sopimusta sattuneista tapauksista ja jotka kuuluvat menneisyyteen, eikä kysymyksiin, jotka koskevat sopimusvaltioiden alueellista asemaa." Tällaisten määräysten johdosta täytyy Liettuan valtuuskunnan todeta, että Puolan valtuuskunta on jättänyt kokonaan huomioonottamatta Geneven päätöksen loppulauseen. Tämä kuuluu: "Neuvosto selittää, ettei tämä päätös koske millään tavoin kysymyksiä, joista molemmat asianosaiset ovat erimielisiä." Liettuan valtuuskunta huomauttaa uudelleen Puolan valtuuskunnalle, että neuvoston päätöksen johdosta annetussa selostuksessa Vilnan-kysymys nimenomaan mainitaan sellaisena kysymyksenä, josta molemmat hallitukset ovat erimielisiä. Ottaen huomioon tämän periaatteellisen seikan ja erittäinkin että Puolan valtuuskunta on esittänyt Kansainliiton Neuvoston päätöksen vastaisia ehdotuksia, ei Liettua esitä kantaansa muiden Puolan ehdotuksen määräysten johdosta. Liettuan valtuuskunta pitää itselleen oikeuden esittää Puolan valtuuskunnalle vastaehdotuksen, jossa otetaan huomioon Puolan ja Liettuan välinen oikeudellinen tilanne, ja jonka päätarkoituksen on oleva rauhan lujittaminen Puolan ja Liettuan välillä."

Mitä toisen, vahingonkorvauksia käsittelevän jaoston töihin tulee, supistuivat nekin aivan vähiin. Sen mukaan, mitä Kaunaksessa eri tahoilta kuulin, olisivat liettualaiset vaatineet 10 miljoonan dollarin korvausta Zeligovskin hyökkäyksen aiheuttamista vahingoista. Samalla he - tämän vahvasti Balutis itse minulle - kieltäytyivät käsittelemästä puolalaisten tekemiä vastalaskuja. Balutis'in mukaan saattoi kysymys näistä joutua tutkittavaksi vasta senjälkeen kun molempien maiden välillä

vallitsee täysin normaaliset olot. Nyt kysymyksessä olevien neuvottelujen yhteydessä voidaan ainoastaan keskustella Vilnan valtaamisen kautta syntyneiden vahinkojen hyvittämisestä.

Kun ei komitean näin ollen ollut syytä pitemmältä jatkaa töitään, päätti se lykätä istuntonsa kesäkuun 25 päivään.

Kaunaksessa ollessaan koettivat puolalaiset nähtävästi ystävällisen esiintymisen kautta voittaa liettualaisen yleisön suosion. Niin esim. antoivat he oopperassa ollessaan kaksi kukkalaitetta esiintyjille. Sanomalehdistön edustajille pitämillään teekutsuilla vakuuttivat he ystävyystään Liettuaa kohtaan. Puola, sanoivat he, ei tahtonut olla ainoa Venäjän ja Saksan välillä oleva valtio, vaan oli sille edullista, jos oli muitakin samassa asemassa olevia maita. Puolan politiikan pyrkimyksenä oli päästä merelle, mutta se tahtoi saavuttaa tämän päämääränsä luomalla ystävälliset suhteet Liettuaan ja Latviaan. Mitä Puolan ja Liettuan väliseen unioonin tulee, ei sellaista Puolassa haluttu. Puolassa tahdottiin liittoa kaikkien Itämeren maiden välillä. Lopuksi he lausuiivat ilonsa Kaunaksessa osakseen tulleesta ystävällisyydestä.

Tämän ystävällisyyden laita oli hieman niin ja näin. Pari kertaa tapahtui mielenosotuksia puolalaisten asuman hotellin edustalla. Eräät ylioppilaat vaativat liettualaisen professorin Gerbatscheffskijin erottamista ja karkoittamista sen vuoksi, että hän teatterissa kävi puolalaisten aitiassa näitä terveittäessä. Puolalaisten lähtiessä heitettiin asemasillalla pilaantuneita munia heidän vaununsa seinää vastaan. Useat liettualaiset lehdet, myöskin vastustuspuolueeseen kuuluvat, käyttivät erittäin ankaraa kieltä Puolaa vastaan neuvottelujen aikana. Mitä mielenosotuksiin tulee, tuntui Ranskan lähetystö arvelevan Liettuan hallituksella olleen sormensa mukana niiden järjestämisessä tai

ainakin sallimisessa, ja perusteli se käsitystään sillä, että poliisivoima aina muutamien minuuttien päästä saapui paikalle, joten sillä täytyi olla tieto suunnitelluista mielenosotuksista.

Epäilemätöntä on, että pääministeri Woldemaras'en tarkoituksena on koettaa Lontoossa selitellä syitä, jotka ovat määränneet Liettuan kannan nyt päättyneissä neuvotteluissa, samoin kuin koettaa saada tukea Englannin hallitukselta, jotta ei Kansainliiton neuvosto ryhtyisi mihinkään toimenpiteeseen neuvottelujen kiirentämiseksi. Että hän samalla täten koettaa vahvistaa omaa asemaansa Liettuassa on varmaa. Lehdissä olleet tiedot hänen Chamberlainilta muka saamastaan kutsusta - itse asiassa tapahtuu matka Woldemaras'en omasta aloitteesta - on reklaami, joka saattaisi "vetää" suuremmassakin maassa kuin Liettua. Kysymyksen ollessa Woldemaras'en asemasta mainittakoon hänen saaneen uuden vastustajan, jonka merkitystä ei ole väheksyttävä. Mikäli minulle kerrottiin, on katoollilainen papisto ryhtynyt ankaraan taisteluun nykyistä hallitusta vastaan. Kuulin mainittavan sellaisistakin tapauksista, jolloin papit jopa saarnatuolistakin olivat lausuneet tuomionsa nykyisestä "jumalattomasta hallituksesta". Katoollinen kirkko ei koskaan ole häikäillyt sekottaa Jumalaa valtiollisiin riitoihin. Osaksi johtunee katoollisen kirkon tyytymättömyys siitäkin, ettei sillä tätänykyä ole poliittista vaikutusta, johon se Liettuassa on tottunut. Papiston harjoittama agitatsioni on pukeutunut sellaisiin muotoihin, että arkkipiispa muutamia päiviä sitten katsoi täytyvänsä sanomalehdissäkin julkaistussa kehotuksessa kieltää papistoa sekaantumasta politiikkaan.

Jos Woldemaras kärsii tappion t.s. tulee pakotetuksi tekemään Puolan kanssa sopimuksen, jota hänen vastustajansa voivat tulkita myönnytykseksi Vilnan kysymyksessä, käynee hänen asemansa kestävämmäksi. Hänet kukistetaan, mutta tästä ei seuraa,

etteikö hänen vastustajansa ehkä olisi sydämessään tyytyväisiä siitä, että on saatu aikaan modus vivendi Puolan kanssa. Näin ainakin arveli eräs Kaunaksessa olevista ulkomaisista edustajista, jonka sikäläisten olojen tuntemukselle annan suuren arvon. Tahdon kuitenkin lisätä hänen epäilleen Kansainliiton kykyä saada kysymys ratkaistuksi, vaan uskoi hän ratkaisun ainoastaan voivan tapahtua "Pilsudskin kautta."

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 6.16.

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 40.

Riga.

4/6 1928.

Suomen Lähetystö

Riga, 4 pñä. kesäkuuta 1928.

N:o 275.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 20 / 368 / A. D. 1928		
6/6-28	No -	Litt -
RYHMÄ	OLASTO	ASIA
5	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 40, koskeva

1) Liettuan uutta hallitusmuotoa.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. Herra

K. Herra

Ulkoasiainministeri H. J. P r o c o p é.

H e l s i n k i.

Riga, 4 pñä. kesäkuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 40.

Liettuan uusi hallitusmuoto.

Niinkuin raportissani viime kuluneen helmikuun 21 päiväältä mainitsin, olivat Liettuan hallitusmiehet jo luopuneet alkuperäisestä suunnitelmastaan ainakaan nyt jättää hallitusmuotoehdotusta kansanäänestyksellä ratkaistavaksi. Wol-demaras'en mukaan oli mahdotonta panna toimeen kansanäänestystä, koska puolalaiset koettaisivat aikaansaada levottomuutta äänestyksen aikana ja sitten käyttää levotonta mielialaa hyväkseen omia tarkoituksiaan varten. Varsinainen syy oli epäilemättä kuitenkin se, että pelättiin, ettei kansanäänestys tuotaisi toivottua tulosta. Äskettäin ollessani Kaunaksessa, lausui presidentti Smetona aivan avomielisesti minulle kysymyksen olevan uuden hallitusmuodon antamisesta ilman kansanäänestystä. 1) Liettuan kansa ei hänen mukaansa vielä ollut kypsä sellaiseen parlamentarismiin kuin esim. englantilaiset. Samalla viittasi hän Pohjois Amerikan Yhdysvaltoihin, jossa ei myöskään ollut vallalla puhdasta parlamentarismia, vaan jossa presidentillä oli suuri vaikutusvalta asioiden hoitoon.

Uusi hallitusmuoto on varustettu alkulauseella, jossa sanotaan, että valtakunnan presidentti ja ministerineuvosto armeijan juhlana, 15 päivänä toukokuuta ovat maan itsenäisyyttä suojelleen armeijan sankaritöitä ajatellen päättäneet antaa

---

1) Mainitsen tästä senvuoksi, että olen nähnyt useissa sanomalehdissä kirjoitetun, että toimenpide tuli täydellisenä yllätyksenä.

maalle uuden hallitusmuodon. Täten on hallitusmuodon kohtalo tahdottu läheisesti yhdistää armeijaan. Mitä hallitusmuotoon muuten tulee, ovat sen määräykset useissa kohdin entisen kanssa yhtäpitäviä. Pääasiallisena erona on, että presidentin valtaa on tuntuvasti lisätty.

Kun hallitusmuodossa on useita kohtia, jotka ovat mielenkiintoisia ulkopoliittisessakin suhteessa, katson olevan syytä lyhyesti selostaa sitä. Liettuan sisäinen tilanne on läheisessä yhteydessä poliittisen tilanteen kanssa koko Itä-Euroopassa.

Hallitusmuodon mukaan on Liettua edelleenkin "riippumaton demokraattinen tasavalta, jonka suvereniteetti kuuluu kansalle". Sen pääkaupunkina on Vilna. Väliaikaisesti voidaan pääkaupunki erikoisella lailla siirtää toiseen kaupunkiin, Valtakunnan alueen laajentaminen tapahtuu lainsäädäntötoimenpiteen, sen vähentäminen taasen kansanäänestyksen kautta. Viimemainittujen määräysten tarkoituksena lienee vaikeuttaa Vilnan luovuttamista puolalaisille.

Hallitusmuodossa on muitakin määräyksiä, joiden tarkoituksena on turvata itseään ulkomaalaista vaikutusta vastaan. Liettuan kansalaisuuden saavuttamiseen vaaditaan vähintään kymmenen vuoden oleskelu maassa. Vasta naturalisoidun henkilön lapsilla on kaikki poliittiset oikeudet, mikäli he jo syntyesään olivat Liettuan alamaisia. Siihen nähden, että siirtolaisuus Amerikkaan on hyvin suuri, on hallitusmuotoon otettu määräys, ettei kansalaisuuden saaminen siellä aiheuta Liettuan kansalaisuuden menetystä, mikäli asianomainen täyttää erinäiset laissa säädetyt ehdot.

Kansaneduskunta valitaan yleisellä, yhtäläisellä ja salaisella äänestyksellä suhteellisen vaalitavan mukaan. Vaalioikeus on 24 vuotta täyttäneillä miehillä ja naisilla, mutta

valituksi tulemiseen vaaditaan 30 vuoden ikä. Eduskunta valitaan viideksi vuodeksi. Eduskunnan toimikauden päättyessä tai sen tultua hajoitetuksi, on uudet vaalit toimitettava viimeistään kuuden kuukauden kuluessa. Tasavallan Presidentti määrää milloin vaalit tapahtuvat. Hallitusmuodossa määrättyä kuuden kuukauden aikaa ei oteta huomioon eduskuntaa ensi kerran valittaessa. Södan, aseellisen kapinan tai joidenkin muiden valtiolle vaarallisten epäjärjestysten sattuessa Tasavallan Presidentti voi ministerineuvoston esityksestä julistaa koko valtion tai jotkin sen osat sota- tai muuhun erikoiseen tilaan, toistaiseksi poistaa kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien takuun ja ryhtyä toimenpiteisiin vaaran välttämiseksi tai poistamiseksi, aseellistakin voimaa käyttämällä.

Eduskunnalla on kaksi istuntakautta, syksyllä ja keväällä, ja saavat ne kestää korkeintaan kolme kuukautta. Ylimääräiseen istuntoon voi se kokoontua jos presidentti sitä haluaa tai jos 3/5 sen jäsenistä siitä lausuu kirjallisen toivomuksen. Eduskunnan jäseniä ei voida oikeudessa syyttää velvollisuuksiaan tähtäessään lausumistaan ajatuksista, mikäli ei ole kysymys kunnialoukkauksesta, josta saatetaan edesvastaukseen tavallisessa järjestyksessä. Eduskunnan jäsen ei saa toimia tavalla, joka ei ole sopuoinnussa hänen velvollisuuksiensa kanssa.

Erikoisella lailla tullaan määrittelemään, mikä on ja mikä ei ole sopu-
suoinnussa hänen velvollisuuksiensa kanssa. Tämä hieman omituinen määräys voi epäilemättä antaa hallitukselle tilaisuuden rajoittaa edustajain toimintavapautta. Eduskunnalla on verotusoikeus samoinkuin oikeus tarkastaa ja hyväksyä valtion tulo- ja menoarvio.

Jokaisella kansalaisella on oikeus kääntyä anomuksella eduskunnan puoleen. Sitäpaitsi on kansalaisilla aloteoikeus lainsäädännön alalla. Tätä käytetään siten, että 25,000 edustajanvaaliin oikeutettua henkilöä jättää lakiehdotuksen eduskunnalle, joka on velvollinen käsittelemään sitä.

Hallituksen muodostavat Tasavallan Presidentti ja ministerineuvosto. Presidentin valitsevat erikoiset tätä tarkoitusta varten valitut edustajat. Erikoisella lailla tullaan lähemmin määräämään vaalin toimittamisesta. Presidentti valitaan 7 vuodeksi. Hänen on ijältään oltava vähintään 40 vuotta. Hän nimittää pääministerin ja tämän esityksestä muut ministerit sekä valtakunnan kontrollöörin. Presidentti julkaisee eduskunnan hyväksymät lait vähintään kuukauden kuluessa siitä kun ne on hänelle jätetty. Hänellä on myös oikeus palauttaa lait eduskuntaan huomautuksillaan varustettuna uutta käsitteilyä varten. Jos laki uuden käsitteilyn jälkeen hyväksytään vähintään $\frac{2}{3}$ äänen enemmistöllä kaikkien edustajain lukumäärästä, on presidentti velvollinen julkaisemaan lain. Presidentillä on oikeus hajottaa eduskunta. Milloin eduskunta on hajotettu samoinkuin istuntokausien väliajoilla, on presidentti

oikeutettu antamaan lakeja, jotka ovat voimassa kunnes eduskunta muuttaa ne. Lakien kodifioimista ja lakiehdotusten laatimista varten perustetaan valtakunnan neuvosto. Ministerineuvosto ja sen yksityinen jäsen eroavat jos eduskunta $3/5$ äänellä kaikkien edustajain lukumäärästä antaa niille epäluottamuslauseen. Sama äänimäärä vaaditaan heidän rikosoikeudelliseen syytteeseen panemiseensa. Presidentin syytteeseen panoon vaaditaan $3/4$ äänen enemmistö.

Oikeus herättää kysymys hallitusmuodon muuttamisesta kuuluu eduskunnalle, hallitukselle tai 50,000 kansalaiselle, joilla on oikeus ottaa osaa edustajanvaaliin. Eduskunta päättää asiasta $3/5$ äänen enemmistöllä kaikkien edustajain lukumäärästä. Jos presidentti tai 50,000 äänioikeutettua kansalaista vaativat, niin eduskunnan hyväksymät tai hylkäämät muutokset jätetään kansanäänestyksellä päätettäväksi. Sama vaatimus voidaan esittää tavallistenkin lakien suhteen. Eduskunnan hyväksymät hallitusmuodon muutokset tai lisäykset astuvat voimaan kolmen kuukauden päästä niiden hyväksymisestä mikäli ei tällaista vaatimusta esitetä.

Hallitusmuoto on voimassa sen julkaisemispäivästä, mutta jätetään se kansanratkaistavaksi viimeistään kymmenen vuoden päästä. Hallitusmuodossa ei ole lähemmin sanottu miten tämä "kansanratkaisu" tapahtuu, mutta on pääministeri Woldemaras nähtävästi tähän tahtonut täyttää aikoinaan antamansa lupauksen kansanäänestyksen toimeenpanemisesta.

Woldemars' en palattua Lontoosta ovat liettualaiset sanomalehtimiehet tiedustelleet häneltä milloin eduskunta tulee ko-

koontumaan. Woldemaras vastasi hallituksen pitävän kevättä ja syksyä sopivimpina vuodenaikoina. Mahdollista on, että vaalit eduskuntaan voivat tapahtua vasta ensi keväänä. Tämä oli hänen mielestään "puhtaasti käytännöllinen kysymys, joka riippui valmistavista töistä." Hallitus ei ole vielä lopullisesti päättänyt edustajain lukumäärää, mutta Woldemaras sanoi arvelevansa, että edustajia tulisi olemaan 40. Sanomalehtimiesten pyydettyä Woldemarasta lausumaan ajatuksensa uudesta hallitusmuodosta, vastasi tämä, ettei hän olisi sitä allekirjoittanut ellei olisi pitänyt sitä hyvänä.

Samalla pyysi Woldemaras, ivallisesti kylläkin, sanomalehtimiehiä harkitsemaan kysymystä, miten voitaisiin tulla toimeen ilman sensuuria.

Miten suhtautuu Liettuan yleinen mielipide uuteen hallitusmuotoon? Onko hallitukselle mahdollista saada toivomaansa tukea uudelta eduskunnalta? Mielipiteet näyttävät eriävän tästä kysymyksestä. Sillävälän kuin toiset - niihin kuuluu m.m. Latvian ulkoministeri Balodis, Kaunaksen diplomaattikunnan entinen esimies - arvelevat Liettuan hallituksen edelleenkin tulevan pakoitetuksi hallitsemaan ilman eduskuntaa, ja uuden hallitusmuodon siis jäävän tosiasiallisesti ainoastaan "paperihallitusmuodoksi", näyttävät toiset pitävän mahdollisena, että hallituksen onnistuu saada mieleisensä eduskunta. Hallituksen kaatamiseenhan vaaditaan $3/5$ äänen enemmistö. Tulevaisuus osottaa kenellä on ollut oikein. Siitä tuntuvat kaikki kuitenkin olevan yksimielisiä, että jos Woldemars'en on valittava uuden hallitusmuodon ja itsensä välillä, valitsee hän näistä kahdesta vaihtoehdosta jälkimäisen.

W. J. Linnai

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 616

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 41

Riika

9/6 1928.

Suomen Lähetystö

Riika, kesäkuun 6 p:nä 1928.

N:o 278.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 21/368 Lat. D. 1928		
8/6 28	RE	LII.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 41, koskeva

- 1) Puolan ehdotuksia Liettualle non agressio-
ja riitaisuuksien rauhallista ratkaisua
tarkoittaviksi sopimuksiksi.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. Herra

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé.

H e l s i n k i.

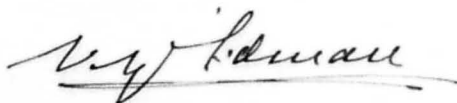
Riika, kesäkuun 6 p:nä 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 41.

Puolan ehdotukset Liettualle non agressio- ja riitaisuuksien rauhallista ratkaisua tarkoittaviksi sopimuksiksi.

Jo edellistä raporttia lähettäessäni olin koettanut saada otsikossa mainittujen ehdotusten tekstien sanamuodon, mutta on se vasta nyt onnistunut. Niinkuin jo sähkösanomassani N:o 86 t.k. 4 päivältä Ministeriölle lausuin käsityksenäni, ei ollut otaksuttavaa, että non agressio sopimus sisältäisi mitään Kansainliiton paktin vastaista. Oheenliitetyn tekstin mukaan " Rien dans le présent Traité ne doit être interprété comme contraire aux dispositions du Pacte de la Société des Nations qui reste la base principale des relations mutuelles des Hautes Parties Contractantes."

Tekstit myötälitetään (Liitteet A. B.).

Liite A.

TRAITE POLONO LITHUANIEN
DE NON-AGRESSION.

Le Gouvernement de la République de Pologne

et

Le Gouvernement de la République de Lithuanie,

Constatant, que le respect des droits établis par les actes internationaux ou résultant du droit des gens est obligatoire pour les tribunaux internationaux;

Considérant, que la sincère observation, sous les auspices de la Société des Nations, des procédures pacifiques permet d'arriver au règlement de tous les différends internationaux;

Soucieux d'établir, sur des bases solides, des relations de bon voisinage et de confiante collaboration entre leurs pays respectifs et d'assurer des garanties complémentaires pour la paix, dans les cadres du Pacte de la Société des Nations;

Ont résolu de conclure un Traité à ces fins et ont désigné comme Plénipotentiaires respectifs, savoir:

le Gouvernement de la République de Pologne:

.....

le Gouvernement de la République de Lithuanie:

.....

Lesquels, après avoir échangé leurs plein-pouvoirs, reconnus en bonne et due forme, sont convenus des dispositions suivantes:

ARTICLE ...

1) Les Hautes Parties contractantes s'engagent réciproquement à ne se livrer, de part et d'autre, à aucune attaque, invasion ou agression contre leur intégrité territoriale présente ou l'indépendance politique respectives et à ne recourir, de part et d'autre, en aucun cas à la guerre.

2) Toutefois, ces stipulations ne s'appliquent pas s'il s'agit:

a) de l'exercice du droit de légitime défense, c'est-à-dire de s'opposer à une violation de l'engagement pris dans l'alinéa premier;

b) d'une action en application de l'article 16 du Pacte de la Société des Nations;

c) d'une action en raison d'une décision prise par l'Assemblée ou par le Conseil de la Société des Nations ou en application de l'art. 15 alinéa 7 du Pacte de la Société des Nations, pourvu que, dans ce dernier cas, cette action soit dirigée contre un Etat qui, le premier, s'est livré à une attaque, invasion ou agression.

ARTICLE ...

1) Si l'une des Hautes Parties Contractantes estime qu'une violation de l'Article Premier à été ou est commise, elle en avisera immédiatement le Conseil de la Société des Nations.

ARTICLE ...

1) Au cas où l'une des Hautes Parties Contractantes, malgré son attitude pacifique, serait attaquée par une ou plusieurs tierces Puissances, l'autre Partie Contractante s'engage à ne pas soutenir ces tierces Puissances dans leur lutte contre la Partie Contractante attaquée.

ARTICLE ...

1) Les Hautes Parties Contractantes ~~se~~ s'engagent à régler par voie pacifique toutes les questions qui viendraient à les diviser et qui n'auraient pu être résolues par les procédés diplomatiques ordinaires, en se conformant aux dispositions respectives du Traité de Conciliation et d'Arbitrage, conclu à la même date que le présent Traité de non-agression.

ARTICLE ...

Rien dans le présent Traité ne doit être interprété comme contraire aux dispositions du Pacte de la Société des Nations qui reste la base principale des relations mutuelles des Hautes Parties Contractantes.

ARTICLE ...

1) Le présent Traité sera ratifié et les instruments de ratification seront échangés à Varsovie simultanément avec l'échange des instruments de ratification du Traité de Conciliation et d'Arbitrage, dont la conclusion est prévue par l'article ... du présent Traité.

2) Le présent Traité entrera en vigueur le trentième jour après la date de l'échange des instruments de ratification et aura la durée

illimitée. Toutefois, chacune des Parties aura la faculté de le dénoncer à tout moment avec un préavis d'un an par une notification écrite, adressée à l'autre Partie.

En foi de quoi les Plénipotentiaires respectifs ont signé le présent Traité et y ont apposé leurs sceaux.

Fait en double exemplaire à .....
le.....1928.

TRAITÉ DE CONCILIATION ET D'ARBITRAGE
ENTRE LA POLOGNE ET LA LITHUANIE.

LE Gouvernement de la République de Pologne

et

le Gouvernement de la République de Lithuanie,

Sincèrement désireux de développer la confiance mutuelle et de raffermir la paix des nations en assurant, par des procédures pacifiques, le règlement des différends qui viendraient à surgir entre leur pays;

S'inspirant des principes de la Résolution de l'Assemblée de la Société des Nations en date du 22 Septembre 1922, relative à l'institution des Commissions de Conciliation entre Etats, et

Désirant consacrer le principe de l'arbitrage obligatoire dans leurs rapports réciproques par un accord général visé à l'article 21 du Pacte de la Société des Nations,

Ont résolu de conclure un Traité de Conciliation et d'Arbitrage et ont nommé à cet effet pour leurs Plénipotentiaires respectifs, savoir:

Le Gouvernement de la République de Pologne: -----

Le Gouvernement de la République de Lithuanie: -----

Lesquels, après avoir échangé leurs pleins pouvoirs, reconnus en bonne et due forme, sont convenus des dispositions suivantes:

ARTICLE PREMIER

1) Les Hautes Parties Contractantes s'engagent à soumettre à la procédure de conciliation ou à la procédure d'arbitrage tous les différends qui viendraient à s'élever entre Elles et qui n'auraient pu être résolus par la voie diplomatique dans un délai raisonnable.

2) Les dispositions du présent Traité ne s'appliquent pas:

- 1°) Aux différends pour la solution desquels une procédure spéciale est ou sera prescrite par d'autres Conventions entre les Parties Contractantes;
- 2°) Aux contestations nées de faits qui sont antérieurs au présent Traité ou qui appartiennent au passé;
- 3°) Aux questions que le droit international laisse à la compétence exclusive de l'une ou de l'autre des Parties;
- 4°) Aux questions concernant le Statut territorial des Parties Contractantes.

3) Dans les questions qui, selon la législation interne de l'une des Parties, sont du ressort des autorités judiciaires nationales, cette Partie pourra s'opposer à ~~ce qu'elles~~ ce qu'elles soient soumises à une procédure de conciliation ou d'arbitrage, avant que la juridiction nationale compétente se soit prononcée définitivement, sauf le cas de déni de justice.

ARTICLE 2.

- 1) Tout différend susceptible d'être réglé de la manière indiquée ci-dessus sera soumis à la procédure de conciliation, à moins que les Parties ne conviennent de le soumettre immédiatement à l'arbitrage.
- 2) Au cas où la procédure de conciliation prévue par le présent Traité n'aboutirait pas, le différend sera soumis à l'arbitrage, si l'une des Parties le demande.

ARTICLE 3.

- 1) Dans les six mois qui suivront l'échange des ratifications du présent Traité, les Parties Contractantes institueront une Commission permanente de Conciliation, composée des cinq membres.
- 2) Chaque Partie désignera deux membres: l'un parmi ses propres nationaux, l'autre parmi les ressortissants d'un Etat tiers. Ce dernier ne doit ni avoir son domicile sur le territoire de la Partie qui l'a nommé, ni se trouver à son service.
- 3) Les deux Parties désigneront pour la durée de cinq ans d'un commun accord le Président de la Commission parmi les ressortissants d'un Etat tiers. A défaut d'entente entre les Parties, le Président du Conseil Fédéral Suisse sera prié par Elles de procéder à la désignation nécessaire.

ARTICLE 4.

- 1) En cas de décès ou de retraite de l'un des membres de la Commission de Conciliation, il devra être pourvu à son remplacement, si possible dans les trois mois qui suivront et, en tout cas, aussitôt qu'un différend aura été soumis à la Commission.
- 2) Au cas où l'un des membres de la Commission de Conciliation serait momentanément empêché de prendre part aux travaux de la Commission par suite de maladie ou de toute autre circonstance, la Partie qui l'a nommé désignera un suppléant qui siégera temporairement à sa place.
- 3) Les fonctions du Président cessent à la fin de son mandat. Toutefois les deux Parties, d'un commun accord, peuvent renouveler son mandat pour une nouvelle période de cinq ans.
- 4) Tant que la procédure n'est pas engagée devant la Commission, chacune des Parties Contractantes a le droit de révoquer les membres nommés par Elle; dans ce cas le membre éliminé sera remplacé sans retard.

ARTICLE 5.

- 1) Dans un délai de quinze jours à partir de la date où l'une des Parties Contractantes aura porté un différend devant la Commission de Conciliation, chacune des Parties pourra, par l'examen de ce différend, remplacer le membre national, désigné par Elle, par une personne possédant une compétence spéciale dans la matière.
- 2) La Partie qui voudrait user de ce droit, en avertira immédiatement l'autre Partie; celle-ci aura, dans ce cas, la faculté d'user du même droit dans un délai de quinze jours à partir de la date où l'avertissement lui sera parvenu.

ARTICLE 6.

- 1) La Commission de Conciliation aura pour tâche de faciliter la solution du différend en éclaircissant, par un examen impartial et consciencieux, les questions de fait et en formulant des propositions en vue du règlement du litige, conformément aux dispositions de l'article 12 du présent Traité.
- 2) La Commission sera saisie sur requête adressée à son Président par l'une des Parties Contractantes.
- 3) Notification de cette requête sera faite, en même temps, à la Partie adverse par la Partie qui demandera l'ouverture de la procédure de conciliation.

ARTICLE 7.

- 1) La Commission de Conciliation se réunira, sauf accord contraire, au lieu désigné par son Président.
- 2) Toutefois, cet endroit ne peut se trouver sur le territoire d'aucune des deux Parties Contractantes.

ARTICLE 8.

- 1) La procédure devant la Commission de Conciliation sera contradictoire. La Commission règlera elle-même la procédure, en tenant compte, sauf décision contraire prise à l'unanimité, des dispositions contenues au Titre III de la Convention de la Haye du 18 octobre 1907 pour le règlement pacifique des conflits internationaux.
- 2) Les délibérations de la Commission auront lieu à huis clos, à moins que la Commission, d'accord avec les Parties, n'en décide autrement.

ARTICLE 9.

- 1) Les Parties Contractantes ont le droit de nommer auprès de la Commission des agents spéciaux qui serviront en même temps d'intermédiaires entre Elles et la Commission.

ARTICLE 10.

- 1) Sauf dispositions contraires du présent Traité, les décisions de la Commission de Conciliation seront prises à la majorité des voix. Chaque Membre disposera d'une voix.
- 2) La Commission ne pourra prendre des décisions valables que si tous ses membres sont présents.

ARTICLE 11.

- 1) Les Parties Contractantes fourniront à la Commission de Conciliation toutes les informations utiles et lui faciliteront, à tous égards l'accomplissement de sa tâche.

ARTICLE 12.

- 1) La Commission de Conciliation présentera son rapport dans les six mois à compter du jour de sa première réunion, à moins que les Parties Contractantes ne décident, d'un commun accord, d'abrégier ou de proroger ce délai.
- 2) Le rapport comportera, s'il y a lieu, un projet de règlement du différend.

- 3) L'avis motivé des membres restés en minorité sera consigné dans le rapport.
- 4) Un exemplaire du rapport, signé par le Président, sera remis à chacune des Parties.
- 5) Le rapport de la Commission n'aura ni en ce qui concerne l'exposé des faits, ni en ce qui concerne les considérations juridiques, le caractère d'une sentence arbitrale ou judiciaire.

ARTICLE 13.

- 1) Les Parties porteront à leur connaissance réciproque, ainsi qu'à la connaissance du Président de la Commission de Conciliation, dans un délai raisonnable, n'excédant tout fois pas la durée de trois mois, si Elles acceptent les conclusions du rapport et les propositions qui y sont contenues.
- 2) Il appartient aux Parties de décider à un commun accord, si le rapport de la Commission doit être publié.

ARTICLE 14.

- 1) Pendant la durée effective de la procédure de conciliation, le Président et les membres de la Commission toucheront une indemnité dont le montant sera arrêté entre les Parties Contractantes.
- 2) Chaque Partie supportera ses propres frais et ~~une~~ une partie égale des frais de la Commission.

ARTICLE 15.

- 1) Au cas où la Commission de la Conciliation n'aboutirait pas à la rédaction d'une proposition relative au règlement du différend dans le délai visé à l'article 12 al.1 du présent Traité;
au cas où l'une des Parties Contractantes ou toutes les deux n'adopteraient pas les conclusions du rapport de la Commission de Conciliation et les propositions qui y sont contenues;
au cas où Elles ne se prononceraient pas dans le délai visé à l'article 13 al.1 du présent Traité qu'Elles adoptent les conclusions du rapport et les propositions qui y sont contenues;
le différend sera soumis à l'arbitrage et le tribunal d'arbitrage sera établi par l'accord des Parties Contractantes.
- 2) A défaut de constitution du tribunal par l'accord des Parties dans un délai de trois mois à compter du jour où l'une des Parties aura adressé à l'autre la demande d'arbitrage, il sera procédé de la manière suivante:

chaque Partie nommera deux arbitres dont l'un devra être sur la liste des membres de la Cour permanente d'arbitrage et choisi à l'exclusion de ses propres nationaux. Les arbitres ainsi désignés choisiront ensemble le Président du Tribunal. En cas de partage des voix, le Président du Conseil Fédéral Suisse sera prié de procéder au choix nécessaire.

ARTICLE 16

- 1) Lorsqu'il y aura lieu à un arbitrage entre Elles, les Parties Contractantes s'engagent à conclure, dans un délai de trois mois à compter ~~du jour~~ du jour où l'une des Parties aura adressé à l'autre la demande d'arbitrage, un compromis spécial déterminant l'objet du différend, les ~~les~~ modalités de la procédure et les compétences particulières du Tribunal, ainsi que toutes autres conditions arrêtées entre Elles.
- 2) A défaut de clauses compromissaires contraires, Elles se conformeront pour tout ce qui concerne la procédure arbitrale aux dispositions établies par la Convention signée à la Haye le 18 octobre 1907 pour le règlement pacifique des conflits internationaux.

ARTICLE 17.

- 1) Les dispositions de l'article 14 seront appliquées respectivement au Tribunal d'arbitrage.

ARTICLE 18

- 1) La sentence arbitrale, de même que la sentence de la Cour permanente de Justice internationale, est obligatoire et doit être exécutée de bonne foi par les Parties.
- 2) Si, toutefois, la sentence établissait qu'une décision d'une instance judiciaire ou de toute autre autorité relevant de l'une des Parties Contractantes se trouve entièrement ou partiellement en opposition avec une règle du droit international universellement reconnue, et si le droit interne de cette Partie ne permettait d'effacer ou de n'effacer qu'imparfaitement par voie administrative les conséquences de la décision dont il s'agit, il sera accordé à la Partie lésée une satisfaction équitable d'un autre ordre.
- 3) En cas de contestation sur le sens ou la portée de la sentence, il appartient au Tribunal qui l'a rendue de l'interpréter à la demande de chacune des Parties.

chaque Partie nommera deux arbitres dont l'un devra être sur la liste des membres de la Cour permanente d'arbitrage et choisi à l'exclusion de ses propres nationaux. Les arbitres ainsi désignés choisiront ensemble le Président du Tribunal. En cas de partage des voix, le Président du Conseil Fédéral Suisse sera prié de procéder au choix nécessaire.

ARTICLE 16

1) Lorsqu'il y aura lieu à un arbitrage entre Elles, les Parties Contractantes s'engagent à conclure, dans un délai de trois mois à compter ~~du jour~~ du jour où l'une des Parties aura adressé à l'autre la demande d'arbitrage, un compromis spécial déterminant l'objet du différend, les ~~les~~ modalités de la procédure et les compétences particulières du Tribunal, ainsi que toutes autres conditions arrêtées entre Elles.

2) A défaut de clauses compromissaires contraires, Elles se conformeront pour tout ce qui concerne la procédure arbitrale aux dispositions établies par la Convention signée à la Haye le 18 octobre 1907 pour le règlement pacifique des conflits internationaux.

ARTICLE 17.

1) Les dispositions de l'article 14 seront appliquées respectivement au Tribunal d'arbitrage.

ARTICLE 18

1) La sentence arbitrale, de même que la sentence de la Cour permanente de Justice internationale, est obligatoire et doit être exécutée de bonne foi par les Parties.

2) Si, toutefois, la sentence établissait qu'une décision d'une instance judiciaire ou de toute autre autorité relevant de l'une des Parties Contractantes se trouve entièrement ou partiellement en opposition avec une règle du droit international universellement reconnue, et si le droit interne de cette Partie ne permettait d'effacer ou de n'effacer qu'imparfaitement par voie administrative les conséquences de la décision dont il s'agit, il sera accordé à la Partie lésée une satisfaction équitable d'un autre ordre.

3) En cas de contestation sur le sens ou la portée de la sentence, il appartient au Tribunal qui l'a rendue de l'interpréter à la demande de chacune des Parties.

ARTICLE 19.

1) Pendant la procédure de Conciliation ou d'Arbitrage, les Parties Contractantes s'abstiendront de tout acte pouvant avoir une répercussion préjudiciable sur l'acceptation des propositions de la Commission de Conciliation ou ~~sur l'exécution~~ sur l'exécution de la sentence arbitrale.

ARTICLE 20.

1) Tout différend relatif à l'interprétation du présent Traité sera soumis à la Cour Permanente de Justice Internationale.

ARTICLE 21.

1) Le Présent Traité sera ratifié et les instruments de ratification seront échangés à ..... simultanément avec les instruments de ratification du Traité polono-lithuanien de non-agression signé à ..... le .....

2) Il entrera et demeurera en vigueur dans les mêmes conditions que le dit Traité de non-agression.

En foi de quoi les Plénipotentiaires respectifs ont signé le présent Traité et y ont apposé leurs sceaux.

Fait à ..... en double exemplaire, le .....1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 616.

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 42

Riika

12/6 1928.

Suomen Lähetystö

Riika, 13 pnä. kesäkuuta 1928.

N:o 290.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22 / 6 28 Sal. 1928		
15/6-28	3	Liit. -
RUUSI	OLUSTO	ASIA

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 42, koskeva

1) Sodan uhkaa Venäjältä.

Vastaanottakaa, herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

K. Herra

Ulkoasiainministeri, H. J. P r o c o p é,

H e l s i n k i.

Riga, 13 pñä. kesäkuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 42.

Sodan uhka Venäjältä.

Aina jonkun ajan päästä kiertelee ulkomaalla huhuja siitä, että Venäjä suunnittelisi hyökkäystä länteenpäin. Välistä kohdistuisi sota Suomea ja Baltian maita, välistä Puolaa tai Rumaniaa vastaan. Muutamia kuukausia sitten oli aiheen näille huhuille antanut - niin ainakin kertoi minulle eräs tšekäläinen lähettiläs - Ranskan Moskovassa olevan suurlähetystön hälyyttävät tiedoitukset. Kun Eestin tšekäläinen uusi lähettiläs Virgo joku aika sitten saapui tänne Tukholmasta, otti hän myöskin heti kanssani puheeksi nämä huhut. Hän sanoi ulkoasiainministeri Löfgrenin pitäneen niitä verrattain vakavina, ja kysyi hän minun mielipidettäni niistä. Kun on ennenkin sattunut, että täällä olevat virkatoverini ovat halunneet saada kuulla käsitystäni venäläisen sodanuhkan johdosta, ja kun eräät muutkin lähettiläämme ovat tiedoituksissaan Ministeriölle koskettelleet asiaa, tahdon lyhyesti esittää ajatukseni tästä kysymyksestä.

Sotaa koskeviin huhuihin on mielestäni yleensä syytä suhtautua suurella varovaisuudella, sillä sekä sisäiset että ulkonaiset syyt puhuvat sellaista olettamusta vastaan, että Neuvosto-Venäjä haluaisi sotaa. Mitä ensinnäkin sisäisiin syihin tulee, on niitä useampiakin. Venäjän väestö olisi epäilemättä sotaa vastaan. Bolshevikkijohtajat kiinnittänevät tässä tapauksessa enemmän kuin muissa asioissa huomiota Venäjän kansan mielipiteisiin, koska he entisinä vallankumouksellisisina varsin hyvin tietävät, että sodan aikana Venäjällä aina

voidaan järjestää hallituksen vastaisia levottomuuksia. Kommunistit eivät itse olisi koskaan saaneet valtaa käsiinsä, jolleivät he olisi luvanneet kansalle sodan lopettamista. Tämä oli heidän päävalttinsa. Ei ole luultavaa, että he alkamalla sodan tahtoisivat panna asemansa vaaranalaiseksi. Niin mielellään kuin he ehkä haluaisivatkin asevoimin levittää oppijaan, tietävät he miten vaarallista tällaisen sodan alkaminen heille itselleen olisi. Tähän tulee lisäksi useita muitakin syitä. Sodan käyntiin vaaditaan rahavaroja ja elintarpeita. Venäjän rahalliset vaikeudet ovat tunnetut, samoin sen vallassa olijain taistelu maatalviljelevää väestöä vastaan elintarpeiden saamiseksi. Viljanhankintakysymyksen on nykyään yksi kaikkien polttavimmista. Rautatiet eivät myöskään ole sellaisessa kunnossa, jota niiden käyttäminen joukkojen kuljetukseen sodan aikana edellyttää.

Neuvosto-Venäjän hallitsevilla ei pitäisi olla mitään halua ryhtyä panemaan toimeen mobilisointia, jolloin olisi aseistettava suuret joukot, joiden sympatioista nykyistä systeemiä kohtaan ei ole olemassa mitään takeita. Armeijan suurimman osan muodostaisivat talonpoikaissäestöön kuuluvat henkilöt. Se armeija, joka täten saataisiin kokoon, olisi tuskin yhtä luotettava kuin ne divisioonat, joita nykyään käytetään voimassa olevan järjestyksen ylläpitämiseen. Maailmansodan tuottamat kärsimykset, jotka huonon järjestyksen ja puutteellisten varustusten vuoksi epäilemättä olivat Venäjän kansalle paljon raskaammat kuin muille, eivät vielä ole unohduneet.

Venäläiset tietävät sitäpaitsi - ainakin on heillä syytä sitä pelätä, ja ottaa se huomioon laskuissaan - että hei-

dän hyökkäystä jotakin naapurivaltaa vastaan pidettäisiin hyökkäyksenä koko länsimaista yhteiskuntajärjestystä vastaan. Tällainen hyökkäys saattaisi siis helposti aiheuttaa paljon suuremman sodan kuin mitä Neuvosto-Venäjä haluaisi, jos se sotaan ryhtyisi.

Venäjä on vahvistanut ja vahvistaa yhä edelleen sotatalaitostaan, mutta sitähän tekevät muutkin valtiot. Eihän siinä ole mitään ihmeteltävää, että valtio, joka sisäisen järjestyksensä puolesta eroaa kaikista muista, ja jolla ei ole diplomaattisia suhteitakaan kaikkiin valtioihin, koettaa parhaansa mukaan varustautua. Se ei vielä välttämättä todista, että tällainen valtio haluaisi sotaa. Kun Englanti katkaisi välinsä Moskovan kanssa, kertoi eräs sieltä palaava englantilainen diplomaatti minulle Venäjän todenteolla pelkäävän Suomea ja muitakin naapureitaan. Jos se silloin ryhtyi suuremmalla innolla varustautumaan kuin ennen, saattoi tämä hyvinkin tapahtua puolustautumistarkoituksessa. - mikäli se ei tapahtunut sisäisten levottomuuksien varalta. Suurvalta - Venäjän johtavat miehet ovat kieltämättä monasti ulkopoliitikassaan osottaneet kykenevänsä ajatella suurvallan tavoin - ei voi diplomaattisten suhteitten katketessa toiseen suurvaltaan, jonka edut melkein kaikkialla ovat sen etujen vastaisia, olla ryhtymättä varusteluihin. Kaikista pettymyksistä huolimatta voidaan sekin olla mahdollista, että Venäjällä yhä edelleen uskotaan kommunismin voittoon ainakin jossain osassa maailmaa. Mitä Venäjän rajoilla aika ajottain tapahtuviin joukkojen siirtoihin tulee, tapahtunevat ne osaksi harjoittamistarkoituksessa, osaksi toivossa pelottaa muita, mikäli ei niillä ole jotain aivan määrättyä tarkotusta niinkuin esim. oli asianlaista Bestin kommunistikapinan aikana. Vielä vähemmän voidaan

todistuksena Neuvosto-Venäjän sotaisista aikeista vedota tämän armeijan päälliköiden ja komissaarien puheisiin. On helpompi jotia kielellä kuin aseilla. Suuret sanat eivät ole ennenkään suuta halkaisseet.

Olen aivan äskettäin keskustellut eräiden tšekäläisten korkeampien sotilashenkilöiden, m.m. puolustusministeri, kenraali Kalnings'in ja amiraali, kreivi Keyserlingin kanssa, jotka kumpikin ovat ennen palvelleet Venäjällä. Kumpikaan ei uskonut, että Venäjä haluaisi sota, vaan olivat he täydelleen samalla kannalla kuin minäkin. En ole myöskään koskaan kuullut tai lukenut kenenkään sellaisen henkilön uskovan Venäjän ryhtyvän sotaan, jonka Venäjän tuntemukselle voitaisiin panna arvoa. Ulkomaalainen on usein valmis sovittamaan venäläisiin oloihin tunnettua teoriaa siitä, että ryhdytään sotaan, jotta käännettäisiin huomio pois sisäisistä kysymyksistä, ottamatta lainkaan huomioon Venäjällä vallitsevia oloja. Moskovassa asuva diplomaattikin, joka ei ennen ole ollut Venäjällä, ei tunne venäläisiä eikä venäjänkieltä, voi helposti saada väärän käsityksen asemasta.

Kokonaan toinen asia on, että Venäjä epäilemättä olisi valmis asevoimin avustamaan naapurivaltain kommunisteja, jos nämä tavalla tai toisella saisivat vallan käsiinsä.¹⁾ Ministeri Virgo mainitsi myöskin pitävänsä Latvian sisäistä tilannetta hieman levottomuutta herättävänä. Hänen tietojensa mukaan olisi aivan viime aikoina noin 8 à 9 tuhatta Venäjän punasessa armeijassa ollutta latvialaista sotilasta palannut Latviaan, asuen nykyään eri tahoilla maata. Olen koettanut ottaa selvää hänen mainitsemistaan selkoista, mutta saamani tiedot eivät ole vahvistaneet niitä oikeiksi. Mitä ensinnäkin Venäjältä muuttaneisiin henkilöihin tulee, on niitä tullut tänne

---

1) Näin olisi ehkä myöskin asianlaita jos näissä maissa, esim. Rumaniasa (Bessarabia) syntyisi muita sisäisiä levottomuuksia.

jo paljon aikaisemmin. Niiden lukumäärä on myöskin paljon pienempi kuin hän mainitsi. Tšekäläiset viranomaiset ovat vakuuttaneet, ettei mitään bolshevikkiväestöä ole olemassa. En ole myöskään kuullut muidenkaan ulkomaalaisten lausuneen tämän tapaisia arveluita.

Vaikkakaan ei siis ole uskottavaa, että bolshevikijohdajat omasta aloitteestaan ryhtyisivät sellaiseen heidän omalta kannaltaan uhkarohkeaan tekoon kuin sotaan, ei se mitenkään vapauta muita olemasta varuillaan. Naapurivaltain on jo senkin vuoksi pidettävä huolta sotalaitoksensa valmiudesta, että on mahdotonta tietää miten tapaukset tulevat kehittymään, ja milloin Venäjä jälleen joutuu kuohumistilaan. Ei ole syytä uskoa, etteikö nykyään elävä sukupolvi vielä saisi nähdä uuttakin asiaintilaa Venäjällä.

Tässä yhteydessä mainittakoon pari sanaa entisestä Wrangelin armeijasta. Monella taholla ulkomaalla ja ehkäpä Venäjälläkin otetaan tämä armeija edelleenkin huomioon positiivisena tekijänä siinä tapauksessa, että Venäjällä syntyisi vallankumousliike nykyistä järjestelmää vastaan. Tällainen käsitys on väärä. Armeijan sotilaat elävät nykyään käsityöläisinä pitkin Jugoslaviaa, osaksi muuallakin, joten ei enää oikeastaan voida puhua mistään armeijasta tämän sanan varsinaisessa mielessä. Olen äskettäin keskustellut erään venäläisen kanssa, joka oli tavannut entisen vapaamielisisissäkin piireissä yleisesti suosittua sotaministerin, esikuntakenraali Poljakovin, joka tätä nykyä asuu Zagrebissa (= Agram) Jugoslaviassa. Poljakov oli sanonut kertojalleni, että kestäisi ainakin kahdeksan kuukautta, ennenkuin armeija saataisiin kokoon ja harjoitetuksi, joten ei sillä hänen mielestään enää voida katsoa olevan sotilaallista merkitystä.

Kysymyksen ollessa Venäjältä katson olevan syytä kiinnittää Ministeriön huomiota lehtien kertomuksiin siitä, että Ukrainan neuvostohallituksen aikomuksena olisi yhtyä natsionalistien vaatimukseen Taganrogin piirin liittämistä Ukrainaun. Piirin maalla asuvasta väestöstä olisi noin 80 o/o ukrainalaisia. Tämäkin puolestaan jälleen osottaa ukrainalaisen liikkeen vahvistumista. Prahassa ollessani ker- toi ulkoasiainministeriön pääsihteeri, ministeri Krofta si- käläisen ukrainalaisen yliopiston - paitsi venäläistä on Tshekkoslovakiassa ukrainalainenkin yliopisto - sekä profes- sorien että ylioppilaiden olevan vakuutettuja siitä, että Ukraina kerran saavuttaa itsenäisyyden. Olen myöskin huomannut eräiden tshekkoslovakialaisten diplomaattien, jotka ennen eivät näyttäneet uskovan Ukrainan itsenäisyyteen, jossain määrin muuttaneen kantaansa ja ottavan nyttemmin tällaisenkin mahdollisuuden huomioon.

V. J. Linn

Suomen Lähetystö

N:o 293.

Riika, kesäkuun 14 p:nä 1928.

ad

ULKOASIAINMINISTERIO		
M 22 / 368 Sal. D. 1928		
18/6.28		LIT.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

Ulkoasiainministeriölle,
H e l s i n k i .

Ohellisena Lähetystö kunnioittaen lähettää Ulko-
asiainministeriölle lisäyksen ministeri K.G. Idmanin t.k.
13 p:nä päivättyyn raporttiin N:o 42.

M. Thokas
Attashea.

Lisäys Riian lähettilään raporttiin N:o 42.

Siv. 4 kymmenes rivi ylhäältä lukien on jäänyt pois seuraava lause:

Kenraali Kalnings, joka itse on tykistöupseeri, sanoi olevansa vakuutettu siitä, ettei Venäjän armeijan tykistö kykenevien upseerien puutteen vuoksi voi olla millään korkealla tasolla.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 616

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 43.

Riga

21/6 1928.

Suomen Lähetystö

Riga, 21 pñä. kesäkuuta 1928.

N:o 311.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 26	369 Sol.	28
25/6-28	No	
KYNNÄ	OSASTO	ADMI.
5	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 43, koskeva

1) Kovnolaista politiikkaa.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. Herra

K. Herra

Ulkoasiainministeri H. J. Procopé,

H e l s i n k i.

Riga, 21 pñä. kesäkuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 43.

Koynolaista politiikkaa.

Oltakoonpa mitä mieltä tahansa siitä, että puolalaiset ottivat Vilnan, on mahdotonta pitää viisaana ja harkittuna sitä tapaa, jolla Voldemaras ja hänen hallitustoverinsa ajavat Liettuan asiaa. Sen jälkeen kuin kansainliiton neuvoston erinäiset jäsenet olivat lausuneet paheksumisensa ja valittaneet sitä, että Liettua uuden vastajulistamansa hallitusmuodon kautta oli tehnyt ratkaisun löytämisen vielä vaikeammaksi kuin ennen, olisi luullut, että liettualaiset valtiomiehet ainakin jonkun aikaa olisivat olleet jälleen julkisesti esiintymättä. Tällaiset toiveet eivät ole toteutuneet. Sekä Voldemaras itse että sotaministeri Daukantas ovat suojeluskuntain äskettäin Kaunaksessa olleessa kokouksessa pitäneet erittäin jyrkkiä puheita, joissa ovat koskettelleet liettualais-puolalalaista riitaa ja Vilnan kysymystä. Teen tässä liettualaisten lehtien mukaan lyhyesti selkoa puheiden sisällyksestä.

Voldemaras alotti puheensa lausumalla, ettei isänmaan puolesta kaatuneista laadittu luettelo vielä ollut lopullinen. Liettuan riippumattomuutta oli vielä turvattava. Vilna oli valloitettava takaisin. Selostettuaan asian käsittelyä kansainliiton neuvoston viimeisessä istunnossa, kertoi Voldemaras suurvaltain vaativan Liettualta, että se solmii rauhan Puolan kanssa, mutta Liettuan hallitus tarmokkaasti

puolustaa maan oikeuksia. Suojeluskuntalaisten on senvuoksi oltava valmiina. Voldemaras lopetti puheensa lausumalla toivomuksen, että liettualaiset kerran marssivat suojeluskuntalaisten lippu etunenässä Vilnaan. Kenraali Daukantas sanoi Genevessä vaaditun Liettualta, että se osottaisi myöntyvällisyyttä Puolaa kohtaan. Liettua tahtoi ja tahtoo edelleenkin välttää verenvuodatusta. Jos kuitenkin on välttämätöntä puolustaa maan itsenäisyyttä, niin sitä tullaan puolustamaan. Puolalais-Liettualainen riitakysymys on lykätty ensi syyskuuhun. Nyt ei vielä voida sanoa päättääkö Liettua riitansa Puolan kanssa sodalla vai rauhalla. "Tässä taistelussa", lopetti Daukantas puheensa, "tulee Liettua voittamaan tai kaatumaan". Molemmat puheet otettiin lehtien mukaan vastaan suurella mieltymyksellä. 1)

Samaan aikaan kuin molemmat ministerit esiintyivät suojeluskuntain kokouksessa sisälsi hallituspuolueen lehti "Lietuvos Aidas" otsakkeella "Kuka hävittää Baltikumin" Suomen ulkoasiainministeriä vastaan kohdistetun kirjoituksen. Artikkelin sisältö on seuraava: "Monen balttilaisen politikon mielestä on neljän Baltian valtion välinen valtiollinen, taloudellinen ja sivistyksellinen yhteistyö välttämätön. Myöskin useissa muissa valtioissa, erittäinkin Skandinaviassa, on miehiä, jotka pitävät mahdollisena liittoa Skandinavian sekä Baltian maiden välillä, hyväksyvät tämän ajatuksen. Suomi, joka on lähinnä Skandinaviaa, näkyy aivan järjestelmällisesti panevan täytäntöön tämän ohjelman.

---

1) Daukantas lausui viime helmikuussa Ranskan sotilasasiamiehelle, eversti Archenille olevansa täysin tietoinen aseman vaarallisuudesta, mutta liettualaisilla ei olevan muuta mahdollisuutta kuin kaatua miekka kädessä.

Suomen myötätunto meitä kohtaan on meillä jo aikoja sitten tunnettu. Molemmat toiset valtiot, Latvia ja Viro, olivat aluksi Neuvosto-Venäjän pelosta taipuvaisia orienteerautumaan Puolaan päin. Ne eivät monasti ole tahtoneet ymmärtää, että Danzigin käytävä on liian vähän Puolalle ja että sen päämääränä on Liettuan ja Latvian kautta saada leveämpi käytävä merelle. Viime aikoina on kuitenkin näytänyt siltä niin kuin nämäkin valtiot olisivat oikein arvioineet Puolan yksivaltaisista toivomuksista, vaikkakaan ei vielä voida sanoa, että niiden ulkopoliittikka olisi suosioollisempi Liettualle kuin Puolalle. Toisin on Suomen laita joka aikaisemmin ja myöskin nyt on osottanut niin paljon myötätuntoa Liettualle. Valitettavasti sai Liettua kansainliiton viime istunnossa kokea epämiellyttävän yllätyksen kun neuvoston jäsen Procopé yhdessä muiden kanssa äänesti Puolan hyväksi ja Liettuan vahingoksi. Tämä on herättänyt Liettuaassa suurta hämmästyystä ja osaksi myöskin suuttumusta. Suomen edustajaa viime vuonna kansainliiton neuvostoon valittaessa sovittiin, että hän, Baltian valtioiden ainoana edustajana, edustaisi kaikkien Baltian valtioiden yhteisiä etuja. Edellytettiin, että nämä valtiot, jos ne pysyvät yhdessä, aina tulevat saamaan edustajansa neuvostoon. Oli edellytetty, että vuorotellen valitaan edustaja jokaisesta maasta. Senvuoksi ei Procopé, meidän käsityksemme mukaan, edusta yksinomaan Suomea, vaan koko Baltikumia, siis myöskin Latviaa, Viroa ja Liettuaa. Viime kerralla on kuitenkin käynyt niin omituisesti, että se neuvoston jäsen, joka, niinkuin Liettua katsoi olevansa oikeutettu uskomaan, ei ainoastaan edusta Suomen vaan osaksi myös Liettuan etuja, on-

kin äänestänyt Liettuaa vastaan. Vaikkakaan ei herra Procopén ääni mitenkään voi vaikuttaa asian ratkaisuun, olisi hänen kuitenkin pitänyt osottaa Baltian valtioiden olevan solidaarisia keskenään. Me emme tahdo vetää herra Procopén suhtautumisesta Genèveissä enempiä johtopäätöksiä. Me uskomme, että hän antoi siellä vallitsevan ilmapiirin vaikuttaa itseensä. Mutta minkävuoksi on Suomi äänestänyt asiassa, joka ei sitä laisinkaan koske? Minkävuoksi saatetaan soraääntä niihin suhteisiin, jotka vallitsevat Baltian maiden välillä, joilla kuitenkin on niin paljon yhteistä keskenään?"

Ulkoasiainministeri Balodis, jonka kanssa olen keskustellut Liettuan hallituksen viimeisten edesottamisten jälkeen, lausui paheksumisensa edellämainitun kirjoituksen johdosta. Hän ei sanonut käsittävänsä minkä vuoksi Suomen ulkoasiainministerin olisi pitänyt olla yhtymättä muihin neuvoston jäseniin. Oli vihdoinkin aika saada Puolan ja Liettuan välinen riita loppumaan. Keskustellessani tšekäläisen diplomaattikunnan jäsenien kanssa, olen heille lyhyesti maininnut entisen ulkoasiainministerin Cielens'in yrittäneen ennen neuvoston jäsenten vaalia asettaa meille erinäisiä ehtoja ja tehdä Suomesta Baltian maiden edustajan neuvostossa, mutta oli nämä yritykset heti torjuttu. Suomen taholta ei oltu annettu minkäänlaisia lupauksia Baltian maille, että niiden kanssa koetettaisiin sopia yhteisestä menettelystä, vaan oli Suomella täysin vapaat kädet.

Viime talven aikana olen voinut havaita, miten Liettua yhä enemmän on joutunut riitaan kaikkien kanssa. Naurettavan suurellisten eleittensä samoin kuin täydellisen välipitämättömyytensä kautta toisten, myöskin Suomen ja Bal-

tianmaiden toivomuksien suhteen, on Woldemaras suuttanut
 kaikki ne valtiot, jotka eivät lukeudu suurvaltoihin. Tans-
 kan Kaunaksessa oleva asainhoitaja sanoi minulle kuukausi
 sitten Liettuan hallituksen asettavan yliluonnollisia vaati-
 muksia niiden hermoille, jotka jossain asiassa joutuvat sen
 kanssa tekemisiin. Tsekkoslovakian edustaja arvosteli myös-
 kin erittäin ankarasti sitä huoletona ja asioista piittaa-
 matonta tapaa, jolla Liettuan ulkoasiainministeriö käsitte-
 lee kaikkia kysymyksiä. En katso olevan syytä tässä yhteydes-
 sä selostaa Suomen saamia samantapaisia kokemuksia asiain-
 hoidosta Kaunaksessa. Balodis kertoi minulle Liettuan halli-
 tuksen joku aika sitten ilman mitään järjellistä syytä kar-
 koittaneen kuusi Latvian alamaista Liettuasta. Kun Liettuan
 v.t. asainhoitaja oli jättänyt vastalauseenootin Woldemaras-
 elle, oli tämä yksinkertaisesti kieltäytynyt ottamasta vas-
 taan noottia. Balodis sanoi minulle Latvian vielä koettavan
 saada asian sovussa järjestetyksi, mutta pelkäsi hän, ettei
 lopulta ollut muuta keinoa kuin ryhtyä repressaalioihin ja
 karkoittaa kymmenkunta Liettuan alamaista. Viron Kaunaksessa
 ollut edustaja on valittanut minulle liettualaisten yleensä
 suhtautuvan ylimielisesti virolaisiin ja latvialaisiin. Liet-
 tuan hallituksen toimenpiteet eivät valitettavasti ole sopu-
 soinnussa sen lehden kauniiden sanojen kanssa yhteistoimin-
 nan suotavuudesta Baltian maiden välillä.

Woldemaras'ella on epäilemättä Vilnan kysymyksen
 vuoksi hieman suurempi harrastus suurvaltoihin, mutta päät-
 täen näiden edustajain lausunnoista eivät nämäkään tunnu ole-
 van tyytyväisiä sikäläiseen asiain hoitoon. Vaikkakin ote-
 taan huomioon, että Liettualla on ollut suurempia vaikeuksia
 kuin muilla itsenäisiksi tulleilla valtioilla, kun on ollut

kysymys saada hallintoon järjestykseen, on kuitenkin mahdoton voida käsittää liettualaista saamattomuutta ja epäluotettavaisuutta, mikä ilmenee kaikkien annettujen lupauksen säännöllisessä unohtamisessa. Mahdoton on myöskin puolustaa Woldemaras' en usein yliolkaista menettelytapaa. Tämä on vaikuttanut, että kaikki niin suurvaltojen kuin muidenkin edustajat ovat harmistuneita. On kieltämättä valitettavaa, että Liettuan hallitus ymmärtämättömän menettelynsä kautta riistää maalta muiden sympatiat.

Sitä ympäröivien suurvaltojen keskinäiseen eripuraisuuteen luottaen, koettaa Liettua välttää sovinnon aikaansaamista Puolan kanssa. Tällöin on se kuitenkin pakotettu yhä enemmän lähenemään Venäjää. Erinomaisena todistuksena tästä kehityksestä on "Lietuvas Aidas" issa eilen ollut kirjoitus, jossa kosketellaan Moskovan lehtien selosteluja Englannin ja Puolan hyökkäyksen valmistelusta Neuvosto-Venäjää vastaan. Lehti kirjoittaa, että vaikei Moskova ja Varsova vielä olekaan valmiita sotaan, voivat olosuhteet pakottaa ne sotilaallisiin toimiin. "Ilmankin englantilaista ruutia on paljon räjähdysaineita olemassa." Tarkoitus on ilmeinen. Venäjän sekaantumisella uhaten koetetaan pelottaa muita ottamaan huomioon Liettuan toivomuksia.

Kaunaksessa pelataan korkeata peliä. Valitettavasti on panoksena Liettuan kansalle korkeammat edut kuin Woldemaras ja hänen hallituskumppaninsa.

W. L. L. L.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 616

ASIA:

Ministri Idmanin raportti no 44.

Riga.

25/6-28.

Suomen Lähetystö

Riga, 25 pñä. kesäkuuta 1928.

N:o 313.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 27 369 Lat. 1928		
27/6-28	No	Lat.
RYHMÄ	LUKUNUMERO	ASIA
5	816.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 44, koskeva

1) Latvian katovuotta.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é,

H e l s i n k i.

Riian lähettilään raportti N:o 44.

Latvian katovuosi.

Kylmien ilmojen ja alituisten jo useita viikkoja kestäneiden lakkaamattomien sateiden vuoksi ovat vuodentuloiveet erittäin huonot. Tänä vuonna voidaan korkeintaan odottaa 40 o/o tavallisesta sadosta. Niiden viljelysten ala, joista yleensä jotain satoa voidaan saada, ei nykyään ole kuin 50 o/o viimevuotisesta. Pitkäaikaiset sateet ovat aiheuttaneet tulvia ja on vettä monissa paikoin parikin metriä. Erittäinkin on näin asianlaita Kuurinmaan Zemgalen maakunnassa, joka on koko Latvian viljavin seutu. Sama on asianlaita myöskin monin paikoin Liivinmaalla ja Latgalliassa. Siellä, missä ei maa ole tulvien vallassa, ovat pellot ja niityt muuttuneet suomaaksi. Perunat ovat suurimmaksi osaksi mädäntyneet. Sokerijuurikasviljelykset ovat melkein kokonaan hävitetyt. Kauraa ja ohraa ei ole kylvetty kuin 30 - 40 o/o entisestä määrästä. Tulvat ovat tuoneet niityille ja laitoille santaa ja mutaa tehden heinän aivan kelvottomaksi, joten sitä ei edes monin paikoin kannata niittää. Kun talonpojat ovat olleet pakotetut pitämään karjansa sisällä, on siitä aiheutunut ankara rehunpuute. Maitotuotanto on supistunut 50 o/o. Monissa paikoin on päätetty panna meljerit toistaiseksi kiinni, kun ei ole maitoa saatavissa. Talonpojat ovat usein olleet pakotetut myymään karjansa, mikä on aiheuttanut hintojen laskun. Pellavanviljelykset, jotka Latviassa muodostavat erittäin huomattavan osan viljellystä

alasta, ovat samoin suuresti kärsineet.

Kun vesi monissa paikoin on vahingoittanut rata-
valleja, on herätetty kysymys rautatieliikenteen supistami-
sesta, koska pelätään vallien luhistumista. Tiet maaseudulla
ovat täydellisessä epäkunnossa. Suomen ja Latvian välisiin
kauppasuhteisiin ovat tulvat jo vaikuttaneet siten, ettei
tänä vuonna ainakaan sanottavassamäärässä voida viedä tiiliä
Suomeen. Latvialaisilla tiilienviejillä on ollut suuria tap-
pioita, sillä kaikki Mitaun seudulla olevat tiilitehtaat,
joiden tänä vuonna niinkuin aikaisemminkin piti myydä tiiliä
Suomeen vietäväksi, ovat kaikki vedenalla.

Hallituksen jäsenet ovat lähteneet tarkastamaan
vaurioita kärsineitä alueita ja ottamaan selvää tarpeellisista
avustustoimenpiteistä. Puolueryhmät pitävät kokouksia,
joissa neuvotellaan toimenpiteistä, joihin onnettomuuksien
vuoksi on ryhdyttävä. Paraimpina todistuksena tilanteen va-
kavuudesta on, että eräällä taholla on herätetty kysymys
eduskuntavaalienkin lykkäämisestä samoin kuin marraskuussa sat-
tuvien kymmenvuotisten itsenäisyysjuhlien siirtämisestä toi-
seen ajankohtaan. Pahinta on, ettei sade vielääkään osota lak-
kaamisen merkkejä. Ellen kertoi eräs henkilö minulle noin
kymmenennen osan maan pintaalasta jo olevan tulvan alla. Ali-
tuisista sateista johtuu, että ilmat pysyvät kylminä ja kos-
teina. 1) Latviassa ei ole miesmuistiin sattunut tällaisia
vahinkoja. Nyt sattunut katovuosi on koko maata käsittävä
kansallinen onnettomuus.

W. J. Linn

---

1) Monissa kaupunkitaloissa lämmitetäänkin yhä edelleen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 616

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 45.

Riga.

3/7 1928.

Suomen Lähetystö

Riga, 3 pnä. heinäkuuta 1928.

N:o 322.

ULKOASIAINMINISTERIO	
N:o 28	369 Sal. D. 13 28
6/7 -28	
KYHMA	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 45, koskeva

1) Venäjän sotilaallisia valmisteluja.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. Herra

K. Herra

Ulkoasiainministeri H. J. P r o c o p ó,

H e l s i n k i.

Riian lähettilään raportti N:o 45.

Vieläkin Venäjän sotilaallisista valmisteluista.

Palaan vielä otsikossa mainittuun kysymykseen, koska eräässä Ministeriöltä saamassani tiedoituksessa on mainittu Latvian Moskovassa olevan lähetystön uskoneen sodanvaaran olemassaoloon. Vaikkakaan en pitänyt sitä luultavana - olisin tässä tapauksessa epäilemättä kuullut siitä täällä - otin asian puheeksi eilen ulkoasiainministeri Balodis'en luona käydessäni. Latvian Moskovassa olevan lähettilään mielipiteelle olisi nimittäin tässä tapauksessa annettava suurempi arvo kuin Ranskan sikkäläisen edustajan käsitykselle. Ministeri Osolins tuntee erittäin hyvin Venäjän ja venäläiset olot, ja on ennen asunutkin siellä.

Ministeri Balodis kielsi jyrkästi Latvian lähetystön koskaan lähettäneen edellämämainitunlaisia tiedoituksia. Päinvastoin sanoi hän Osolins'in koko ajan olleen sitä mielipidettä, ettei Venäjän sotavarusteluja ja joukkojen siirtoja voida pitää merkinä Venäjän aikomuksesta ryhtyä hyökkäyssotaan. Osolins on tätä nykyä käymässä Riilassa. Ennen lähtöään Moskovasta oli hän keskustellut tilanteesta m.m. Herberten kanssa, joka nyttemmin itsekin on muuttanut käsitystään. Herbertte on, Osolins'in mukaan, tätä nykyä sillä kannalla, ettei Venäjällä ole hyökkäysaiheita, mutta että sotaa Europan

demokraattisen porvariston ja bolshevikkien välillä ei voida välttää. Ratkaiseva taistelu tulee kerran tapahtumaan, ja on muiden otettava se laskuissaan huomioon.

Balodis mainitsi täällä saadun tietoja siitä, että venäläiset ovat pitkin koko länsirajaansa ryhtyneet erikoisluontoisiin toimenpiteisiin. Niin on esim. Ukrainassa ja Valko-Venäjällä annettu määräys työttömille tulla sotilaallisiin harjoituksiin. Samoin on lääkärin käytävä erikoisissa kursseissa, joissa m.m. opetetaan miten on avustettava myrkyllisten kaasujen uhreja j.n.e. Kieltää ei siis voida, että venäläiset tätä nykyä ovat erittäin innokkaassa toimessa. Balodis ei omasta puolestaan myöskään ollut taipuvainen luulemaan, että Venäjällä oli sotaisia aikeita, vaan uskoi hän varustamis- ja valmistautumistoimenpiteiden tapahtuvan puolustustarkoituksessa. On useitakin syitä, jotka tekevät, että Venäjä ottaa huomioon sen mahdollisuuden, että sen ehkä onfyhdyttävä taisteluun tai ainakin pelotettava muitaryhtymästä toimenpiteisiin, joita Venäjä syystä tai toisesta pitää itseään vastaan suunnattuina. Tällaisina syinä voidaan ajatella Ukrainan kysymystä, liettualais-puolalalaista riitaa ja tilannetta Mandshuriassa. Ukrainan kysymys on viime aikoina yhä enemmän astunut päiväjärjestykseen. Puolalaisessa sanomalehdistössä on asiasta kirjoitettu, ja on mahdollista, että venäläiset pelkäävät puolalalaista interventioita Ukrainassa joko itsestään syntyvän tai siellä provosoidun kapinan avustamistarkoituksessa. Neuvosto-Venäjä pelkää mahdollisesti, että kansainliitonneuvosto syksyllä antaa Puolalle oikeuden ryhtyä sotilaallisiin toimenpiteisiin Liettuaa vastaan. Jaappanin nykyinen toiminta Mandshuriassa sisältää sekin uhkan Venäjän asemaa vastaan Mongoliassa. Mahdollista on, että sotilaalliset toimenpiteetkin käyvät siellä välttämättömiksi.

Kun Venäjän on otettava huomioon se mahdollisuus, että sen joutuessa taisteluun yhden naapurinsa kanssa, muutkin sekaantuvat sotaan, on Venäjällä ryhdytty varustautumistoimenpiteisiin pitkin linjaa.

Ollessani pari päivää sitten yhdessä puolustusministerin, kenraali Kalnings'in kanssa, siirtyi keskustelu jälleen Venäjän aseistautumiseen ja viimeaikaisiin toimenpiteisiin. 1) Tahottomatta väittää Venäjällä tällä hetkellä olevan sotaisia aikeita, sanoi Kalnings olevan välttämätöntä, että kaikki naapurivallat ovat varuillaan. Sisäiset olot Venäjällä voivat kehittyä sellaisiksi, että bolshevikkien johtajat jollakin ajankohdalla pitävät edullisena koettaa väkivallalla levittää oppejaan. Suomen sotilaallinen asema oli hänen mielestään tuntuvasti parempi kuin Viron, Latvian ja Liettuan, sillä Suomen rajaa voidaan helpommin puolustaa. Kalnings sanoi luulevansa Venäjällä strateegisessa suhteessa olevan suurimman "haitan" Viron itsenäisyydestä, minkä vuoksi oli pelättävää, että se mahdollisesti joskus koettaisi saada sen haltuunsa. Venäjän laivasto oli aivan merkityksetön kun Suomen lahden molemmat rannikot kuuluivat muille valtioille. Toiselta puolen on kuitenkin muistettava, että Venäjällä huomattavissa oleva vastavallankumouksellinen liike kansallisella pohjalla yhä enemmän vahvistuu. On siis mahdollista, että eri kansallisuudet sodan aikana käyttäisivät tilaisuutta hyväkseen, koettaakseen erota Venäjästä tai ainakin turvatakseen asemansa erikoisoikeuksien avulla. Näin on etenkin asianlaita Ukrainassa, jossa vallitsevaa itsenäisyysliikettä Kalnings tuntui pitävän vakavana. Tällaiset liikkeet voisivat mitä suurimmassa määrässä lamauttaa Venäjän taistelukykyä.

V. J. Linn

---

1) raporttini N:o 42.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edusain raportti no 46.

Riika

9/7 1928.

Suomen Lähetystö

Riga, 9 pnä. heinäkuuta 1928.

N:o 329.

Suomen Lähetystö		
No 30 / 369 / 28		
13/7-28		L
RYHMÄ	OLUJOKI	ALUE
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 46, koskeva

(7. Puole) 1) Puolalais-liettualaisia neuvotte-
luja Kaunaksessa.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

J. J. Procopé

K. Herra

Ulkoasiainministeri H. J. P r o c o p é,

H e l s i n k i.

Riga, 9 pñä. heinäkuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 46.

ULKOASIANMINISTERIÖ		
30/369 nr. 19 E8		
13/7-28	VI	LEL
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16.	

Puolalais-Liettualaiset neuvottelut Kaunaksessa.

Viime kuun 28 päivänä alkoivat Puolan ja Liettuan väliset neuvottelut, jotka olivat jatkoa toukokuussa pidetyille neuvotteluille. Neuvottelukunnan käsiteltävänä on, niinkuin tunnettu, kaksi eri kysymystä, non agressio-sopimus sekä valtioiden toisilleen esittämät vahingonkorvausvaatimukset sodan aikana tuotetuista vahingoista.

Kun ei Liettuan hallitus katsonut voivansa hyväksyä Puolan taholta laadittua ehdotusta non agressio-sopimukseksi, päätettiin viime kokouksessa, että Liettua laatisi uuden ehdotuksen, joka voisi olla keskustelujen pohjana.

Liettuan nyt laatima ehdotus eroaa Puolan tekemästä ensi sijassa siinä, että tässä ehdotuksessa nimenomaan sanotaan, että Vilnan alue on riitainen. Liettuan vaatimusten perustana on sen Venäjän kanssa tekemä rauhansopimus, ja Puolan vaatimusten perustana suurlähettiläsneuvoston päätös, että alue tunnustetaan Puolalle kuuluvaksi. Rajaa, joka erottaa tämän alueen itsenäisestä Liettuasta, kutsutaan ehdotuksen mukaan hallinnolliseksi rajaksi. Pitkin tätä rajaa on muodostettava aseeton vyöhyke, jonka laajuus on 50 kilometriä. Aseettomassa vyöhykkeessä on kielletty sotajoukkojen pitäminen, samoin linnoitusten rakentaminen ja aseiden ja ampumatar-

peiden säilyttäminen. Molemmat riitapuolet sopivat siitä, että niiden väliset rajoja koskevat erimielisyydet ovat ratkaistavat rauhallista tietä.

Liettuan non agressio-sopimusehdotuksessa on sanottu, että Puolan on maksettava määrätty summa kenraali Zeligovskin hyökkäyksen kautta aiheutuneiden vahinkojen korvaukseksi. Liettuan hallituksen kanta on nimittäin se, että sodan aikana syntyneet vaatimukset ovat käsiteltävät myöhemmin, sen jälkeen kun valtioiden väliset suhteet ovat tulleet täysin säännöllisiksi. Niinkuin Liettuan tšekäläinen lähettäjä Bisauskas minulle huomautti, eivät hänen hallituksensa Puolalta edellisellä kerralla vaatimat 10 miljoonaa dollaria vielä ole lopullinen vaatimus, vaan koskee se ainoastaan Zeligovskin tuottamia vahinkoja.

Puolalainen valtuuskunta jätti yksityiskohtaisen laskun niistä vahingoista, joita Puolalla oli ollut sen kautta, että Liettua v.v. 1920-21 puolueettomuudestaan luopuen sekaantui Puolan ja Neuvosto-Venäjän väliseen sotaan. Vahingonkorvausvaatimukset ovat jaetut kolmeen eri osaan. Ensimmäinen osa käsittää vahingot, joita on tuotettu puolalaisille virastoille ja hallituselimille, ja on niiden yhteinen summa 6 miljoonaa dollaria. Toinen osa käsittää vahingot, joita liettualaiset vapaajoukot ja suojeluskuntalaiset ovat aiheuttaneet. Nämä vahingot on arvioitu 3 miljoonaksi dollariksi. Viimeinen osa sisältää vahingot, jotka ovat syntyneet sen kautta, että liettualaiset ovat vieneet Suvalkin alueen arkistoista oikeudellisia ja historiallisia asiakirjoja. Näiden vahinkojen loppusummaa ei ole vielä määrätty.

Niinkuin otaksuttavaa oli, ei Puolan hallitus ole voinut hyväksyä Liettuan laatimaa non agressio-sopimusta. Senhän kautta se itse olisi myöntänyt Vilnan alueen riidanalai-

suuden. Endotukseen otetut määräykset niistä syistä, joiden perustalla kumpikin valtio katsoo alueen kuuluvan itselleen, ovat sitäpaitsi niin laaditut, että ne esim. kansainvälisen tuomioistuimen käsiteltäviksi joutuessaan, epäilemättä antaisivat Liettualle vahvemman aseman kuin Puolalle. Kysymyshän ei kuitenkaan ainakaan enää ole puhtaasti oikeudellinen, vaan on se yhtä paljon poliittinen. Kun ei Liettua puolestaan tahtonut luopua entisestä kannastaan ja ruveta tutkimaan Puolan esittämiä vahingonkorvausvaatimuksia, ei tätäkään kysymystä voitu ottaa käsiteltäväksi, vaan molemmat kysymykset päätettiin lykätä Königsbergissä elokuussa pidettävään kokoukseen.

Kukaan ei lienekään odottanut, että neuvottelut olisivat johtaneet johonkin positiiviseen tulokseen, eikä niiden keskeyttäminen ole ollut kenellekään yllätyksenä. Yleinen käsitys on, että Liettua itsepäisesti vaatimalla Vilnaa koskevaa kohtaa non agressio-sopimukseen otettavaksi, ja siten estämällä osittaisenkin sovinnon aikaansaamisen, ainoastaan haittaa itseään. Aika työskentelee nimittäin kysymyksessä olevassa tapauksessa Puolan eduksi. Liettualaiset ovat itse ainoat, jotka eivät tätä käsitä tai tahdo käsittää. On ainoastaan omlaan herättämään hymyilyä kun presidentti Smetona omasta aloitteestaan rupeaa kertomaan Ranskan sotilasasiamiehelle eversti Archenille tämän äskettäin käydessä hänen luonaan, ettei Liettua katso olevan syytä ruveta saattamaan Kaunasta uudenalkaiseen kuntoon, vaan pitää parempana säästää varat Vilnaa varten, joka kuitenkin aikasemmin tai myöhemmin jälleen tulee Liettuan pääkaupungiksi. Itsepäisyyskin voi olla hyvä ominaisuus, mutta sillä on se vaara, että se liian pitkälle ulotettuna muuttuu lapsellisuudeksi. Latvialainen "Pediija Bridi" on äskettäin sisältänyt kirjoituksen, jossa mielestäni jotenkin hyvin analysoidaan Liettualaisten aja-

tustapaa yleensä. "Ei ole meidän asiamme", kirjoittaa lehti, "ottaa selvää siitä, kenellä tässä asiassa on oikeus puolellaan, mutta aivan läheisessä menneisyydessä on olemassa toiseikkoja, jotka pakottavat suurella epäilyksellä suhtautumaan Liettuan vaatimusten perustukseen. Ne valtiomiehet, jotka ottivat osaa Versaillesin rauhantekoon Latvian ja Liettuan alueellisten rajojen määräämistä käsiteltäessä, muistavat vielä sangen hyvin sen henkilön esittämät vaatimukset, joka Liettuan valtiollisessa elämässä näyttää huomattavaa osaa. Tuo mies vaati silloin vähempää kuin Latgallin ja Libaun yhdistämistä Liettuaan. Tämä osottaa, että Liettuan vaatimukset saattavat olla ei ainoastaan liiallisuuksiin meneviä, vaan suorastaan hullunkurisia. Liettua elää vielä menneisyyden muistoissa eikä ole vapaa suuruuden luulosta. Siksi sen politiikalla on enemmän romantillinen kuin reaalinen luonne. Entisen Suur-Liettuan alueella asustaa nykyään ukrainalaisia, valkovenäläisiä sekä puolalaisia. Silloinen kuva on nyt täydellisesti muuttunut. Nykyinen Liettua oli Suur-Liettuan aikoina vaan pieni maakunta. Kun Liettuan onnistui saada takaisin Memelin alue, niin saa se siitä kiittää ainoastaan kansainvälistä tilannetta, joka ei ollut suotuista Saksalle. Mutta tuo tilanne on nyt yhtä suotuista Puolalle, ja se sulkee Liettualta kaikki ovet sekä itään että etelään."

Liettuan valtiomiehet voivat tietysti Saksan, Puolan ja Venäjän etujen ristiriitaan luottaen jonkun aikaa ajaa omaa politiikkaansa ja pitää sotaisia puheitaan, mutta ikuisesti tämä tilanne ei voi jatkua. Pelättävää on, että välttämättömyyden pakosta kerran tulee hetki, jolloin suurvallat järjestävät asian Liettuan kustannuksella. En malta olla tässä mainitsematta eräästä Saksan v.t. asiainhoitajan, lähetystöneuvos Rein-

hardtin erittäin avoimielisestä lausunnosta minulle. Reinhardt sanoi, ettei Saksalla olisi mitään vastaan syksyllä antaa Puolalle oikeutta ryhtyä aseellisiin toimenpiteisiin Liettuaa vastaan, jos se saisi takaisin Danzigin käytävän. Aika ratkaista kysymys, lisäsi hän, ei kuitenkaan vielä ole tullut. Hän lausui samalla epäilyksensä siitä, oliko itsenäistä Liettuaa enää olemassa kymmenen vuoden päästä. Reinhardtin sanat ovat tietysti käsitettävät täysin luottamuksellisina ja ainoastaan minulle lausuttuina. Yksinomainen syy minkä vuoksi olen niistä maininnut on, että ne antavat selvän kuvan Liettuan vaarallisesta asemasta, jos se ^{ei} vapaaehtoisesti suostu sovintoon Puolan kanssa.

Niinkuin Herra Ulkoasiainministerille osoitetussa kirjeessä olen ilmoittanut, on Latviassa huomattavissa eräänlaisia levottomuutta Puolan ja Liettuan välisen riidan jatkumisen vuoksi, koska pelätään Venäjän mahdollisesti tulevan vaatimaan kompensatioita Latvian kustannuksella siinä tapauksessa, että asiassa ryhdyttäisiin Puolaa ja Saksaa tyydyttävään järjestelyyn.

Jäljempös Liettuan non agressio-sopimusehdotuksesta seuraa raporttia.

V. W. Linn

Le Gouvernement de la République de Lithuanie,
d'une part,
et le Gouvernement de la République de Pologne,
d'autre part,

désireux de donner effet à la Résolution du Conseil de
la Société des Nations en date du 10 décembre 1927,
ont décidé de conclure un traité et, dans ce but, ont
désigné pour leurs plénipotentiaires:

Le Président de la République de Lithuanie:

.....

Le Président de la République de Pologne:

.....

qui, après s'être communiqué leurs pleins-pouvoirs,
reconnus en bonne et due forme, sont convenus des dis-
positions ci-après:

Article premier.

Les Hautes Parties Contractantes conviennent que
le territoire compris entre la frontière lithuano-russe
définie dans l'article 2 du Traité de paix de Moscou du
12 juillet 1920 et la ligne de démarcation fixée par le
Conseil de la Société des Nations le 3 février 1923 con-
stitue une région contestée par les deux Etats.

Article 2.

Les titres légaux, sur lesquels sont basées les
revendications respectives, sont: le Traité de paix de
Moscou du 12 juillet 1920 attribuant ce territoire à la
Lithuanie et la décision de la Conférence des Ambassadeurs
attribuant le même territoire à la Pologne.

Article 3.

Conformément aux stipulations du Traité de Suwalki
du 7 octobre 1920, les Hautes Parties Contractantes sont

tenues de régler la question de leurs frontières exclusivement par les moyens pacifiques.

Article 4.

Après la fixation de la frontière entre la Lithuanie et la Pologne, un pacte de non-agression et un traité d'arbitrage seront conclus entre les deux Etats.

Article 5.

La ligne qui sépare le territoire contesté de la Lithuanie indépendante sera ultérieurement désignée sous le nom de ligne administrative lithuano-polonaise et demeurera sous cette désignation jusqu'au règlement final des frontières des deux Etats.

Article 6.

Le régime auquel sera soumise la ligne administrative lithuano-polonaise est défini dans l'annexe I.

Article 7.

Les Hautes Parties Contractantes reconnaissent que pour assurer la paix entre la Lithuanie et la Pologne et pour créer les conditions nécessaires à une collaboration confiante, il importe grandement de procéder immédiatement à la liquidation partielle des réclamations du passé, de donner des garanties de sécurité réciproque et d'ouvrir de trafic entre les ressortissants des deux Etats.

Article 8.

Sous réserve de réclamations de dommages réciproques résultant des hostilités ou d'autres actes, la Pologne s'engage à payer à la Lithuanie la somme de ..... millions de dollars américains comme remboursement des dommages causés par l'agression du général polonais Żeligowski.

Article 9.

Les Hautes Parties Contractantes s'engagent à ne se livrer ni tolérer aucune espèce de propagande, sur le territoire se trouvant sous leur administration, de même qu'à ne tolérer aucune organisation armée ou autre dirigée contre l'existence ou la sécurité de l'état ou de son gouvernement établi.

Article 10.

Une zone démilitarisée sera créée dans le territoire contesté sur tout le parcours de la ligne administrative lithuano-polonaise et de cinquante kilomètres de profondeur.

Article 11.

Il sera interdit d'introduire ou de maintenir dans cette zone démilitarisée aucune force armée, ainsi que d'ériger des places fortes ou des entrepôts d'armes ou de munitions.

Article 12.

Les contraventions aux articles 9, 10 et 11 seront considérées comme des actes d'agression contre l'autre Partie Contractante.

Article 13.

Le trafic entre la Lithuanie et la Pologne ainsi que les communications postales et télégraphiques s'effectueront par les gares frontières destinées au trafic avec d'autres Etats.

Article 14.

Le territoire contesté et ses habitants ne peuvent pas participer à ce trafic. Le règlement du trafic lithuano-polonais est contenu dans l'annexe II.

Article 15.

Le présent traité ne déroge en rien au Traité de Suvalki de 1920. Le Traité et ses annexes constituent un tout indivisible. Il sera ratifié dès que faire se pourra et l'échange des ratifications aura lieu à .....

Fait en double exemplaires à Königsberg le .....

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16

ASIA:

V. a. Asiamiehittäjä Ahokkaan raportti.

Piika

11/8 1928.

Riika, elokuun 11 p:nä 1928.

N:o 369.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 31/370 Sac D. 1928		
1578-28	No	Liik
RYHMÄ	OSASTO	ACIA
5	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena lähetän kunnioittaen L a t v i a n
(7. Latvia) ja L i e t t u a n s u h t e i t a koskevan tiedotuk-
seni.

Vastaanottaa, Herra Ulkoasiainministeri, sy-
vimmen kunnioitukseni vakuutus.

M. J. Procopé
V.a. asioinnoittaja.

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 31/370 h. D. 1: 28		
15/8-28	№	Liik
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16.	

Latvian ja Liettuan välisistä suhteista.

Latvian ja Liettuan poliittiset suhteet ovat jo jonkun aikaa osottaneet huonontumisen oireita. Niinpä kevättalvella, kun kysymys kauppasopimuksen tekemisestä oli esillä, antoivat liettualaiset ymmärtää, ettei Latvia joka suhteessa menettele molempien maiden välisten ystävällisten suhteiden edellyttämällä tavalla. Samaten ei Liettuan sotaministeri tietävästi ollut tyytyväinen viime heinäkuiseen Latvian matkaansa. Hänen vastaanottonsa Riiasa oli nimittäin perin vaatimaton /ainoastaan laivaston päällikkö, amiraali Keyserling oli ollut asemalla/ ja vasta Libaussa järjestettiin juhlallisuuksia. Latvialaiset epäilemättä täten koettivat olla liiaksi herättämättä Puolan huomiota. Sotaministerin matkan tarkoituksena sanotaan olleen saada Latvia käsittämään, että sitäkin uhkaa Puolan taholta vaara, mutta Latvian sotilaspiirit eivät liene olleet erikoisemmin halukkaita kallistamaan korviaan tällaisille puheille.

Kysymys Libaun - Romny n rautatiestä on nyt viimeksi antanut liettualaisille aihetta huomautusten tekoon. Tämän aikaisemminkin esillä olleen kysymyksen ratkaisulla on epäilemättä tärkeä merkitys Latvialle. Mainittu rata johtaa, kuten tunnettua, Libausta Liettuan ja Puolan alueiden kautta Venäjälle. Kun Liettua nykyisin ei salli kauttakulkiikennettä Puolaan, on mainittu rata jo vuosikausia ollut pois käytöstä ja on siitä ensi sijassa joutunut kärsimään Libaun kauppa ja teollisuus. Radan liikenteelle avaaminen riippuu siis puolalais-liettualaisten suhteitten järjestymisestä, mutta kun viimeksi käydyissä neuvotteluissa ei edes liikenteeseen nähden päästy mihinkään tuloksiin, on latvialais-

sa piireissä ajateltu pyytää Kansainliittoa ottamaan järjestykseen liikenne radalla. Muutama viikko sitten ilmestyikin tšekäläisiin lehtiin tämän suuntaisia uutisia. Liettuan lehdistö nosti tietenkin asiasta melun, sanoen tällaista menettelyä iskuksi Liettuan selkään ja väittäen Latvian ottavan rautatiekysymyksen esille aina silloin kun Liettua on erikoisen vaikeassa tilanteessa. - Puolan Riassa olevan lähettilään Lukasiewiczin Varsovan lehdille antama haastattelu, jossa hän sanoi Puolan voivan, vaikkakin vastenmielisesti, suostua kys. olevan radan käyttöön Kansainliiton valvonnan alaisena, antoi tietenkin Liettuan lehdistölle lisää puheenaihetta, ja kirjoitusten sarja on sitten yhä jatkunut. T.k. 6 p:nä puolivirallinen "Lietuvos Aidas" sanoo laajassa, Latvian ja Liettuan suhteita koskevassa artikkelissaan Libaun kysymyksen olevan hevosen, jolla puolalaiset aina ovat ratsastaneet aikansaadaksesen eripuraisuutta Liettuan ja Latvian välille, huomaamatta, että tämä hevonen voi muuttua Troian hevoiseksi ja lopulta aikaankuvaavaa, saada välien rikkoutumisen. Lehden mielestä on ~~seurauksena~~, että latvialaiset aina herättävät kysymyksen Libaun-Romnyn rautatiestä juuri silloin, kun puolalaisten tarvitsee todistaa, että siitä eivät ole kiinnostuneet vain puolalaiset, vaan muutkin kansat. Latvialaisten olisi ymmärrettävä, sanotaan artikkelin lopussa, että tämä kysymys antaa vettä Puolan hallituksen myllyyn ja että siinä annetut pyytämättömät neuvot tuskin voivat tehdä hyvää vaikutusta liettualaisiin. - Eilisessä 10.VIII/pääkirjoituksessaan "Lietuvos Aidas" jatkaa syytöksiään seuraavaan tapaan: - Siitä huolimatta että latvialais-liettualaista lähentymistä varten perustettu yhdistys on jo pitkän aikaa työskennellyt, ovat tulokset toistaiseksi surkuteltavat. Viime aikojen tapahtumat osottavat, että Latvia on rikkonut lupamansa puolueettomuuden ja avoimesti asettunut Puolan puolelle. Libaun kysymyksellä on tietenkin huomattava merkitys Latvialle,

mutta eihän voida vaatia, että Liettuan olisi tämän kysymyksen takia luovuttava kolmasosasta aluettaan ja pääkaupungistaan. Liettua ei riitele Puolan kanssa ainoastaan Vlnasta, vaan puolustaa myös Baltianmaita valkoisen kotkan aikeilta. Mutta jos Latvialla on ilman Libautakin joitakin syitä asettua Puolan puolelle ja Liettuaavastaan, niin ei sen pidä verhoutua viikunanlehdellä. Liettuan on silloin pakko etsiä muita keinoja etujensa turvaamiseksi.-

Latvian lehdistö ei ole erikoisemmin vastannut liettualaisten hyökkäyksiin. On tosin selitetty, ettei vaatimus Libaun-Romnyn radan liikenteelle avaamisesta merkitse Puolan puolelle asettumista, ja perusteltu tätä sillä, että valtion edut eivät ole ainoastaan poliittista vaan myöskin taloudellista laatua. Esim. "Rigasche Rundschau" sanoo /4.VIII/ olevan omituis-ta nähdä Latvian toivomuksessa muuta kuin valtion talouselämän oikeutetun vaatimuksen esittämisen. "Lietuvos Aidas" in viimeistä hälytysuutista, jonka mukaan Latgalian puolalaiset tilanomistajat olisivat Vėinālinnassa pitämässään salaisessa kokouksessa päättäneet ryhtyä toimenpiteisiin katolisen Latgalian Vilnan-alueeseen yhdistämiseksi siinä tapauksessa että Pilsudski, kuten on huhuttu, julistaisi Vilnan-alueen itsenäiseksi liettualaiseksi valtioksi, on ilman muuta pidetty kömpelönä yrityksenä herättää Latviassa epäluuloja Puolaa kohtaan.

Latvian viralliset piirit ovat, kuten Liettuankin lehdistö myöntää, koko ajan korostaneet Latvian puolueettomuutta puolalais-liettualaiseen ristiriitaan nähden. Min. Balodis on lausunnoissaan tuonut esiin, että Latvia pyrkii ennen kaikkea järjestämään taloudelliset suhteensa Liettuaan, ja että tällä kysymyksellä puolestaan ei ole mitään tekemistä puolalais-liettualaisten suhteitten kanssa. - Tämänpäiväiset /11.VIII/ lehdet tosin sisälsivät uutisen, että Libaun teollisuudenharjottajain yhdistys on päättänyt lähettää Kansainliitolle memorandumın, pyytäen sitä joko ottamaan Libaun-Romnyn rauta-

tien hallintaansa tai antamaan Latvialle oikeuden käyttää sitä kauttakulkuliikenteeseen Liettuan ja Vilnan alueilla. Tämä memorandumi jäisi Latvian delegation esitettäväksi. Eräät tänään tapaamani Ulkoasiainministeriön virkamiehet eivät voineet /tai halunneet/ sanoa, miten tämän memorandumin kanssa aiotaan menetellä. Mahdollisesti tähänkin kysymykseen suhtautuminen ratkaistaan lopullisesti Latvian Kansainliitto-edustajan Ducmanin saapuessa tänne neuvottelemaan t.k. 15 p:nä /Lähetystön kirjelmä 10.VIII N:o 368/. Lienee kuitenkin todennäköisintä, e t t e i Latvia esitä Kansainliitolle mitään uusia vaatimuksia. Ulkoasiainministeri Balodis on nimittäin eräille tšekäläisille lähettiläille lausunut, että L a t v i a n j a L i e t t u a n v ä l i t o v a t j o n y k y i s i n k i n s i k s i h u o n o t, ettei Latvia voi ~~ajattella~~ ajatella ryhtymistä toimenpiteeseen, jonka liettualaiset leimaisivat vähintäinkin epäystävälliseksi teoksi. Liettualaisten esiintyminen näyttää siiställä herättäneen huolestumista ja on syytä luulla Latvian lähitulevaisuudessa tekevän voitavansa saadakseen suhteet nykyistä läheisemmiksi.

Riika, elokuun 11 p:nä 1928.

V. a. asioinnoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 47.

Riika

18/8 1928.

Suomen Lähetystö

Riga, 18 p:nä elokuuta 1928.

N:o 378.

ULKOASIAINMINIS		
No 32 1370 lae D. 19 28		
21/8-28	No	LIK.
AFRIKA	EUROPA	ASIA
5	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 47, koskeva

1/ Suurvaltoja ja Puolan - Liettuan kon-
fliktia.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

W. J. Procopé

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

Helsinki.

Riga, 18 p:nä elokuuta 1928.

Täysin salainen.

Riian lähettilään raportti N:o 47.

ULKOASIA MINISTEERIÖ		
N:o 32 / 370 h. D. 19 28		
21/8-28	Liit.	
RYYTÄÄ	OSASTO	ASIA
5	C 16	

Suurvallat ja
Puolan - Liettuan
konflikti.

Käydessäni Riikaan palattuani Englannin tšekäläisen lähettilään Mr. Addisonin luona siirsin keskustelun Puolan ja Liettuan väliseen riitaan pyytään häneltä lähempiä tietoja suurvaltain, Englannin, Ranskan ja Saksan Kaunaksessa tekemästä esityksestä, josta lehdissä on näkynyt tietoja. Esityksen tarkoituksena oli kiinnittää Liettuan hallituksen huomiota siihen, ettei se ollut täyttänyt Genèvessä antamiaan lupauksia koettaa aikaansaada sovintoa Puolan kanssa.

Addison sanoi olevansa valmis puhumaan minulle täysin avomielisesti, mutta sanoi edellyttävänsä, että pidän hänen antamiaan tietoja täysin luottamuksellisina. Heinäkuun keskipäikeilla oli Addison käynyt Kaunaksessa. Hänellä oli silloin ollut pitkä keskustelu ulkoasiainministeriön pääsihteerin Balutis'en kanssa, joka on toiminut liettualaisen valtuuskunnan puheenjohtajana Kaunaksessa pidetyissä puolalais-liettualaisissa neuvotteluissa. Keskustelun kuluessa oli Addison kohta kohdalta arvostellut liettualaista nonagressio-sopimusehdotusta, osottaen, että siinä koko ajan oli puhuttu Vilnan kysymyksestä, jota Kansainliiton neuvoston hyväksymän lausunnon mukaan ei olisi sekotettava neuvotteluihin. Hän oli kehottanut Liettuan hallitusta suostumaan nonagressio-sopimukseen jättämällä kokonaan syrjään Vilnan kysymyksen. Tällainen sopimus ei Ad-

dison'in mielestä millään tavoin saattanut vahingoittaa Liettuaa, joka päinvastoin tehtyyn sopimukseen viitaten saattaisi osottaa Kansainliitolle, että sen ja Puolan välisissä neuvotteluissa kuitenkin oli saavutettu jotain tuloksia. Kysymykseeni oliko hän myöskin puhunut asiasta Woldemaras'en kanssa, vastasi hän kieltävästi. Hän ei ollut pitänyt tarpeellisena uudistaa esitystään Woldemaras'elle. Hänellä ei myöskään ollut halua kuunnella luentoa, jonka Woldemaras arvattavasti olisi pitänyt hänelle Vilnan kysymyksen aikaisemmista vaiheista.

Sitten oli Addison vielä heinäkuun lopulla Foreign Office'lta saamansa kehotuksen johdosta käynyt Liettuan Rigassa olevan lähettilään Bizauskas'en luona ja huomauttanut tälle, ettei Liettuan hallitus ollut täyttänyt sitä, mihin se Genève'ssä oli suostunut. Bizauskas oli pari päivää tämän jälkeen ilmoittanut Addisonille, että Woldemaras haluaisi mielellään keskustella hänen kanssaan. Addison oli tähän vastannut hänen Foreign Office'lta saamiensa ohjeiden ei edellyttävän mitään keskustelua asiasta.

Saksan Kaunaksessa oleva lähettiläs Moraht oli Foreign Office'n tiedon mukaan myöskin saanut hallitukseltaan kehotuksen muistuttaa Liettuan hallitukselle, että odotettiin, että se täytti Genève'ssä antamansa lupauksen. Addison sanoi, ettei hänen kuitenkaan ollut onnistunut saada selville, mitä Moraht oli sanonut Woldemaras'elle. Woldemaras oli itse kertonut Moraht'in ainoastaan pyytäneen, että hänelle ilmoitettaisiin Liettuan ja Puolan välisten neuvottelujen kulusta. Moraht on sitävastoin itse vakuuttanut sanoneensa "kovia sanoja". Addison ei näyttänyt itse kovinkaan paljon uskovan Moraht'in vakuutukseen. Moraht oli Kaunakseen tullessaan saanut ohjeeseen saksalaisuuden vahvistamisen Liettuassa "das Deutschtum in Lithauen zu befestigen". Hän on mitä läheisimmissä suhteissa presidentti Smetonaan ja tämän puolisoon, ja on hankkinut itselleen Kaunaksessa hyvän henkilökohtaisen aseman. Hä-

nen on siis vaikea ruveta kovin "epämiellyttäväksi". Saksalaisen diplomatian aikana oli Addisonin mielestä jo ennen sotaa ollut se, että kaikilla sen palveluksessa olevilla henkilöillä oli oma politiikkansa.

Kysyin häneltä, arveliko hän Auswärtiges Amtin antaneen Moraht'ille kehotuksen tehdä vakava esitys Liettuan hallitukselle, kun ei Saksan kannalta saattanut olla edullista, että Puolan ja Liettuan välillä saatiin aikaan ainakaan täyttä sovintoa. Jo taloudellisessakin suhteessa on Saksalle edullista niinkauan kuin Puolaa pidetään poissa Liettuasta. ^{1/} Addison myönsi kylläkin oikeaksi sen, että Saksalle sekä poliittisesti että taloudellisesti saattoi olla edullista jos Puolan ja Liettuan välit ovat kireät ja jos ei niiden välillä saada aikaan sovintoa. Hän piti kuitenkin mahdollisena ja uskottavakin, että Auswärtiges Amt oli antanut sellaisen ohjeen Kaunaksessa olevalle lähetystölle kuin Foreign Office oli hänelle tiedoittanut. Syynä siihen oli hänen käsityksensä mukaan se, että Saksan hallituksen täytyi ottaa huomioon se mahdollisuus, että Puola saattoi ominpäin ryhtyä toimenpiteisiin, jos ei Kansainliiton välittäjätoimi onnistu. Pilsudski on monasti aivan selvästi antanut kaikkien ymmärtää, että hän oli Zeligowskin retken takana. Se, mitä tapahtui silloin, voi helposti uudistua. Jos näin kävisi, olisi tulos Saksalle - joka ei sitä luultavasti voisi estää - monessakin suhteessa erittäin epäedullinen. Englannin hallitus ei katso voivansa uhraata ainoakaan englantilaisen henkeä Liettuan ja Puolan välisen riidan vuoksi.

Mitä Ranskaan tulee, ei se ole vielä nimittänyt Kaunak-

^{1/} Paluumatkallaan Kaunaksesta Warsovaan viime heinäkuussa kävi Puolan valtuuskunnan puheenjohtaja Holuwko yhdessä ministeri Lukasiewicz'in kanssa tapaamassa minua. Molemmat painostivat sitä, että Puolan asema tuli sietämättömäksi, jollei ratkaisua saatu aikaan, koska Liettua oli kokonaan joutumassa Saksan taloudellisen vaikutuksen alaiseksi.

seen uutta lähettilästä sen jälkeen kuin sen sikäläinen edustaja, ministeri Puaux keväällä sieltä siirtyi Bukarestiin, vaan toimii väliaikaisena asiantuntijana Ranskan sikäläinen konsuli.

V. J. Linnar

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Idemanin raportti no 48.

Riika

24/8 1928.

Suomen Lähetystö

Riga, 24 p:nä elokuuta 1928.

N:o 389.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 34/376 Re. D. 28		
28/8-28		Liite
RYHMÄ		Asia
5	C 16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää raporttini N:o 48, koskeva

1/ Latvian ja Venäjän välistä kauppasopimusta. Siihen nähden, että Suomen vientiliitto ja Keskuskauppakamari ovat lausuneet toivomuksen saada tieto- ja latvialais-venäläisestä kauppasopimuksesta, pyydän, että niille lähetettäisiin jäljennös. Raporttia ei voida kuitenkaan julkaista.

Vastaanottakea, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

Helsinki.

Riga, 24 p:nä elokuuta 1928.

ULKOASIA MINISTERIÖ		
No 34/870 he. D. 1928		
28/8-28	400	LVI
RYHMÄ	37	ASIA
5	216	

Riian lähettilään raportti N:o 48.

Latvian ja Venäjän
välinen kauppasopimus.

Niinkuin tunnettu, on Venäjä sitoutunut Latvian kanssa marraskuussa v. 1927 solmimassaan kauppasopimuksessa antamaan tilauksia latvialaisille tehtaille 40 miljoonan latin eli suunnilleen noin 310 miljoonan Suomen markan arvosta. Valtiovarainministeriöstä saamiemme tietojen mukaan heinäkuun keskiväliin mennessä annettu seuraavat määrät :

	Ls.
1. Rautatievaunuja, varaosia, ratakiskoja	7.274.600:-
2. Paperia siihen luettuna hylsypaperi	1.131.285:-
3. Pohjanahkaa , Neuvostoliiton laatustandardin mukaan	2.768.256:-
4. Polkupyöriä	1.847.400:-
5. Apilan ⁺ ja muita siemeniä	2.484.444:-
6. Valkaistua ja valkaisematonta selluloosaa	266.000:-
7. Raakanahkaa	420.115:-
8. ~~Kutomateoksia~~	2.438.873:-
9. Maatalouskoneita	1.340.492:-
10. Rauta- ja teräslankaa	1.717.995:-
11. Muotorautaa ja terästä	1.551.555:-
12. Värillistä ja mustaa nahkaa	1.661.252:-
13. Puolivalkeisia ikkunaruujuja	20.000:-
14. Rotukarjaa, hevosia ja rotukanoja	510.000:-
15. Linoleumia	682.736:-
16. Erilaisia puuvillateoksia	107.661:-
17. Kalasäilykkeitä läkipurkeissa ja astioissa	212.940:-
18. Kemikaalioita	69.628:-

	Ls.
19. Vahakangasta	53.200:-
20. Neulomatavaroita	38.000:-
21. Eri tilauksia	2.728.047:-

eli yhteensä 29.324.479:- latin edestä.

Venäjän kauppavaltuuskunnan ilmoituksen mukaan on heinäkuun 15 päivän jälkeen tehty seuraavat tilaukset :

	Ls.
1. Polkupyöriä	539.347:-
2. Pohjanahkaa	67.000:-
3. Valokuvaustarpeita	10.525:-
4. Hiilipaperia	29.824:-
5. Koneita faneerintuotantoa varten	107.640:-
6. Rotukarjaa	23.940:-
7. Puuvillateoksia	158.775:-
8. Kutomoteoksia	1.345.450:-

Tilausten yhteinen määrä nousi kauppavaltuuskunnan ilmoituksen mukaan 33.274.226:- latiin. Sitäpaitsi ovat venäläiset ilmoittaneet aikovansa antaa seuraavia tilauksia Latvian tehtaalle, nimittäin 6,5 miljoonan latin rautatievaunuja käsittävä tilaus sekä 5,2 miljoonan latin tilaus villa-, paperi- ja metallitehtaalle. Täten nousi tilausten yhteinen määrä 45 miljoonaan latiin. On kuitenkin huomattava, että eräät tilaukset, niinkuin esim. rautatievaunut, jakautuvat useamman vuoden osalle.

Sen kautta, että tehtailla on ollut enemmän työtä edelliseen vuoteen verraten, ovat ne jossain määrin voineet suurentaa tyväestönsä lukumäärää. Saamiemme tietojen mukaan olisi työtä kaikkiaan voitu antaa noin 2.000 työmiehelle enemmän kuin ennen.

Kauppasopimuksessa on määrätty, että se voidaan sanoa irti vuoden päästä. Ensimmäinen vuosi on nimittäin katsottava n.s. "koevuodeksi". Jollei sitä silloin sanota irti, jää se

edelleen voimaan neljäksi vuodeksi eteenpäin ilman että sitä tämän ajan kuluessa voidaan sanoa irti muuta kuin siinä tapauksessa, ettei toinen sopimuspuoli täyttäisi sopimuksen määräyksiä. Voidaan pitää varmana, ettei sitä tulla sanomaan irti, vaan että se edelleenkin jää voimaan. Epävarmaa on, koetetaanko edes sopimuksen latvialaisten vastustajain taholta saada sitä nyt irti sanotuksi.

Niinkuin edellisestä käy ilmi, voidaan siis sanoa, että venäläiset ovat täyttäneet antamansa lupauksen mitä tilausten määrään tulee. Latvian Neuvosto-Venäjän kanssa solmima kauppasopimus on siis kieltämättä vastannut sitä, mitä siltä täällä odotettiin. Latvia olisi epäilemättä tyytynyt vähempäänkin. Eduskunnan puhemies Kalnings on vakuuttanut minulle, ettei sopimusta olisi sanottu irti, vaikka Venäjä olisi antanut tilauksia ainoastaan kahdenkymmenen miljoonan latin arvosta.

Kun kesäkuussa 1927 lähetin Ministeriölle latvialais-venäläisiä neuvotteluja koskevan raportin, lausuin käsityksenäni, että sopimus tulisi ratifioiduksi. Huomautin kuitenkin sopimuksen käsitykseni mukaan ajanpitkään haittaavan Latviaa jos osotautuisi

- 1/ että se tekisi mahdottomaksi suunnitellun tulliliiton Viron kanssa ja
- 2/ tekisi Latvian teollisuuden tulevaisuudessa vielä suuremmissa määrässä riippuvaiseksi Venäjästä.

On tarpeetonta tässä kosketella tuloksettomia latvialais-virolaisia neuvotteluja.

Pelkoni, ettei tulliliittoa saataisi aikaan, on valitettavasti toteutunut. Mitä Latvian teollisuuden riippuvaisuuteen Venäjästä tulee, rajoitun viittaamaan kauppasopimuksen kiivaimman vastustajan Arved Berg'in sanoihin. Kysymykseeni oliko hänestä olemassa mitään mahdollisuuksia nyt sanoa sopimus irti vastasi hän kieltävästi. Hän oli voimainsa mukaan koettanut estää

sen syntymistä. Kun sopimus kuitenkin oli tehty, ei hän enää katsonut voivansa työskennellä sen irtisanomisen puolesta.

On annettava tunnustus bolshevikeille siitä, että he ovat ymmärtäneet käyttää hyväkseen kauppasopimuksen heille suomia etuja. Kiinnostaakseen poliittisia piirejä sopimuksesta, ovat he koettaneet saada valtiollisia toimihenkilöitä suoranaisesti osallisiksi sopimuksen tuottamista eduista. Ovatpa he sitäpaitsi suoraan jättäneet tällaisille henkilöille venäläisten tavaraain myynninkin Latviassa. Olen kuullut kerrottavan, että eduskunnan jäseniä olisi käynyt Venäjän lähetystössä tarjoutumassakin tämän tapaisiin tehtäviin. Seuraavat esimerkit kuvaavat tilannetta. Ent. valtiovarainministeri ja valtiopankin johtaja Ringold Kalnings /kuuluu oikeistoon/ on nykyään Venäjän sokerikaupan edustajana Latviassa. Ent. pääministeri Pauluk /puolueeton/ on joku aika sitten perustetun lättiläis-venäläisen kauppayhtiön esimiehenä, josta toimesta hänellä kuuluu olevan erittäin hyvät tulot. Lorenz /sosialisti/ on johtajana bolshevikkien perustamassa transitopankissa.

V. J. Lamm

V
9072

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edmanin kassetti no 49.

Riika

30/8 1938.

Suomen Lähetys

Riga, 30 p:nä elokuuta 1928.

N:o 401.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 35/376 p:nä 13 28		
1/9-28	51	LM
RYHMÄ	OLUOTO	ASIA
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 49, koskeva

1/ Puolan ja Liettuan välistä ristiriitaa.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, sy-
vimmän kunnioitukseni vakuutus.

H. J. Procopé

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

Helsinki.

Riga, 30 p:nä elokuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 85/376 h. D. 19 28		
19-28	52	LII
RYHMÄ	LUKUNO	ASIA
5	C16	

Riian lähettämään raportti N:o 49.

Puolan ja Liettuan
välinen ristiriita.

Sunnuntaina, t.k. 26 päivänä piti pääministeri Woldemaras suurta huomiota herättäneen puheen Utsjanin maanviljelysnäyttelyn yhteydessä pidetyillä juhlilla. Puhetta kuulemassa oli noin 15,000 henkeä ja oli se ilmeisesti vastaus marsalkka Pilsudskin joku aika sitten Vilnassa pitämään puheeseen. Utsjani sijaitsee 25 kilometriä Liettuan ja Puolan välisestä demarkatsioonilinjasta. Woldemaras saapui tilaisuuteen sotaministeri Daukantas'in ja eräiden muiden hallituksen jäsenten seuraamana. Puhe on seuraavan sisältöinen :

"Sitä, mitä nyt sanon, ei kuuntele ainoastaan Liettua ja Liettuan kansa vaan myöskin kaikki Euroopan valtiot.

Liettua on nyt Euroopan politiikan keskipisteessä ja koko maailmaa kiinnostaa, mitä Liettuassa saattaa tapahtua, sillä tästä riippuu sekin, mitä Euroopassa tulee tapahtumaan.

Äskettäin tapahtui Vilnassa Gediminin vuorella Liettualle vieras esiintyminen. Siellä kaikui huutoja "Antakaa meille Kovno!" Mutta tähän vastaamme toisella huudahduksella

"Ilman Vilnaa emme rauhoitu!" Liettuan ja Puolan välinen riita ei vielä läheskään ole loppunut ja on vielä suuri kysymys, kumpi puoli siitä selviytyy voittajana. Te tunnette kuuluisan liettualaisen taiteilijan taulun, joka esittää liettualaisen sankarin ja puolalaisen kotkan välistä taistelua. Ja nyt on edessämme hetki, jolloin täytyy selvittää, kuka voittaa - Puolan valkea kotkako vai Liettuan sankari?

Tänä vuonna olemme viettäneet Liettuan riippumattomuus-

den 10-vuotisjuhlaa. Ja tuskinpa saattoi 10 vuotta sitten odottaa sitä, mitä meillä nyt on. Mitä tapahtui, on todella ihme. Muilla mailla, jotka tähän aikaan saavuttivat vapautensa ja riippumattomuutensa, oli ystäviä, jotka niitä kaikin tavoin auttoivat. Liettua sitä vastoin astui riippumattomuutensa tielle ei ainoastaan itsenäisesti ja kenenkään apua vaan vieläpä vastoin toisten toivomuksia. Heti alusta alkaen Puola tahtoi niellä Liettuan. Kun Liettuan itsenäisyyden alkuaikoina Vilnassa syntyi liettualainen Tariba niin liittyivät siihen sekä juutalaiset että valkovenäläiset. Mutta siinä ei ollut puolalaisia. Puolalaiset pysyttelivät syrjässä eivätkä ainoastaan olleet auttamatta meitä, vaan kaikin tavoin toimivat vastaan.

Ei ole unohdettava, että kolmas osa aluettaamme vielä on Puolan valkean kotkan vallan alla. Tämä on koko ajan ollut suurin huolestus, ja pääasiallinen toimintamme on suuntautunut tämän alueen takaisin saamiseen.

On mehtavampia voimia kuin puhtaasti fyysillinen voima. Tämä voima on oikeus ja oikeudenmukaisuus. Ja tämä voima on meidän puolellamme. Emme tahdo vieraalle kuuluvaa, mutta emme halua luopua siitä, minkä esi-isämme ovat meille jättäneet. Vilna on meille pyhä paikka, sillä Vilnassa on Liettuan valtio saanut alkunsa. Vilnaan mennessämme tiedämme, ettemme esiinny vain Liettuan kansan vaan kaikkien vähemmistöjen etujen nimessä.

Huomenna tapahtuu Pariisissa Kellogg'n sopimuksen juhlallinen allekirjoittaminen, johon sopimukseen kaikkia muita valtioita on kutsuttu liittymään. Amerika tietää, että voima ei sisälly vain asestettuihin sotajoukkoihin vaan myöskin oman oikeutensa tietämiseen. Ja tälle järkähtämättömälle periaatteelle Amerika on rakentanut uuden sopimuksensa. Me olemme myös tällä kannalla, eikä kukaan voi moittia meitä, ettemme taistelisi oikeutemme puolesta rauhallisin keinoin.

Kaikki tietävät hyvin, että Vilnan alue Puolan vallan

alaisena melkein kuolee nälkään. Tämä selittää, miksi Puola haluaa Liettuaan pääsyä Vilnan alueen kautta. Puola toivoo, että tässä tapauksessa Liettua elävöittää ja ruokkii tätä aluetta. Periaatteemme sisältävät kolmeen yksinkertaiseen sanaan: Tyä, rikastuminen ja hyvinvointi. Tämän johdosta jokaisen maanviljelijämme on yhtä aikaa oltava sekä työmies että sotilas. Taistelemme edelleenkin rauhallisin keinoin, mutta samalla tulemme puolustamaan sitä, mitä meillä nyt on, sekä myöskin sitä, mitä meidän tulevaisuudessa on saatava.

Meidän on muistettava, että voimme mennä Vilnaan vain siinä tapauksessa, että se on Liettuan pääkaupunki. Liettuan hallitus on useasti ilmoittanut koko maailmalle, että konsuli- ja diplomaattisiin suhteisiin ei ryhdytä, ennen kuin Liettuan kansa on isäntänä Vilnassa. Ja Puolan edustajat voimme ottaa vastaan vain luonamme Vilnassa.

Äskettäin Pilsudski lausui legionalaisten kokouksessa Vilnassa, että Vilna on hänen kaupunkinsa, jonka legionalaiset ovat hänelle lahjoittaneet. Tämä Pilsudskin lausunto tuoksua maaorjuudelta. Se on kaiku orjuuden ajoilta, jolloin kaupunkia asukkaineen pidettiin esineenä. Tämä Pilsudskin lause todistaa, ettei Puolan kansa vielä ole kypsynyt, sillä tähän mennessä emme vielä ole kuulleet Puolasta yhtään vastalauseita Pilsudskin lausuntoa vastaan. Kuka kuunteli Vilnassa Pilsudskin puhetta? Vain puolalaiset aatelismiehet ja tilanomistajat. Siellä ei ollut todellista Puolan kansaa, sitä Puolan kansaa, joka itse oli vuosisatoja sorron alaisena ja joka ei koskaan sano, että "Vilna on meidän." Puolan kansa tuntee tämän lausunnon epäoikeudenmukaisuuden eikä lähde puolustamaan Vilnaa eikä Grodnoa, joiden on tultava meidän omiksemme.

Itsenäisen Liettuan on Liettuan kansa itse luonut ja Liettuan kansa itse on kokonaisuudessaan puolustamassa maataan. Jos Liettuan kansa ilmoittaa, ettei se rauhoitu ilman Vilnaa, niin liittyy tähän koko kansan eikä vain yhden miehen tahto.

Juuri tässä ilmenee liettualaisen sankarin ja valkean

puolalaisen kotkan välinen syvä ero ja tässä ilmenee sankarin suunnaton ylivoima kotkaan verrattuna.

Liettuan kansalla on kärsivällisyyttä ja aikaa odottaa hetkeä, jolloin Liettualle lyö valtiollisen eheyden uudistumisen hetki. Tässä suhteessa Liettuan kansa ei täytyä ainoastaan nykyhetken tehtävää vaan myöskin suurta velvollisuuttansa tulevaa sukupolvea kohtaan. Ja koko kansan asia on kannattaa Liettuan hallitusta sen taistelussa maan valtiollisen eheyden uudistamiseksi."

Puheensa Voldemaras lopetti vakuuttamalla että sen mitä hän nyt sanoi olisi sanonut myöskin presidentti Smetonas, joka oli ollut estetty kokoukseen saapumasta.

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 50.

Piika

1/9 1922.

Suomen Lähetystö

Riga, 1 p:nä syyskuuta 1928.

N:o 411.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 36/870 h. D. 10 28		
5/9-28	53	LII.
RYHMÄ	OSASTO	ACHA
5	C/16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 50, koskeva

1/ Riian kommunistimellakoita kuluneen elokuun 22 päivänä.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. Herra

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

Helsinki.

Riga, 1 p:nä syyskuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 50

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 36/870 d. D. 1928		
579-28	552	Litt.
RYHMÄ	OSASTO	ACIA
5	C16.	

Riian kommunistimellakat

kuluneen elokuun 22 päivänä.

Raportti sisältää 22 päivänä elokuuta täällä tapahtuneita kommunistimelleitä koskevan selostuksen, jonka antasea Ahokas kehotuksestani on laatinut. Niinkuin selostuksesta käy ilmi, ei Lähetyksen käsityksen mukaan ole syytä pitää mellakoita kovin vakavina. On annettava täysi tunnustus sisäasiainministeriön ja poliisin tarmokkaille toimenpiteille levottomuuksien kukistamiseksi. Siihen, etteivät ne saaneet suurempaa laajuutta, on luonnollisesti myöskin vaikuttanut se, että sosialidemokratit kieltäytyivät ottamasta osaa lakkoon.

"Aiheena Riassa äskettäin sattuneisiin levottomuuksiin oli vasemmisto-ammattiliittojen sulkeminen. Tämä kysymys oli jo kauan ollut päiväjärjestyksessä. Huonosti salattu propagandatyö ja neuvostojärjestelmän ylistäminen sekä julkaisuisa että erilaisissa "kulttuurijuhlissa" ei ollut voinut olla kiinnittämättä viranomaisten huomiota puoleensa. Riian ammattiliittojen keskus toimisto oli jatkuvasti vihamielisissä suhteissa Latvian ammattiliittojen keskus toimistoon, joka edusti maltillisempaa suuntaa. 25/7 piirioikeus päätti sisäasiainministerin esityksestä toistaiseksi lakkauttaa Riian ammattiliittojen keskus toimiston sekä muutamia muita radikaalisia ammattijärjestöjä, joita syytettiin valtionvastaisesta toiminnasta. Ratkaisevana tekijänä olivat tiedot toimiston suhteista Moskovaan ja sen sieltä kiihoitustyötä varten saamista suurista rahasummista. Sanotaan tutkinnoissa käyneen selville, että eräälle ammattiliiton johtomiehelle oli saapunut vielä heinäk. puolivälissä rahälähetystyksiä ja arvelaan apu-

rahojen nousevan n. 10,000 puntaan. - Kysymys järjestöjen lopullisesta lakkauttamisesta jäi oikeuden harkittavaksi.

Sosiaalidemokratit nostivat tästä tapahtumasta tieteenkin kovan melun, hallitusta syytettiin työvän vaincamisesta, uhattiin yleislakkoa. "Socialdemokrats" in 27/7 numero sisälsi niin räikeän kirjoituksen, että koko painos takavarikoitiin. Vasemmistolaiset suhtautuivat kuitenkin sangen epäilevästi sosialistien toimintaan; sanottiinpa viimeaikaisten itse asiassa olleen tyytyväisiä tapahtumien kulkuun, sillä väliä vasemmisto-ammattiliittoihin olivat jo pitkän aikaa olleet kireät. Riippumattomat sosialistit olisivat mielellään tehneet asiasta välikysymyksen, mutta eduskunnan koolle kutsuniseen olisi tarvittu 34 edustajan vaatimus ja heillä on vain yksi edustaja. Sosialidemokraattien piireissä myös aluksi puhuttiin välikysymyksestä, mutta vähitellen heidän kiinnostuksensa asiaan laimeni. Tällöin päättivät riippumattomat sosialistit toimia omin päinsä. 20/8 pitivät he kokouksen, jossa päätettiin julistaa yleislakko 22/8-päiväksi, jolloin ammattiliittojen asia tuli oikeudessa käsiteltäväksi. Jo tämän kokouksen päätyttyä tapahtui kaduilla pienempiä yhteentörmäyksiä poliisin ja mielenosoittajien välillä. Ammattiliittojen keskus toimisto ei kuitenkaan asettunut kannattamaan lakko-ajatusta, joten se epäonnistui; vain kymmenkunta tehdasta sekä lastaustyöläiset lopettivat työnsä. Suunnitellut mielenosotukset epäonnistuivat samaten, kuten lehdet ovat kertoneet. Pääkulkueeseen, jonka piti suunnata matkansa piirioikeuden talolle otti osaa vain 300-400 henkilöä, enimmäkseen alaikäisiä. Poliisilaitoksen puolelta oli ryhdytty varovaisuustoimenpiteisiin ja kulkueet hajoitettiin kumipamppuja käyttämällä. Yritykset pysäyttää raitiotieliikenne epäonnistuivat niinkään. Pidätyksiä toimitettiin runsaasti, koko päivän kuluessa 173. Mieliä kaupungeissa oli luonnollisesti jonkun verran kiihtynyt, varsinkin kun lehdet julkaisivat tapauksista monisivuisia yksityiskohtaisia kuvauksia. Riippumattomat sosialistit olivat alunperin suunnitelleet

toista suurempaa mielenosotusta sunnuntaiksi 26/8, mutta luopuivat sitten tästä ajatuksesta, joten sunnuntaipäivä kului täysin rauhallisesti.

Eri piireissä suhtauduttiin tapahtumiin sangen erilaisesti. Oikeistopiirit vaativat hallitusta ryhtymään jyrkkiin toimenpiteisiin, mahdollisesti julistamaan sotatilan. Sosialidemokratit taas katsoivat, ettei 22 p:n tapahtumia mitenkään saataisi pitää aiheena repressaliotoimenpiteisiin ryhtymiseen työväenjärjestöjä vastaan. Myöskin vastustivat he kiivaasti ajatusta riippumattomien sosialistien puolueen lakkauttamisesta, katsoen tällaisen toimenpiteen tarkoituksena olevan syrjäyttää tulevista vaaleista kokonainen vasemmistolais-valitsijaryhmä.

Pidätykset ja tutkinnot jatkuivat edelleen koko loppuviikon ja tutustuttuaan tutkintopöytäkirjoihin sisäasiainministeri Laiminsh saattoi todeta, että riippumattomien sosialistien puolue oli järjestänyt rauhattomuudet. Katsoen, että tällaista toimintaa oli pidettävä yrityksenä esiintyä vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä vastaan, antoi min. Laiminsh 27/8 määräyksen riippumattomien sosialistien puolueen toiminnan lakkauttamisesta. 28/8 asia annettiin oikeuden harkittavaksi. Raskaammimpana asianhaarana on pidetty keskuskomitean viime istunnon pöytäkirjaan merkittyä päätöstä järjestää 22/8 katumielenosotus. Puolueen keskuskomitean puheenjohtaja ja sihteeri, jotka jo aikaisemmin pidätettiin, ovat siirretyt keskusvankilaan.

Tapahtumien merkitystä on lehdissä, kuten jo edellä huomautettiin, pyritty suurentelemaan. Riippumattomien sosialistien esiintymistä ei kuitenkaan voida katsoa miksikään kapina- tai vallankumousyritykseksi; se oli vain tulevia vaaleja silmälläpitäen toimeenpantu, joskin seuraukset muodostuivat raskaammiksi kuin mitä johtajat olivat ajatelleet. Oikeudenkäynnit osottanevat, missä määrin Moskovalla on ollut osuutta näihin tapahtumiin, mutta jo nyt pidetään useissa piireissä varmana, että sen sormet ovat olleet pelissä mukana."

W. J. Laiminsh

4702

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA: .....

Ministeri Idmanin raportti no 51.

Riika

13/9 1928.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 425.

Riga, 13 p:nä syyskuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 37/371 Soc. D. 1928		
17/9-28	52	Linn.
RIGA	ULKOASIAINMINISTERIÖ	ALIA
5	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 51, koskeva

1/ Latvian väestöoloja.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. Herra

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
Helsinki.

Riga, 13 p:nä syyskuuta 1928.

Riian lähettilään raportti N:o 51.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 37/371 h.c. D. 19 28		
17/9-28	N:o	LIN
RYPÄÄ	OSASTO	ASIA
5	C/16	

Latvian väestöolot.

Voidakseen luoda itselleen oikean kuvan Latviasta on välttämätöntä tuntea sen kansallisuusolot. Suomessa, niinkuin ulkomaalla yleensä, ollaan usein taipuvaisia pitämään Latviaa samassa merkityksessä yhden kansallisuuden, tai sanokaamme yhden kansan, asunana maana kuin esim. Suomi, Ruotsi ja Viro. Näin ei kuitenkaan ole asianlaista. Siitä huolimatta, ettei sen koko väestö ole 1,844,805 $\frac{1}{4}$ henkeä - näistä 1,779,593 Latvian alamaisia - suurempi, mikä väestömäärä asuu 65,791 km² suuruisella alueella, on siellä, vähäisiä ulkomaalaisryhmiä niinkuin liettualaisia, virolaisia y.m. lukuunottamatta, viisi vähemmistöryhmää. Nämä vähemmistökansallisuudet ovat latgallialaiset, venäläiset, juutalaiset, saksalaiset ja puolalaiset.

Latgallialaiset asuvat maan itäosassa ja luetaan ne välistä lättiläisten joukkoon kuuluviksi. Vaikkakin latgallialaiset alkuperältään oikeastaan ovat lättiläisiä hekin, ovat he erilaisten historiallisten ja yhteiskunnallisten olojen vaikutuksesta aikojen kuluessa siinä määrin vieraantuneet lättiläisistä, että he itse, paitsi että he suurelta osaltaan ovat omaksuneet venäjänkielen, eivät myöskään itse lue itseään lättiläisiksi, vaan pitävät itseään "latgallialaisina". Ne, jotka eivät puhu venäjää, käyttävät erästä lättiläistä murretta. Latgallia, joka alaltaan käsittää noin kolmanneksen Latvian alueesta, ei ennen sotaa kuulunut Itämeren maakuntiin, vaan venäläisiin Pihkovan ja Vitebskin kuvernementteihin. Tästä johtuu m.m. että sen väestö sivistyksellisessä suhteessa on paljon alemmalla asteella kuin niiden osien väestö, jotka olivat n.s. saksalaisen komennon alla. Mitä

7 v. 1925 väenlaskun mukaan.

vikoja saksalaisilla paroneilla lienee ollutkin pitivät he kuitenkin parempaa huolta väestön sivistyksellisistä tarpeista, kuin Venäjän hallitus. Maatilanomistajat olivat Latgalliassa puolalaisia ja venäläisiä. Latgallialaiset kuuluvat romalaiskatoliseen uskoon, kun sitävastoin lättiläiset ovat protestantteja. Sitäpaitsi on maan laatu Latgalliassa paljon karumpaa ja huonompaa kuin Liivinmaalla ja Kuurinmaalla, mistä johtui, että sen asukkaat usein olivat pakoitettuja hakemaan työnansiota miissäkin Venäjän kuvernementeissa. Latgalliassa asuu 540,000 henkeä. Seuraava taulukko osoittaa miten ne jakaantuvat eri kansallisuuksiin :

Latgallialaisia	300,000	henkeä.
Venäläisiä	150,000	"
Juutalaisia	50,000	"
Puolalaisia	30,000	"
Lättiläisiä	10,000	"

Niinkuin edellisestä käy ilmi, on varsinaisia lättiläisiä kolmannessa osassa valtakuntaa ainoastaan 10,000 henkeä! On itsestään selvää, että tällainen asiointila voi tulla vaaralliseksi koko valtakunnalle. ^{1/2} Latvian yhtenä kaikkien tärkeimmistä tehtävistä on näin ollen koettaa saada latgallialaiset jälleen lättiläisiksi. Tehtävä on Venäjän naapurauden vuoksi arkaluontoinen. Liian äkkijyrkillä toimenpiteillä voi myöskin helposti olla päinvastainen vaikutus, kuin mitä niillä tarkoitetaan. Tunnettu tšekäläinen kansanedustaja ja sanomalehtimies Arved Berge sanoi minulle Latgalliasta keskustellessamme, että hänen mielestään olisi parempi jos Latvian raja kulkisi lännempänä. Rajaseudun väestö on nimittäin puhtaasti venäjänkielistä /venäläistyneitä latgallialaisia/. Latvian on siellä ylläpidettävä venäläisiä kouluja, vaalipuhujien on käytettävä esiintyessään venäjänkieltä j.n.e.

^{1/2} Silloin tällöin kiertelevät huhut siitä, että Venäjä siinä tapauksessa, että Saksa saisi takaisin Danzigin ja Puola vapaat kädet Liettuassa, itselleen vaatisi korvausta Latviasta, tarkoittavat juuri Latgallian aluetta.

Tuntuu siltä, niinkuin eivät Latvian viranomaisten toimenpiteet aina olisi olleet täysin harkittuja. Mitä ensinnäkin maareformin sovelluttamiseen Latgalliassa tulee, väitetään, että siellä maatilanomistajilta otettuja maita usein on annettu lättiläisille eikä latgallialaisille. Tämä on tietysti voinut tapahtua kahdestakin syystä. Ensinnäkin on täten mahdollisesti tahdottu asuttaa aluetta puhtaasti lättiläisellä väestöllä. Toiseksi on tämä epäilemättä tapahtunut samanlaisesta omien suosimishalusta joka on havaittavissa muissakin valtioissa, joissa toiselta kansallisudelta korvauksetta otettuja maita korvauksetta tai vähäisestä korvauksesta luovutetaan muille. Liiviläis-seuduilla käyneet suomalaiset väittävät näin myöskin olevan asianlaidan siellä. Mitä erikoisesti Latgalliaan tulee, olisi ehdottomasti ollut vältettävä sellaisen asiaintilan syntyminen, että latgallialaiset katsovat kärsineensä vääryyttä. Eräässä latgallialaisessa laulussa sanotaankin

Pellon ohi työläs ompi
ajaa sekä kävellä
juutalaiset reunall' istuu
lättiläiset keskellä.

Paitsi maareformin sovelluttamisesta syntyneitä katkeruutta, on olemassa eräs toinenkin tyytymättömyyden aihe. Latviassa on valtiolla, niinkuin tunnettu, etuoikeus pellavaan. Maanviljelijät ovat pakoitettut myymään pellavansa valtiovarainministeriölle, joka sitten vuorostaan myy sen joko kotimaisille tai ulkomaalaisille liikemiehille. Tarkoitus oli lakia laadittaes-

✓ Lähetyksen ei tarvitse mennä näinkään pitkälle esimerkkien kanssa. Eräälle Suomen alamaiselle, insinööri Zeidlerille kuuluneen tilan päärakennus ja puutarha ovat nykyään erään latvialaisen professorin /! / hallussa. Väärinkäsitysten välttämiseksi tahdon heti lisätä, että maareformi oli kyllä välttämätön. Valitettavaa vaan on, ettei sen sovelluttaminen aina ole tapahtunut täysin oikealla tavalla.

sa se, että täten kartutettaisiin valtion tuloja. Alussa tekivät valtion pellavankaupasta saadut tulot 10 % kaikista tuloista. Viime vuonna nousivat ne ainoastaan 1,5 miljoonaan latiin, mikä osottaa, ettei pellavankauppaa enää pidetä samassa määrässä tulolähteenä kuin ennen. Kun valtion pellavasta maksettava hinta on määrätty edeltäpäin ja otettu huomioon vuoden menoarviossa, on selvää, että ero maksetun ja saadun hinnan välillä aina tulee olemaan tuntuva. Asiasta on täällä paljon puhuttu ja kirjoitettu. Tuloksena onkin ollut, että pellavaviljelijöille joku aika sitten annettiin neljä miljoonaa latia / = 31 miljoonaa Smk. / korvaukseksi siitä, että heille viisi vuotta aikaisemmin oli suoritettu aivan mitätön hinta. Kun erikoisesti Latgallian talonpoikien talous lienee riippuvainen siitä, mitä he myydessään pellavastaan saavat, on heidän katkeruutensa ymmärrettävissä.

Olen katsonut olevan syytä hieman tarkemmin kosketella Latgallian oloja ja senkin vuoksi, että Latvia ainakin toiseksi ainoastaan sikäläisen väestön keskuudesta voi odottaa kansallisuutensa lisäystä. Latvian koko väestöstä on latgallialaisia 18 %. Muita kansallisuuksia on Latviassa yhteensä 27 %. Varsinaisia lättiläisiä on siis ainoastaan 55 % koko väestön lukumäärästä. Se lisäys, mitä voidaan saada Latgalliasta, olisi siis erittäin tarpeellinen. En tunne sikäläisiä oloja tarpeeksi, voidakseni sanoa mitä mahdollisuuksia heidän lättiläistymisekseen on. Olen voinut havaita, että tšekäläiset venäläiset lehdet usein esiintyvät heidän äänenkannattajinaan ajaen heidän etujaan. Mainittakoon tässä, että väestön lukutaito on kohonnut 15 prosentilla sinä aikana kuin se on ollut Latvian hallussa.

Latgallialaisten eristäytyneisyys ei uhkaa Latviaa ainoastaan tulevaisuudessa, vaan voi se tulla vaaralliseksi jo nykyäänkin. Väestön alhaisesta sivistystasosta johtuu, että se - kun se sitäpaitsi puhuu Venäjää - on erittäin altis kommunistien propagandalle.

Mitä muiden kansallisuuksien sulautumiseen yhdeksi lätti-

läisten kanssa tulee, ei se tunnu uskottavalta. Latgallialaisten jälkeen suurimman ryhmän muodostavat venäläiset, joita on 232,000. Juutalaisia on yli 90,000, saksalaisia on 70,000 ja puolalaisia myöskin lähemmäs 70,000. Siihen helppouteen nähden, jolla juutalaiset usein omaksuvat sen kansan kielen, jonka keskuudessa he asuvat, voitaisiin edellyttää, että he ennen pitkää täälläkin rupeisivat äidinkielenään käyttämään lätinkieltä. Useat syyt puhuvat kuitenkin tällaista olettamusta vastaan. Venäläinen ja saksalainen aines ovat siksi voimakkaita, Venäjän ja Saksan naapuruus siksi läheinen, ettei ole luultavaa, että juutalaiset, jotka käyttävät venäjää ja saksaa ja jotka yleensä tarkoituksenmukaisuusnäkökohtia silmälläpitäen valitsevat kielensä, luopuisivat käyttämästä näitä kieliä. Mitä erikoisesti venäjänkielen tulee, on se Latviassa yleisesti tunnettu. Olen kerran lukenut, että noin 50 % koko väestöstä osaa puhua venäjää. Luulen, ettei tätä prosenttimäärää voida pitää liioiteltuna. Lisättäköön kuitenkin, että tulevaisuudessa tässä kohdin epäilemättä tapahtuu muutos. Uusi sukupolvi ei enää samassa määrässä hallitse venäjänkieltä kuin vanhemmat.

Latvian kirjavat väestöolot antavat mielestäni selityksen monelle seikalle, jotka ehkä ensi silmäyksellä ulkomaalaisesta saattavat tuntua odottamattomilta.

V. J. Linn

✓

92

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA: .....

V. a. Asiantuntijien Sholskaan raportti.
Riika

15/10 1928.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Riga, 15 p:nä lokakuuta 1928.

N:o 497.

39/371 Sac. 28		
18/10-28	No	Lii
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena lähetän kunnioittaen

(7. Latvia) Latvian ja Liettuan suhteita koskevan tiedoi-
tuksen.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvim-
män kunnioitukseni vakuutus.

J. J. Procopé
K. asiainhoitaja.

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
Helsinki.

Riga, 15 p:nä lokakuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
Nr 89/87/10 D. 1928		
10/10-28	10	Lit.
RYHMÄ	OSASTO	ACIA
5	116	

Latvian ja Liettuan suhteista.

Viime elokuun 11 p:nä lähettämässäni Latvian ja Liettuan välisiä suhteita koskevassa tiedotuksessani mainitsin Liettuan suhtautuvan suurella tyytymättömyydellä Latvian toimipiteisiin liikenteen avaamiseksi Libaun - Romyn radalla. Ministeri Balodixen pidettyä Kansainliiton viime yleiskokouksessa puheen, jossa hän kosketteli Latvian intressejä liikenteen ja kauttakulun vapauteen nähden, on tyytymättömyys Liettuassa yhä lisääntynyt. Lehdistö, varsinkin "Listuvos Aidas" on julkaissut useita kirjoituksia, ja oleskellessani keskustain Kaunaksessa, saatoin todeta diplomaattipiireissä olevan yleisenä käsityksenä, ettei Balodis voi tämän puheen jälkeen palata lähettämälänsänsä Kaunakseen. Hän, kuten tunnettua, oli ennen ulkoasiainministeriksi tuloansa Latvian lähettämälänsä Kaunaksessa ja on edelleenkin säilyttänyt tämän virkansa/. Sama käsitys vallitsee Riiankin diplomaattipiireissä. Kun Latvian parlamenttaarisen käytännön mukaan hallitus eroaa uuden eduskunnan kokoonnuttua, olisi tämä kysymys saattanut tulla aktuaaliseksi muutaman viikon kuluttua. Mutta Voldemaras ei nähtävästi ole halunnut odottaa niin kauan, eikä järjestää asiaa yleisen käytännön mukaisesti, vaan on hän tuonut kantansa esille tavallista räikeämmässä muodossa. T.k. 13 p:nä hän nimittäin antoi Kaunaksessa tšekäläiselle "Segodnja"-lehdelle haastattelun, joka julkaistiin t.k. 14 p:nä. Sen Latviaa koskeva osa kuuluu seuraavasti:

Aikanaan - lausui Voldemaras, - esitimme suunnitelman demarkatio-linjan ympärillä olevan vyöhykkeen demilitarisoidiksi, mutta Liettuan puolelta ei ole esitetty mitään Libaun - Romyn rautatien neutralisoidissuunnitelmia. Mitä yleensä tulee tähän rata-kysymykseen, jonka Latvian ulkoasiainministeri Balodis esitti, niin L i e t t u a n y l e i n e n m i e l i -

pide on suuresti hämmästynyt hra Balodiksen esiintymisen johdosta Kansainliiton yleiskokouksessa. Tämä Latvian ulkoasiainministerin esiintyminen ei mielestämme ainostaan ole epäsoinnussa näiden kahden valtion - Latvian ja Liettuan välisten ystävällisten suhteitten kanssa, vaan vieläpä sisältää ilmeisen puolueettomuuden loukkauksen Puolan hyväksi. Juuri tämän johdosta Liettuan yleistä mielipidettä on kuohuttanut Latvian ulkoasiainministerin puhe, jonka hän katsoi sopivaksi pitää Kansainliiton yleiskokouksessa sen jälkeen kuin raportööri van Blockland jo oli esittänyt kysymyksen kolmansien valtojen kiinnostumisesta Puolan - Liettuan ristiriitaan, kokonaan riippumatta Libaan - Rombyn ratakysymyksestä ja Latvian erikoisintresseistä. - Hra Balodiksen esiintyminen on mielestämme sopimatonta erikoisesti sen johdosta, että hra Balodis, ministerikei tultuaan yhä vielä on Latvian lähettiläänä Liettuassa. Tällainen ulkomaisen diplomaatin esiintyminen valtiota vastaan, jossa hän on akkreditoituna, on aivan sopimatonta ja tämä seikka saattaa meidät toteamaan, että meidän kannaltamme katsoen ei ole suotavaa, että hra Balodis edelleen jäisi Latvian lähettilääksi Kaunakseen. Tämän johdosta olemme esittäneet kysymyksen henkilövaihdoksen välttämättömyydestä tällä paikalla. Liettuan hallitus ja Liettuan kansa eivät suinkaan pyri sekaantumaan Latvian sisäisiin asioihin. Mutta Liettuassa oletetaan, etteivät hra Balodiksen esittämät mielipiteet suinkaan ole koko Latvian kansan mielipiteitä. Sillä ulkoasiainministerihän vaihtuvat Latviassa, ja esim. hra Balodiksen edeltäjä, hra Cielens osasi sovittaa ja ylläpitää Latvian ja Liettuan välisiä suhteita paljon paremmin kuin mitä nykyisin tapahtuu.

"Segodnja" oli ennen edelläolevan haastattelun painattamista antanut min. Balodikselle tilaisuuden tutustua siihen, joten se saattoi julkaista hänen vastauksensa samassa numeros-

sa. Balodiksen antama haastattelu on sisällöltään seuraava:

"Liettuan pää- ja ulkoasiainministerin julistus - lausui Balodis, - on minua hämmästyttänyt sekä sisältönsä että muotonsa johdosta. Geneven puheessani painostin vain sitä tosiasiaa, että Latviaa kiinnostaa liikenteen ja kauttakulun vapaus rautatielinjoilla, jotka kulkevat Liettuan ja Puolan alueiden läpi ja päättyvät latvialaisiin satamiin. Esiintyessäni olin tietoinen siitä, että esittämäni mielipiteet ovat Latvian etujen ja Itä-Euroopan rauhan mukaiset, jonka säilyttäminen meitä kaikkia elävästi kiinnostaa. Minulle on aivan käsittämätöntä, mitä yhteyttä on Libaun - Rombyn radan neutraloimis-suunnitelmalla ja Kansainliiton yleiskokouksessa pitämälläni puheella. Monivuotisen lähettilästoimintani aikana Kaunaksessa ja nyttemmin, ulkoasiainministeriksi tultuani, olen saanut paljon ponnistella sovittelakseni, Latvian realistiset edut säilyttäen, veljeskansojemme välisiä ystävyys- ja naapurussuhteita. Genevessä esittämäni lausunto ei ole ristiriidassa tämän, vuosien kuluessa järkkymättä noudattamani suunnan kanssa.

Minun on tunnustettava, etteivät ponnisteluni aina ole johtaneet toivottuihin ja kauan odotettuihin tuloksiin. Arvostellessani täysin objektiivisesti tätä toimintakauttani joudun tekemään sen johtopäätöksen, että Liettuan ystävällisiin vakuuksiin ei ole liittynyt realistista toimintaa suhteittemme kehittämiseksi. Tätä voidaan vain pahoitella ja tämän yhteydessä on lausuttava toivomus, että Liettuan pääministeri ja ulkoasiainministeri hra Voldemaras saattaisi omistaa enemmän aikaa ystävällisten, taloudellisten ja muiden kysymysten järjestelylle Latvian suhteen. Liettuan yleinen mielipide voi olla aivan vakuutettu siitä, että Latvia ei ole tähän mennessä luopunut puolueettomasta kannastaan Liettuan - Puolan riitakysymyksessä eikä, mikäli voi -

daan ennakolta päätellä, aio siitä vastedeskään luopua.

Diplomaattiseen käytännön kannalta katsen Liettuan hallituksen edustajan ilmoitus, etten minä enää ole Liettuassa "persona grata", on aivan käsittämätön. Tällaiset kysymykset järjestetään tavallisesti toisia teitä. Lähettilään - enempää kuin ulkoasiainministerinkään ominaisuudessa en voi asettaa maani ulkopoliittisten etujen puolustamista riippuvaiseksi henkilökohtaisesta asemastani ja siitä johtuvista aineellisista eduista. Luovun määrittelemistä tällaisen, diplomaattisessa elämässä ei juuri tavattavan käyttäytymisen laatua, mutta samalla en salli, että se voisi vaikuttaa Latvian politiikkaan mitä tulee Liettuuan, sen hallitukseen ja veljeskansa.

Tähän nähden on aivan selvää, etteivät tuollaiset julistukset voi millään tavoin vaikuttaa työhöni, jonka tarkoituksena on Latvian etujen puolustaminen ja sen ystävällisen suunnan lujittaminen, jota vuosien kuluessa olen noudattanut Liettuuan, sen hallitukseen ja kansaan nähden."

Tätä kirjoittaessani ei Latvian lehdistö vielä ole ennähtänyt esittää kantaansa Voldemaraksen lausunnon johdosta. Selvää on kuitenkin, ettei se ainakaan ole omiaan lisäämään myötätuntoa Liettuua kohtaan. Mutta liettualaisten ja ennen kaikkea Voldemaraksen mentaliteetti näyttää olevan muille kuolevaisille vaikea käsittää. Olenkin täällä useammalta taholta kuullut, että Latviassa, jossa vielä muutama vuosi sitten jakamattonalla myötätunnolla puhuttiin Liettuan veljeskansasta, nyttemmin tunteet ovat alkaneet melkoisesti viillentyä, ja syynä tähän on ilmeisestikin ollut Liettuan oikullinen ja vaativa käyttäytyminen. Ja vaikka Latvian ja Liettuan kielet kuuluvatkin muistuttavan toisiaan vielä enemmän kuin Suomen ja Viron, en kaunaksessa oleskellessani saattanut havaita merkkiäkään sellaisista suhteista, jotka näiden kahden viimeksi mainitun maan

välillä vallitsevat. Tilapäisillä olosuhteilla lienee tässä ollut osansa, mutta sitäpaitsi tuntui liettualaisten puheista usein köyvän ilmi jonkinlainen kateuden sekainen vihamielisyys latvialaisia kohtaan. Ja jos asia pohjimmiltaan on tällä tavoin, eivät hallitusten edustajain puheet "veljeskansoista" tietenkään ole paljonkaan arvoiset.

J. Ahokas
V.a. asiantuntija.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 501.

Riga, 17 p:nä lokakuuta 1928.

Ced 39 371 ae. 13 28
9/10-28
5 C/16

KLASSI	ASIA
5	C/16

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena lähetän kunnioittaen lisäyksen t.k. 15 p:nä päivättyyn Latvian ja Liettuan suhteita koskevaan tiedotukseeni.

Vastanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

M. J. Thokas
V. a. asiainhoitaja.

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
Helsinki.

Riga, 17 p:nä lokakuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 39 / 1871 / ae D. 19 28		
19/10-28	52	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16.	

Latvia ja Liettua.

Kuten toissapäiväisessä tiedotuksessani mainitsin, kehui Voldemaras haastattelussaan ent. ulkoasiainministerin Cielens'in paremmin kuin Balodiksen ymmärtäneen suhtautua Latvian ja Liettuan välisiin kysymyksiin. "Pedeja Bridille" antamassaan haastattelussa Cielens, joka on eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, on nyt kiirehtinyt tuomaan esille kantansa tässä ristiriidassa. Hän leimaa Balodiksen esiintymisen Genèvessä virheeksi. Nykyisten olosuhteitten vallitessa ei nimittäin liikenteen avaaminen Libaun - Romyn linjalla voisi tuottaa Latvialle positiivisia tuloksia. Latvian kauttakulkuliikenteelle ovat Väinälinnan kautta Riikaan kulkevat liikenneväylät, jotka välittävät Ukrainasta ja Vilnan alueelta tulevaa liikennettä, paljon tuottavammat kuin liikenne Libaun - Romyn radalla, joka koskettaa Latvian aluetta vain muutamien kilometrien matkalla. Jos Latvia kuitenkin esiintyy liikenteen vapauden puolesta Libaun - Romyn radalla ja pitää tätä tärkeänä poliittis-taloudellisena tehtävänä, niin ihmetyttää tämä sitäkin enemmän, kun tämän kysymyksen esittämistä ei voida pitää taloudellisesti eikä poliittisesti oikeutettuna. Latvian eri hallitukset ovat Liettuan ja Puolan välisessä Vilnaa koskevassa riitakysymyksessä aina noudattaneet mitä ehdottominta puolueettomuutta, vaikkakin sekä Puola että Liettua ovat koettaneet saattaa Latvian luopumaan tästä puolueettomasta kannasta. Liettuaassa voidaan Latvian aktiivisuus juuri tällä hetkellä luonnollisesti käsittää siten, että Latvia on puolueettoman kantansa jättänyt. - Cielens ei kuitenkaan luule, että Balodis olisi tahtonut Genèvessä tukea Puolaa Liettuaa vastaan, mutta hänen mielestään on Balodis asettanut Libaun edut liian yksipuolisesti etualalle. Edelleen korostaa Cielens, että nämä kysymykset ole käsitel-

ty eduskunnan ulkoasiainvaliokunnassa ennen Balodiksen lähtöä Geneveen. Valiokunta ei varmestikaan olisi antanut suostumustaan tämän probleemin esille ottamiseen. Latvian ja Liettuan suhteille olisi edullisempaa, jos molemmin puolin, epäluulojen ja syytösten esittämisen sijasta, kaikella tarmolla ryhdyttäisiin valtioitten välisen taloudellisten ja poliittisten suhteitten järjestämiseen. - Tähän, lopettaa Cielens, on Latvia aina pyrkinyt.

"Rigasche Rundschau" huomauttaa edellisestotetun haastattelun johdosta, ettei se puolestaan voi yhtyä hra Cielensin esittämään näkökantaan, juuri sen johdosta, että sekin pitää hyvää suhdetta Liettuan suurimerkityksellisenä. Mutta kahden valtion välillä ei saada aikaan hyviä naapuruussuhteita, jos valeten sivuutetaan ne kysymykset, joilla on ratkaiseva merkitys kummallekin maalle. Molemminpuolisten etujen avoin ja suora selvittäminen on sellaisissa tapauksissa ainoa tie terventymiseen. Ja tätä tietä on hra Balodis lehden mielestä kulkenut.

"Pedeja Bridi" huomauttaa puolestaan, ettei Balodis Genevesä ole tuonut esille mitään varsinaisesti uutta. Jo viime vuoden elokuussa pidetyssä liikennekonferenssissa esitti Latvian Kansainliiton-edustaja Ducman samat näkökohdat, ilman että Liettualla silloin oli mitään muistuttamista. Ja kun Cielens silloin oli ulkoasiainministerinä, oli hän tietenkin antanut Ducmanille ohjeet. Edelleen huomauttaa lehti, että Cielens, kun häntä ehdistettiin Latvian-Neuvostoliiton kauppasopimuksen johdosta, oli painostanut sitä seikkaa, että ulkoasiainministeri, mihin poliittiseen puolueeseen hän sitten kuuluikin, kuitenkin oli maan ulkonainen edustaja ja että ulospäin olisi säilytettävä yhtenäinen rintama. Mutta tämän vaatimuksensa näkyy hra Cielens nyt unohtaneen.

Lehdistön suhtautumisesta itse pääsiaan, s.o. Voldemaraksen esiintymiseen, esitän seuraavassa myös eräitä otteita. Lukuunottamatta "Socialdemokratsia", joka luonnollisesti Cielensiin yhtyen panee syyt Balodiksen niskoilille, todeten hänen Baltian-politiikkansa kärsineen täydellisen tappion, asettuu lehdistö yleensä Balodista puoltamaan. - "Briva Seme" /talonpoikašliiton lehti/ kirjoittaa

15/10 seuraavaan tapaan: Kansainliitossa esiintyessään ei Balodixen millään tavalla tarvinnut ottaa huomioon sitä seikkaa, ettei hän vielä ollut jättänyt rapelikirjettään Liettuassa. Tuo seikka ei myöskään voi millään tavoin olla Liettuan Pää- ja ulkoasiainministerin sopimattoman esiintymisen puolustuksena. Jos hra Voldemaras katsoo mahdolliseksi arvostella ei ainoastaan ulkopoliittikaamme vaan myöskin ministereitämme, niin voi hän olla vakuutettu siitä, ettei Latvian yleinen mielipide ole hänen puolellaan. - "Latvia" /oikeistolehti/ 16/10 sisältää seuraavansuuntaisen artikkelin: -Jättien syrjään kaikki muut Voldemaraksen lausumat täytyy todeta, että hän naastattelussaan on kosketellut asioita, jotka tavallisesti järjestetään diplomaattista tietä täysin luottamuksellisina. Voldemaras ei ole voinut olla tästä tietämätön. Tähän mennessä on Voldemaras osottanut perin vähän halua järjestää Latvian ja Liettuan välistä yhteistyötä, mitä taas Latvian hallitus aina on kaikin voimin ollut valmis tekemään. Jos Balodis ei voi palata työpaikkaansa, niin nousee kysymys, onko lähitulevaisuudessa Latvian lähettämisen oleminen Kaunaksessa yleensä välttämätön. - Puolueeton "Pedeja Briedi" taas lausuu seuraavaa: - Voldemaraksen hyökkäystä Latvian ulkoministeriä vastaan on nimitettävä uhitteluksi. Hänen esiintymisensä Liettuan ulkoasiainministerinä on jotakin ennenkuulamatonta kahden maan välisissä suhteissa. Ulkoministerinä ollessaan hän on katsonut mahdolliseksi lausua, ettei hän halua nähdä Kaunaksessa Latvian edustajaa. Latvia puolestaan on toivonut kiinteämpiä suhteita veljeskansojen välille, mutta niin kauan kuin Liettuan ulkoasioita johtaa Voldemaras ei mitään saada aikaan. Hra Balodis on nyt Latvian ulkoasiainministeri ja sellaisena ex officio edustaa Latvian valtiota ja kansaa. Tätä Latvian suvereenisen kansan edustajaa opettaa nyt toisen maan diplomaatti virallisessa haastattelussaan. Voldemaraksen syytöksillä ei ~~mitään~~ ole mitään perustetta, ne ovat vain epäluuloja. Epäluulojen perusteella tehty johtopäätös ei ole ainoastaan ajattelematonta, vaan diplomaatille aivan sopimatontaakin käyttäytymistä. -

Kenraali Sihvon vierailun aikana olen joutunut tapaamaan eräitä korkeampia sotilashenkilöitä, joista useat myös lausuvat tyytymättömyytensä Voldemaraksen menettelyn johdosta. "Tähän asti

502

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C/6.

ASIA:

V.a. Asiantuntija Shokkaan raportti

Rüka

23/10 1928.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 506.

Riga, 23 p:nä lokakuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 40/371/ae.		28
29/10-28	No	LII
VIHKA	OSALTO	ASIA
5	C/16 4	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena lähetän tiedotuksen, jossa edelleen jatkan Latvian ja Liettuan nykyisten suhteitten selostamista.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvim-
män kunnioitukseni vakuutus.

J. J. Thokas
V. e. asiainhoitaja.

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
Helsinki.

Riga, 23 p:nä lokakuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 40/371 h. D. 1928		
29/10-28	M2	UL
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16	

Latvia ja Liettua.

Voldemaraksen esittämä vaatimus Balodiksen kutsumisesta pois Kaunaksesta, mistä t.k. 15 ja 17 p:nä päivätyissä tiedoituksissani olen tehnyt selkoa, on edelleen antanut lehdille kirjoittamisen aiheita. Latvialaiset lehdet ovat enimmäkseen kiinnittäneet huomionsa Cielensiin, jonka lausuntoa ne ankarasti arvostelevat. Ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtaja Klive on lausunut "Pedeja Bridin" edustajalle, ettei Cielens voinut ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan ominaisuudessaan puhua ulkoministeri Balodiksen esiintymisestä Kansainliitossa eikä lausua ajatusta, ettei valiokunta olisi muka hyväksynyt Balodiksen suunnitelmia. Balodis oli toiminut kaikkien hallitusyhtymään kuuluvien ryhmien tietten, joten mahdollisesta valiokunnan kielteisestä suhtautumisesta hänen esiintymiseensä ei voi olla puhettakaan, koska hallituspuolueilla valiokunnassa muutenkin on enemmistö.

"Latvikseessa" kirjoittaa tunnettu valtiomies A. Berge Balodiksen puolesta ja Cielensiiä vastaan, samoin "Rigasche Rundachauassa" eräs saksalaisen eduskuntaryhmän johtomiehistä J. Hahn. Myöskin "Segodnja" asettuu tälle kannalle. Ankarimmin ehkä kohtelee Cielensiiä "Briva Seme" /talonpoikaissiiton lehti/, joka 18/10 kirjoittaa seuraavaan tapaan:

"Meidän täytyy maistuttaa, etteivät hra Cielensin mielipiteet ole ulkoasiainvaliokunnassa ratkaisevia eikä päättäviä. Sitäpaitsi saattoi ministeri Balodis ennen lähtöään Genèveen aikomuksensa hallituspiirien tietoon, eikä menetellyt vastoin hallitusyhtymään kuuluvien puolueiden johtajien mielipiteitä. Ministeri Balodiksen takana on siis hallitusyhtymä. Täten hra Cielensin lausunto ei ole yhtäpitävä ulkoasiainvaliokunnan mahdollisen mielipiteen kanssa. Jos hra Cielens katsoi minis-

teri Balodiksen esiintymisen muistutusta kaipaavaksi, niin olisi hän aivan hyvin voinut kutsua koolle ulkoasiainvaliokunnan ja selvittää asian siellä. Jos sitä ei ole tapahtunut, niin täytyy tunnustaa, että hra Cielens on toiminut vaan oppositiohalusta. Hra Voldemaras, skandagalimaisella esiintymisellään imarrellaan häntä, on tahtonut aikaansaada erimielisyyden edellisen ja nykyisen ulkoministerin välille sekä ministeri Balodiksen ja ulkoasiainvaliokunnan välille. Täydellä syyllä voidaan kysyä, mistä hyvästä hra Voldemaras ylistää nyt hra Cielensia? Onko hän jo unohtanut liettualaisen emigranttikongressin Riiasa, jonka jälkikävytydet hra Balodis sai tahdikk uudellaan ja kersivällisyydellään korjata ja joka tapahtui juuri Cielensin aikana? Olisiko hra Voldemaras hra Cielensin ansioksi katsonut Cielensin salaperäisen matkan Kibarttiin helmikuussa v. 1927? - Entisen ulkoministerin olisi voitu toivoa diplomaattisemmin suhtautuvan asiaan, ettei hänen pitäisi näytellä aivan kuin Latviassa ei olisi ehtjää ulkopoliittikkaa. Hra Cielens on tehnyt itsensä syyppääksi raskeaseen taktilliseen virheeseen, joka vahingoittaa Latvian kunniaa. -"

Luonnollisesti kondistuiivat edellämainitut kirjoitukset myöskin Voldemarasta vastaan, mutta asiallisesti ei niissä tietenkään enää ollut paljon uutta. Bergsin kirjoituksesta voitaneen mainita, että hän painosti Latvian olleen sangen myöntyvällisen Liettuaan nähden: Polangenin alue on luovutettu ilman korvausta, Koskeikia ei ole saatu ja "hyvien suhteiden" säilyttämiseksi on menty usein liiankin pitkälle. Mutta jos on tarkoitus, että kaiken pitää käydä Voldemaraksen tahdon ja viittausten mukaan, on Bergsin mielestä parempi, ettei Kaunakseen ollenkaan lähetetä edustajaa entisen "epämukavan" sijalle.

V o l d e m a r a s puolestaan ei tietenkään ole tahtonut jöödä vastausta vaille. Käydessään äskettäin Memelissä antoi hän lehdistön edustajille haastattelun, jossa hän Balodiksen jutun johdosta huomautti, että on tehtävä ero yleisen mielipiteen ja virallisen käsityksen vä-

lillä. On itsestään selvää, ettei diplomaattista asiaa voida ratkaista lehdistön kautta. Sillä hetkellä hän ei voinut sanoa, mihin toimenpiteisiin Liettuan hallitus aikoo ryhtyä. Liettuan yleinen mielipide vaatii tosin Balodiksena poiskutsuntaa, jolla on hoidettavanaan kaksi virkaa, Latvian ulkoasiainministerin ja Kaunaksen lähettilään. Liettuan hallitus ei näe tässä dualismissa mitään esteperustetta. Siihen, mitä Balodis sanoo Latvian ulkoasiainministerinä on suhtauduttava toisin kuin siihen, mitä hän sanoo ja kirjoittaa valtiossa akkreditoituna lähettiläänä. Sellaisia mielipiteitä, kuin mitä Balodis Genèvessä on esittänyt, ei lähettiläs koskaan saa esittää asemamastansa vastaan. Näihin lausuntoihin ei Liettuan hallitus voi ilman muuta mukautua. Se keskustelu, joka Voldemaraksella oli "Segodnjan" edustajan kanssa ollut, koskee Voldemaraksen mukaan Balodista vain Latvian lähettiläänä Kaunaksessa. Mitään lähempää selityksiä ei Voldemaras tässä suhteessa tahtonut antaa.

Puolivirallinen "Lietuvos Aidas" julkaisi jo ennen tätä haastattelua /19/10/ laajan artikkelin, jossa se tyydytyksellä vastaanotti Ciolensin esiintymisen. Balodiksena olisi lehden mielestä pitänyt tietää miten arka tämä kysymys on Liettualle. Ellei hän ole osannut Liettuaan nähden noudattaa korrektaa poliittista linjaa, niin on hän, parhaimmassakin tapauksessa, tehnyt virheen ja siten saattanut jatkuvan oleskelunsa Kaunaksessa vaikeaksi. T.k. 22 p:nä "Lietuvos Aidas" omistaa asialle pääkirjoituksen.

Lehti esittää siinä Liettuan ja Latvian välisten suhteitten historiallisen kulun ja tulee siihen johtopäätökseen, että Latvian politiikka on aina ollut opportunistisesti puolalaisystävällistä. "Liettuan kansa" - sanoo lehti - "on aina osottanut ja osottaa edelleenkin myötätuntoisuutta Latvian kansaa kohtaan. Mutta nyt on muutamissa latvialaisissa lehdissä alettu puhua, että Latvia on luovuttanut Liettualle Polangenin ilman mitään kompensatiota. Meidän mielestämme ei latvialaisilla ole mitään syytä puhua oikeuksistaan Birutan vuoreen. Sanoisimme,

että Liettua voi paremmalla perusteella vaatia Latvialta Väinö-
linnaa, jonka vapauttaminen maksoi paljon verta Liettuan kan-
salle. Mutta me emme ollenkaan esitä tällaista vaatimusta, sil-
lä tiedämme hyvin että Latvialle kuuluvan on sille kuuluttava.
Tuntien veljellistä rakkautta Latvian kansaa kohtaan emme voi
kuitenkaan olla huomauttamatta, että eräät poliittiset viholli-
semme Latviassa eivät kulje niitä teitä, jotka johtavat ystä-
välliseen yhteiselämään. Heidän tienään on latvialaisten valtio-
miesten usein julistama opportunisti tai sitten selvä kallistuu-
minen puolalaisystävällisyyden puolelle. Näitä teitä kulki suuri
latvialainen valtiomies Meierovič, mutta sittemmin eivät kaikki
valtiomiehet ole häntä matkineet. Esim. Cielens käsitti muita
paremmin Baltianmaiden liiton merkityksen. Hän ymmärsi, ettei
Baltianvaltioille ole tarpeen orientoituminen Venäjään eikä Puo-
laan. Hra Balodis on nähtävästi halunnut olla toinen Meierovič.
Kun hra Balodis oli Kaunaksessa, oli hän, vaikka osaakin hyvin
puhua liettua, tunnetusti puolalaisen orientoinnin kannattaja.
Tämä kävi vielä enemmän selville kun hän tuli ulkoasiainmi-
nisteriksi. Kun Cielensin aikana puolalaiset esittivät latvia-
laisille Liettuan-klausuulin ottamista sopimukseen, niin Cielens
heti tiedusteli Liettuan hallituksen mielipidettä. Kaunaksessa
huomautettiin tällöin, että sellainen klausuuli voi vahingoittaa
Liettuan ja Latvian välisiä suhteita, ja Cielens otti tämän
Liettuan mielipiteen huomioon. Toisin suhtautuu tähän hra Balo-
dis."

Edelleen lehti tekee selkoa Balodiksen esiintymisestä
Kansainliitossa ja lausuu mielipiteensä että se on selitettä-
vissä hänen puolalaisystävällisten sympatioidensa perusteella.
"Hra Balodis itse" - kirjoittaa lehti - "ja hänen kannattajan-
sa puolustautuvat sillä, ettei hän muka puhunut Libaun-Romyn
rautatiestä eikä maininnut, ~~kuka~~ on syyppä liikenteen keskeyty-
miseen. Mutta kaikki tietävät, että tämän radan avaamisen har-
tain kannattaja on Puola, joka puhui siitä jo Köpenhaminassa
ja Lugaossa. Tämän hra Balodis tietää myös, ja tästä huoli-
matta hän on liittänyt vaatimuksensa Puolan vaatimukseen ja sa-
malla tumfustanut Vilnan alueen Puolalle kuuluvaksi. Tämäkö on

todellista puolueettomuutta Puolan ja Liettuan välisessä riidassa? Meistä näyttää, että erikoisesti tuuminatta voidaan sanoa puolalaisen orientoitumisen saaneen yliotteen puolueettomuudesta. Hra Balodiksella on tässä suhteessa ehkä erikoinen tarkoitus, nimittäin Puolan ja Latvian välisten neuvottelujen helpottaminen, mutta Liettuan yleinen mielipide ei voi pitää Balodiksen käyttäytymistä muuna kuin epäystävällisenä tekona, ja esittää kysymyksen hänen kutsumisestaan pois Kaunaksesta."

"Kun Voldemaras, - jatkaa "Lietuvos Aidas", - ilmoitti tämän Liettuan yleisen mielipiteen vaatimuksen Riian lehdistölle, niin prof. Voldemaraksen sanojen hiukan epätarkka esitys nostatti muutamissa latviolaisissa lehdissä suuren melun. Meidän mielestämme ei tähän ole mitään syytä: Liettuan hallitushan oli siksi korrekti, ettei avoimesti esittänyt tätä kysymystä ennen Saeima-vaaleja, koska ei tahtonut, että joku voisi pitää tätä esiintymistä Latvian sisäisiin asioihin sekaantumisena, eikä halunnut antaa aihetta vaalikiivoitukseen. Nyt "Pedeja Bridi" ja muut sille läheiset lehdet ilmoittavat, että Latvia ei lähete edustajaansa Kaunakseen, niin kauan kuin Voldemaras on Liettuan hallituksen johdossa. Meistä tuollainen julistus on sivistymättömän valtiollisen kasvattamattomuuden ja opportunistin tunnusmerkki. Sillä Liettuaahan ei kiinnosta Balodis ulkoasiainministerin ominaisuudessa ja se esittää vain kysymyksen hänen oleskelustaan Kaunaksessa Latvian edustajana. Ehkä Balodiksen nimityksessä tapahtui erehdys, niin että hänet nimitettiin Kaunakseen, sen sijaan että olisi nimitetty Varsovaan."

"Lietuvos Aidas" huomauttaa vielä, ettei "Segodnja" ollut aivan oikein tuonut esille Voldemaraksen sanoja, vaan puhunut Liettuan hallituksesta kun olisi pitänyt puhua yleisestä mielipiteestä. Tämän ohella "Lietuvos Aidas" kutsuu "Segodnjaa" Balodiksen puoliviralliseksi lehdeksi, ja kiinnittää erikoisesti huomiota siihen, että Balodikselle oli annettu tilaisuus tutustua Voldemaraksen haastatteluun ennen painatusta, kun taas Voldemaras ei ollut

stäänut nähdä Balodiksen vastausta. Lehti lausuu arvelun, että "Segodnja" ehkä oli inspiroitu vahingoittamaan Latvian ja Liettuan välisiä suhteita samalla parantaakseen Latvian ja Puolan suhteita, ja että tämä ehkä oli Puolan ja Latvian neuvottelujen yhteydessä oleva manööveri.

"Jos latvialaiset arvelevat, - lopettaa lehti, - ettei Baltian valtioiden yhtymällä ole heille mitään merkitystä, niin on heidän valtiomiestensä oltava varovaisempia eikä toimenpiteillään härsytettävä Liettuan yleistä mielipidettä."

"Segodnja" puolestaan torjui väitteen Voldemaraksen sanojen epätarkasta esittämisestä, huomauttaen samalla, että sitä monasti mainitaan juuri Voldemaraksen epäviralliseksi äänenkannattajaksi, joten sille pitäisi olla mahdollista samalla kertaa olla Balodiksenkin äänenkannattajana. Mikään "inspirointi" ei lehdessä kuitenkaan siis myöskään voi tulla kysymykseen. - Muut lehdet eivät vielä ole "Lietuvos Aidaksen" artikkeleita käsitelleet.

Voldemaraksen edellä selostetun haastattelun saattaisi ehkä tulkita pieneksi perääntymiseksi, mutta "Lietuvos Aidas" tekee taas kirjoituksellaan tämän vähäpätöisenkin lievittelyn kokonaan merkityksettömäksi. - Mitä Voldemaraksen henkilökohtaisesti tulee, niin tuskinpa häntä erikoisesti odotettiin saapuvaksi Latvian 10-vuotisjuhliin, mutta vielä ennen Kansainliiton kokousta saadettiin hänen tuloaan pitää mahdollisena. Liettuan puolelta oli annettu ymmärtää, että Liettua odottaa Latvialta jonkinlaista esiintymistä jollei Liettuan hyväksikään niinei ainakaan sitä vastaankaan. Vain tällä edellytyksellä saattaisi Liettua puolestaan osottaa ystävällisiä tunteitaan Latviaa kohtaan. Mutta nyt on Voldemaraksen saapuminen tietysti käynyt aivan mahdolltomaksi ja "ystävälliset tunteet" esiintynevät varsin viileässä muodossa.

Se "varovaisuus", jota "Lietuvos Aidas" kirjoituksensa lopussa Latvian valtiomiehiltä vaatii, merkitsisi itse asiassa jokseenkin ehdotonta Liettuan oikkuihin mukautumista. Huomautus Baltianvaltioiden yhtymästä tarkoittaa näin ollen tietysti vain sellaista yhtymää, josta Puola on suljettu pois. Kun Latviassa kuitenkin nykyisin ei olta-

ne taipuvaisia antamaan Liettuan määrät yhteistoiminnan ehtoja ja kun Liettua, jouduttuaan äskettäin tullisotaan Viron kanssa, epäilemättä viimeainitussakin maassa nauttii sangen vähäistä suosiota, niin ei voida ihmetellä, vaikkei Liettuan edellyttämälle "balttilaiselle yhteistyölle" tällä hetkellä erikoista merkitystä annettaisikaan.

V. a. Kivimäki.

5

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA: _____

V.a. Asiantuntijajärjestelmän raportti
Riika.

12/11 1928.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Riga, 12 p:nä marraskuuta 1928.

N:o 533.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 42/371/28		
16/11-28	52	L.M.
Ruotsi	UASTO	ASIA
5	C 16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä lähetän kunnioittaen
Königsbergin konferenssia
koskevan raportin.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvim-
mön kunnioituksen vakuutus.

H. Ahokas
V. a. asioinjohtaja.

K. Herra

Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

Helsinki.

Riga, 12 p:nä marraskuuta 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
No 42/871/20. 1928		
16/11-28	OS	Litt. /
RYPÄÄ	OSASTO	ASIA
5	C16.	

Königsbergin konferenssi.

3/XI - 7/XI.

Königsbergin äskeisen konferenssin vaiheista on lehdistö jo tehnyt yksityiskohtaisesti selkoa. Kun tällä konferenssilla, siihen nähden että se muodosti neuvottelujen yhden vaiheen päätekohtan, epäilemättä kuitenkin on suurempi merkitys kuin aikaisemmillä, on mielestäni syytä sitä vielä hiukan selostaa.

Oleskellessani Kaunaksessa lokakuun alussa, olivat kaikki konferenssiin nähden luonnollisesti odottavalla kannalla, mutta yleensä tunnuttiin arvelevan, ettei mitään mainittavia tuloksia saavuteta. Mutta samalla katsottiin, että Liettua on Kansainliiton syyskuun istunnossa saavuttanut jonkinlaisen moraalisen voiton, joten puolalaisilta ehkä saattaisi odottaa suurempaa myöntyväisyyttä. Tämä ajatus esiintyi sitten myöhemmin hallituksen äänenkannattajassa "Lietuvos Aidas"essakin. Konferenssin mahdollisuuksista antoi Voldemaras lokakuun puolivälissä lehdistölle haastattelun, jossa hän m.m. lausui, ettei tulevan konferenssin mahdollinen tuloksettomuus suinkaan riipu liettualaisista vaan puolalaisista. Liettua pysyy entisellä kannallaan, jonka koko Eurooppa hyvin tuntee. Liettua on vakuutettu vaatimustensa oikeudenmukaisuudesta, mutta se ei estä sitä astumasta sovittelujen tielle, olettaen että vastapuolikin lähete tälle samalle tielle.

Puolan ulkoasiainministeriön itäisen osaston johtaja Holuvko taas lausui täällä käydessään viime kuun loppupuolella, että Puola on myöntyväisyydessään mennyt äärimmäisyyteen saakka eikä enää voi tässä suhteessa mitään tehdä. Ratkaiseva sana jää niin ollen Liettualle.

Voldemaras lausui myös edellämäinitussa haastattelussaan

että Liettuan valtuuskunta lähtee Königsbergiin kokoonpanol-
taan samana kuin aikaisemminkin, mutta tämä ilmoitus ei kuitenkaan
pitänyt paikkaansa, sillä Königsbergiin saapui myöskin sota-
ministeri Daugantas, joka äskettäin oli oleskellut Ranskassa
ja Englannissa. Hänen saapumisensa herätti erikoista huomiota.
Eräillä tahoilla arveltiin, että sen tarkoituksena oli osoit-
taa Liettuan hallituksen ja armeijan olevan täysin solidaari-
sia. Sen lisäksi oli Liettuan valtuuskunnassa uutena jäsenenä
Liettuan sähkölennätintoimiston /"Eltan"/ uusi johtaja, joka
aikaisemmin oli ollut lakkautetun oppositiolehden "Ritas" in toi-
mittejana. Hänen toiminnalleen lehdistön suhteiden järjestäjä-
nä antavat tšekkiläiset lehdet täyden tunnustuksen. - Puolan
valtuuskunnassa oli uutena jäsenenä Berlinin-lähettiläs Knoll.

Konferenssi käsitteli, kuten tunnettua, kolmen aikaisem-
massa konferenssissa asetetun komission töitä. Näistä Berlinin-
komissio, joka oli käsitellyt paikallisen liikenteen järjestä-
mistä, oli ainoa, joka oli päässyt tulokseen. Sitä vastoin ei
Varsovan - komissio, jonka käsiteltävänä oli ollut taloudelli-
set ja liikennekysymykset, ollut yhdessäkään kohdassa päässyt
yksimielisyyteen. Kolmannen, Kaunaksen - komission kohtalo oli
vielä surullisempi: se ei edes ollut voinut sopia konferenssil-
le esitettävästä raportista. /Sen tehtävänä oli ollut vahin-
gonkorvausvaatimusten käsitteleminen./ Viimeksimainitun epäonnistu-
misen katsottiin johtuneen Varsovan - komission töiden tulokset-
tomuudesta, mistä taas molemmat puolet syyttivät toisiaan. Za-
leskin ehdotuksesta siirrettiin Varsovan - komission käsittele-
mät kysymykset uudelle komissiolle, johon kuuluivat Zaleski ja
Voldemaras sekä molemmat Varsovan - komission puheenjohtajat. Vol-
demaraksen esityksestä tämä komissio sai tehtäväkseen myöskin
Kaunaksen - komission töiden tutkimisen. - Mutta tämän uuden
komission työ osottautui yhtä tuloksettomaksi kuin entistenkin.
Puolan valtuuskunta ei millään ehdolla luopunut perusvaatimuk-
sestaan, nim. välittömän liikenneyhteyden järjestämisestä, ja
Liettuan valtuuskunta taas ei katsonut nykyisten olosuhteiden
vallitessa voivansa tähän vaatimukseen suostua. Zaleskin ilmoitus,

että Puola on valmis liittämään Liettuan kanssa tehtäviin sopimuksiin erityisen klausulin, jonka mukaan sopimuksen allekirjoittaminen ei merkitse Liettuan luopumista vaatimuksistaan Vilnan-alueeseen nähden, ei ollenkaan tyydyttänyt liettualaisia. Heidän mielestään se ei antanut Liettualle mitään positiivista, vaan oli, kuten Voldemaras myöhemmin lausui, samanarvoinen kuin tuhannen vuoden kuluttua lunastettava vekseli. - Komission salaisessa istunnossa esitettiin sitten Liettuan puolelta ehdotus, että Puola järjestäisi Vilnan-alueelle erityisen kansainvälisen kontrollin alaisen hallinnon, siinä tapauksessa, että Liettua suostuu allekirjoittamaan yhdysliikennesopimuksen. Puolan valtuuskunta kuitenkin torjui tämän ehdotuksen Puolan sisäisiin asioihin sekaantumisena. Siihen nähden, että lopullisesti kävi selville olevan mahdotonta päästä yksimielisyyteen kardinaalikysymyksistä, Liettuan valtuuskunta ehdotti ryhdyttäväksi neuvotteluihin ei-poliittisten kysymysten, ensi sijassa tavaravaihdon ja Memel-joen lauttauksen järjestämisestä. Päätettiinkin koettaa ratkaista kysymys tavaravaihdosta välittömällä neuvotteluilla Puolan ja Liettuan kauppaministeriöjen kesken. /Myöhemmin ilmoituksen mukaan neuvotteluja kuitenkin tulnaisiin käymään ulkoasiainministeriöjen välillä/. Memelin lauttaukseen nähden puolalaiset sitävastoin asettuivat sille kannalle, että sitä voitaisiin käsitellä vain rautatieyhdysliikennekysymyksen yhteydessä.

Loppuistunnossa t.k. 7 p:nä allekirjoitettiin paikallisliikennettä koskeva sopimus. Sitten molempien valtuuskuntien puheenjohtajat pitivät loppupuheet. Voldemaras tapansa mukaan esitti laajan toista tuntia kestäneen lausunnon, käsitellen pääasiassa puolalais-liettualaisen ristiriidan vaiheita. Zaleski taas puheessaan valitti nykyistä asiaintilaa ja sanoi, että jos onnistuttaisiin luomaan enemmän tai vähemmän ystävälliset suhteet näiden kahden valtion välille, niin se merkitsisi suurta saavutusta Itä-Europan poliittisten ja taloudellisten olojen lujittamisen alalla. Mutta konferenssin työhön nähden hän oli sitä mieltä, ettei mitään oleellisia tuloksia oltu saavutettu. Kan-

sainliiton Neuvoston joulukuuristunnolle ei voida mitään esittää, lukuunottamatta vähämerkityksellistä rajaliikenne-sopimusta. Zaleski ei kuitenkaan tahtonut olla sitä mieltä, että Puolan ja Liettuan suhteet ainaseksi jäisivät epänormaaleiksi, vaan sanoi uskovansa, että Liettuan kansaan yhä syvemmälle juurtuu vakaumus, että Puola kaikesta sydämestään haluaa nähdä Liettuan riippumattomana ja kukoistavana. Jos Liettuan hallitus haluaisi ryhtyä neuvotteluihin sellaisella pohjalla, joka jossain määrin takaisi positiivisiin tuloksiin pääsemisen, tekisi Puolan hallitus, aikaisemmista pettymyksistä huolimatta, kaikkensa saadakseen normaaliset suhteet aikaan. - Voldemaras vastasi vielä tähän, ilmoittaen ettei hän voi katsoa konferenssin kokonaan epäonnistuneen. Hän painosti, että Liettuan kanta Vilnan kysymyksessä pysy entisellään, mutta lausui myös toivovansa Puolan ja Liettuan välisten suhteitten edelleen paranevan.

Zaleskin ja Voldemaraksen käsitykset konferenssin tuloksesta erosivat siis toisistaan huomattavasti. Puolan taholta oli sitäpaitsi jo aikaisemmin huomautettu, että nyt ei jäisi muuta jäljelle kuin pyytää Kansainliittoa päätöksensä mukaisesti nimittämään asiantuntija-komission, jonka olisi selvitettävä tilanne. Königsbergissä antamassaan haastattelussa Zaleski vielä huomautti, että tulokset eivät missään tapauksessa ole Kansainliiton Neuvoston odotusten mukaiset, joten Neuvosto nimittänee eri kysymyksiä, kuten rautatieliikennettä, sisävesistö-laivakulkua, postia, lennätinliikennettä j.n.e., varten asiantuntijoita, joiden on annettava selostuksia asiaintilasta, sekä laadittava käytännöllisiä ehdotuksia vaikeuksien voittamiseksi. Mutta näiden asiantuntijoiden työn tulokset voisivat ennättää Neuvostolle aikaisintaan maaliskuussa, joten mitään päätöksiä ei sitä ennen olisi odotettavissa. Mihin toimenpiteisiin Neuvosto voisi ryhtyä, ellei toinen tai kumpainenkaan riitapuolista hyväksis sen päätöksiä, ei Zaleski voinut sanoa. Hän tulisi kuitenkin tekemään voitavansa, jotta vaatimukset pysyisivät määrättyissä rajoissa, jotka molemmat asianosaiset voisivat hyväksyä.

Liettua taas ei suinkaan pidä Kansainliiton asiaan se-

kaantumista suotavana. Voldemaras lausui jo Königsbergissä lehdistön edustajille, että asiantuntijoiden saapuminen riippuu siitä, millaiset valtuudet ja tehtävät heillä tulee olemaan, ja myöhemmin Kaunaksessa antamassaan haastattelussa hän vielä painosti, että asiantuntijat voivat ottaa riitakysymyksen käsiteltäväkseen vain siinä tapauksessa, että molemmat valtiot antavat suostumuksensa siihen. Sen lisäksi Voldemaras on lausunut, että Kansainliiton on nyt otettava huomioon, että sodanvaaran edellytys, joka on ollut nykyisten neuvottelujen ja puolalais-liettualaisen konfliktin Kansainliitossa käsittelyn lähtökohtana, on nyttemmin rauennut, joten Kansainliitolle jää vain kummankin valtion suostumuksella toimivan valvojan ja välittäjän tehtävä. - "Lietuvos Aidas" kirjoittaa tästä kysymyksestä t.k. 8 päiväisessä pääkirjoituksessaan jokseenkin samaan tapaan, lausuen m.m. seuraavaa:

"Nousee kysymys, mitä nyt seuraa. Onhan tunnettua, että Kansainliiton Neuvoston joulukuun istunnossa on annettava selostus neuvottelujen tuloksista. Ja niin nousee kysymys, miten Kansainliitto suhtautuu tähän, mitä johtopäätöksiä se tekee, mihin toimenpiteisiin se katsoo välttämättömäksi ryhtyä. Monet, etenkin puolalaiset, arvelevat, että Kansainliitto, tunnustettuun neuvottelut tuloksettomiksi, nimittää asiantuntija-komission. Meistä näyttää, ettei Kansainliitolla ole tähän aihetta, sillä antoihan Königsberg kuitenkin joitakin tuloksia, ja tietä jatkui neuvotteluihin ei ole katkaistu. Kailille on selvää, että Kelloggin sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen ei ole syytä sodanvaaran syntymiseen. Jos meillä onkin löytynyt sellaisia haaveilijoita, niin tavallinen poliittinen ja sotilaallinen järki on haihduttanut sellaiset haaveilut kuten unen. Mitä puolalaisiin tulee, niin ovat he juhlallisesti luvanneet säilyttää Liettuan koskemattomuuden. He ovat myös allekirjoittaneet Kelloggin sopimuksen ja heitä sitovat vielä muutkin poliittiset motiivit, eivätkä he senvuoksi uskaltaisi, vaikka haluaisivatkin, hyökätä Liettuan kimppuun. Täten Kansainliiton asema rauhan säilyttäjänä liettualais-puolalaisessa kysymyksessä käy nyttemmin huo-

mattavasti helpommaksi. Kansainliitto ei saa alentaa tässä asiassa arvovaltaansa. Sekaantumalla liian kiihkeästi kahden jäsenensä väliseen ristiriitaan se helposti voi kadottaa puolueettomuutensa spondeihin, varsinkin silloin, kun ristiriita jatkuvasti pysyy yhtä kiivaana. Kansainliiton päätös, menköön se suuntaan tai toiseen, ei kuitenkaan tyydytä kumpaakaan riitapuolta.

Kuinka sitten käy? Ei suinkaan Kansainliitto ryhdy sota-toimenpiteisiin jompaakumpaa riitapuolta vastaan? Täten on mahdollista, että Kansainliiton Neuvoston joulukuun-kokouksessa kysymys liettualais-puolalaisesta ristiriidasta, joka jo nytkin on kylliksi ikävystyttänyt itse Kansainliittoa, päätetään päiväjärjestyksestä, minkä ohella Kansainliitto kehottaa riitapuolia vaikkapa vähässäkin määrin löytämään modus vivendia."

Mitä konferenssin näkyvään tulokseen, s.o. rajaliikennesopimukseen tulee, ovat molemmat puolet arvostelleet senkin merkitystä eri tavalla. Voldemaras on huomauttanut, että jos 400 kilometriä pitkän "hallinnollisen linjan" molemmin puolin asuvat henkilöt voivat nyt helpotuksesta huohtaa, on sitä jo pidettävä suurena saavutuksena. Tähän asti ovat liettualaiset puhuneet "demarkatio-linjasta", puolalaiset taas "rajasta." Nyt sovittiin uudesta nimityksestä - "hallinnollinen linja" - mitä seikkaa Voldemaras pitää myönnytyksenä puolalaisten taholta. Puolan taholta taas on tyydytyksellä todettu, että Liettua nyt on luopunut periaatteestaan olla tekemättä sopimuksia Puolan kanssa. Voldemaras on kuitenkin kiirehtinyt tämän johdosta huomauttamaan, että jokainen sopimus, joka edistää Vilnan palauttamista, on Liettualle tervetullut, ja että kys. oleva sopimus on juuri sitä laatua. Jos tarkastelee sopimuksen sisältöä /oheenliitän siitä selostuksen, Liite 1./, on kuitenkin vaikeata ymmärtää, mikä sen kohdista olisi omiaan edistämään Vilnan palauttamista.

Tosiasiana täytyneekin pitää, että Liettua on tällä kertaa tehnyt muutamia myönnytyksiä. Rajaliikennesopimusta voitaneen pitää yhtenä. Tavaravaihdon järjestämistä, josta neuvotteluja päätettiin jatkaa, ovat puolalaiset myös jo käynnin toivoneet.

Liettuaanhan saapuu suuret määrät /n. 160 milj. Smk. arvosta/ puolalaisia tavaroita, osaksi salakuljetusteitä, osaksi Latvian ja Saksan kautta, ja nykyinen järjestelmä vain turhanpäiten kallistuttaa niiden hintoja. Periaatteelliseksi myönnytykseksi - vaikkakin se jäi vain ehdotukseksi - on erällä tahoilla myös katsottu liettualaisten ehdotusta kansainvälisen kontrollin alaisen hallinnon järjestämiseksi Vilnan-alueelle. Eräät lehdet, m.m. meikäläisetkin, ovat sanoneet tämän vaatimuksen aiheuttaneen neuvottelujen tuloksettomuuden. Näin ei kuitenkaan liene ollut asianlaita. Puolalaisten luonnollisesti oli mahdotonta tällaista vaatimusta hyväksyä. Liettuan puolelta tämä kuitenkin oli ensimmäinen kerta, jolloin nimenomaisen Vilnan takaisinluovuttamisvaatimuksen sijasta esitettiin toisensivältöinen ehdotus. Liettuan tšekiläinen lähetystösihteeri lausui minulle, että hänen nähdäkseen tämä ehdotus merkitsee sovittelupolitiikan tielle astumista. Tälle lausunnolle on mielestäni annettava sitäkin suurempi merkitys, kun hän puheissaan yleensä on saagen varovainen. - Eräs amerikalainen diplomaatti, joka on jo aikaisemmilta ajoilta sekä Smetonan että Voldemaraksen henkilökohtainen ystävä ja nykyisinkin seurustelee tuttavallisesti heidän kanssaan, on myös luottamuksellisesti ker-tonut erälle virkaveljelleni, että hänen käsittääkseen Liettuan nykyiset vallanpitäjät alkavat katsoa maan yhtenäistytymistyön jo edistyneen niin pitkälle, että kenties vähitellen voitaisiin pyrkiä Puolan kanssa normaalsiin suhteisiin. Liettua ei tietenkään lakkaisi vaatimasta Vilnaa, se järjestäisi edelleenkin surujuhlia $\frac{1}{2}$ sen menettämisen johdosta, siis kuten Ranska aikoi-naan Elsass-Lothringeniin nähden. - Liettuassahan tuskin mikään hallitus voisi pysyä pystyssä, jos se nimenomaan luopuisi Vilnas-ta. - Mutta samoin kuin Ranska voittajansa kanssa solmisi ?

7

Voinen sivumennen mainita, että jotkut diplomaatit ovat katsoneet tämänsyksyisten suurten surujuhlien järjestämisen tarkoituksena itse asiassa olleen valmistaa mieliä vähitellen tottumaan pitämään Vilnaa lopullisesti menetettynä. Ne räikeäsisältöiset julistukset, joita Kau-naksessa näin lokakuussa - matkustin sieltä pari päivää ennen kys.ole-via juhlia - eivät mielestäni kuitenkaan olleet omiaan tätä käsitystä tukemaan.

Liite 1. rap. 12/11-28 Riista

Ce)

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 42/371 A. D. 1928		
16/11-28	PS 1.	LM.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

Selostus

Liettuan ja Puolan välisestä, 7/KI -28 allekirjoitetusta

paikallisliikennettä koskevasta sopimuksesta.

1 §. Sopimuspuolet selittävät suostuvansa antamaan hallinnollisen linjan jakamien tilojen omistajien tai hoitajien työskennellä tilojen eri osilla. Tämä määräys koskee henkilöitä, joiden tilat hallinnollinen linja erottaa niistä talousrakennuksista, joiden kanssa ne muodostavat kokonaisuuden.

2 §. Kys. oleville omistajille ja hoitajille sekä heidän perheenjäsenilleen ja työläisille annetaan lupia hallintolinjan yli kulkemista varten. Alaikäiset saavat kulkea linjan yli määrätyillä ehdoilla täysikasvuisten kanssa.

3 §:ssä määritellään lupakirjojen muoto.

4 § säättää, mitkä viranomaiset voivat lupia antaa.

5 §. Luvat oikeuttavat haltijansa kulkemaan hallintolinjan yli mistä heille on mukavinta; he saavat maanviljelystöitä varten jäädä koko päiväksi hallintolinjan toiselle puolen. - Samalla määritellään mihin vuorokauden aikaan ylikulku on sallittu.

6 §:n mukaan annetaan luvat 6 kuukaudeksi.

7 §. Lunastus lupakirjoista on Liettuan puolella 1 lit ja Puolan puolella 1 zloty. Muita maksuja ei kanneta.

8 § antaa ylikulkijoille oikeuden ilman erikoista maksua ottaa mukaansa talousesineitä ja karjaa, kuitenkin sillä ehdolla, että ne myöhemmin tuodaan takaisin; samoin on sallittu kivien, hiekan, saven y.m.s., lannoitusaineiden, siemenviljan ja kalastusvehkeiden kuljetus.

9 §:n mukaan voidaan elintarpeita ottaa mukaan yhtä päivää varten. Poikkeuksena ovat monopolisoidut tuotteet.

10 § antaa mahdollisuuden tarpeen vaatiessa hankkia vielä erikoishapotuksia.

11 §. säättää, että paikallisviranomaisten toimeksi annetaan sattuvien vaikeuksien järjestäminen.

12 §:n mukaan sopimuspuolet pidättävät itselleen oikeuden

ryhtyä tarpeen vaatiessa terveydenhoidollisiin turvatoimenpiteisiin.

13 §:ssä säädetään, että tämän sopimuksen täytäntöönpanoa varten tarpeelliset viranomaiset asetetaan myöhemmin toimeensa.

14 §. Sopimus astuu voimaan 15 päivän kuluttua ratifioimisasiakirjojen vaihtamisesta ja on voimassa, kunnes se irtisanotaan, jota varten on määrätty 3 kuukauden aika.

21

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

V.a. Asiamiehittäjä Ahokkaan raportti.

Ruoka

4/12 1928.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 556.

Riiika, joulukuun 4 p:nä 1928.

44 372 lal. 28
10/12-28

5 C16

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisen lähetän kunnioittaen
(100. Latvia) Latvian nutta hallitusta
koskevan raporttini.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän
kunnioitukseni vakuutus.

W. Thokas
V.a. asianhoitaja.

K. Herra Ulkoasiainministeri

Hj. J. Procopé,
Helsinki.

Riika, 4 p:nä joulukuuta 1928.

44/372/1013		
10/12-28		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16.	

Latvian uusi hallitus.

Pitkällisten neuvottelujen jälkeen Latviaan vihdoin on saatu uusi hallitus. Sen muodostaminen kesti paljon kauemmin kuin mitä alunperin oli luultu. Heti vaalien jälkeen pidettiin nimittäin selvänä, että porvarillinen hallitus olisi ainoa mahdollinen. Parlamenttaarisen käytännön mukaisesti presidentti kuitenkin marraskuun 7 p:nä ensiksi pyysi suurinta puoluetta, sosialidemokraatteja, koettamaan muodostaa hallitus. Arveltiin, että sosialidemokraatit suhtautuisivat tähän tehtävään aivan muodollisesti ja ilmoittaisivat parin päivän perästä luopuvansa siitä. Mutta he laativatkin yksityiskohtaisen ohjelman ja neuvottelivat viikon verran keskustapuolueitten kanssa. Ohjelma oli tällä kertaa kuitenkin laadittu aivan toiseen tapaan kuin pari vuotta sitten, jolloin sosialidemokraatit astuivat hallitukseen. Silloin tekivät laajoja myönnytyksiä, niin että ohjelma lopuksi varsin vähän erosi porvarillisten hallitusten ohjelmista. Mutta nyt, kun sosialidemokraattien oli otettava huomioon kommunistien olemassaolo, oli se laadittava niin, ettei tämä äärimmäinen vasemmistokaan voisi sanoa, että sosialidemokraatit eivät puolusta köyhälistön etuja; samalla tietenkin oli pidettävä silmällä, etteivät porvarit voisi väittää sosialidemokraattien joutuneen kommunistien talutusnuoraan. Suunnilleen viikon kuluttua heidän kuitenkin täytyi ilmoittaa epäonnistuneensa, jolloin presidentti kääntyi toiseksi suurimman ryhmän, talonpoikaisliiton, puoleen. Arveltiin kysymyksen nyt verrattain nopeasti ratkeavan, mutta aikaa kului kuitenkin kolmisen viikkoa, ennenkuin hallitus saatiin valmiiksi. Ohjelmasta päästiin verrattain pian yksimielisyyteen, mutta henkilökysymysten suhteen esiintyi paljon vaike-

uksia. Demokraattinen keskus olisi edelleen halunnut pitää pääministerin paikan omissa käsissään, ja muidenkin puolueiden taholta esitettiin epäilyksiä talonpoikaisliiton pääministeriendokasta C e l m i n s i ä vastaan. Lopulta hänen kuitenkin, kun kymmenen ministerin ja yhden äänioikeutetun apulaisministerin paikan lisäksi oli vielä neljä "teknillisen" apulaisministerin tointa käytettävissä, onnistui tyydyttää kaikkien hallituskokoomukseen aiottujen ryhmien vaatimukset, niin että hallitus marraskuun 30 p:nä saattoi esittää ohjelmansa eduskunnalle. Sosialistien ja varsinkin kommunistien taholta sitä vastaan hyökättiin kiihkaasti. Sosialistit selittivät, etteivät he ainoastaan voi olla luottamatta nykyiseen hallitukseen, vaan aikovat he keskeytymättä taistella sitä vastaan, ja kommunistien puheisiin sisältyi suoranaisia uhkauksiakin. Äänestyksen tulos oli, että luottamuslauseen puolesta äänesti 54 edustajaa ja sitä vastaan 40. Hallituksen kannattajista oli sitäpaitsi 3 poissa.

Nykyisen hallitusyhtymän kokoonpano on siinä suhteessa huomattava, että se käsittää kaikki latvialaiset porvaripuolueet, kansallisesta blokista oikealla Trasunin ryhmään vasemmalla. Sen ulkopuolelle on jäänyt vain kaksi yksinäistä latvialaista (prof. Balodis ja Vinters) sekä viisi vähemmistökansallisuuksien (venäläisten ja juutalaisten) edustajaa. Näin laajaa porvarillista hallitusyhtymää ei aikaisemmin ole ollut. Se on edellistä (Jurashevskin) yhtymää laajempi siinä suhteessa, että kolme edustajaa käsittävä Trasunin ryhmä (Latgalen radikaaleja) on nyt myös mukana. Tähän asti tuo ryhmä on jyrkästi kieltäytynyt yhteistoinnista kansallisen blokin kanssa.

Uuden hallituksen pääministeri Hugo Celmins on syntynyt 1877, valmistunut v. 1903 agronomiksi Riiaassa. V.v. 1920-1921 oli hän Ulmaniksen hallituksessa maatalousministerinä, v.v. 1921-1923 Meierovicin hallituksessa maatalousministerin apulaisena. 1923 hän oli opetusministerinä ja muodosti joulukuussa

1924 oman hallituksensa, jonka toimintakausi kesti joulukuuhun 1925. Celminē kuuluu talonpoikaisliiton maltilliseen sivustaan; joka kerta kun on puhuttu opposition syntymisestä tässä suhteessa, on hänen nimensä mainittu ensimmäisenä. Poliittisessa suhteessa hän kuitenkin on pikemminkin vaatimaton kuin aggressiivinen henkilö ja hänen aikaisemman hallituksensa aikana ei esiintynyt mitään tärkeitä eikä huomiotaherättäviä ilmiöitä.

Sisäasiainministeri, eversti D.E. Laiminē, (talonpoikaisliitto) on myös ollut jo useita kertoja v:sta 1919 alkaen hallituksessa. Sisäministerinä oli hän ensimmäisen kerran v. 1924 ja sittemmin taas Jurashevskin hallituksessa.

Ulkoasiainministeri Balodis (s. 1880) edustaa hallituksessa lähinnä keskuspuolueiden yhtymää. Hän on aikaisemmin toiminut Venäjällä ranskankielen opettajana. Vasta v. 1920 hän palasi Latviaan ja astui ulkoasiainministeriön palvelukseen. V. 1924 nimitettiin hänet lähettilääksi Kaunakseen, josta hänet tämän vuoden alussa kutsuttiin ulkoasiainministeriksi.

Raha-asiainministeri Petrevic (synt. 1882) on harjoittanut sekä kaupallisia että lainopillisia opintoja ja toiminut viime aikoina asianajajana Libaussa. V. 1926 hän oli oikeusministerinä. Kansallisen blokin edustaja.

Oikeusministeri, parooni v. Düsterlohe (s. 1869) on hallituksen saksalainen jäsen, samoinkuin edeltäjänsäkin, min. Magnus. Hän on toiminut lakikodifioimisen alalla 26 vuotta Venäjällä ja 1918 jälkeen myöskin Latviassa.

Sotaministeri Ozols (kans.blokki) on ammatiltaan asianajaja (Moskovan lähettilään veli). Latviaan palattuaan oli hän ensiksi syyttäjäviraston palveluksessa, sittemmin sotaministeriön lainopillisena neuvonantajana. Viime aikoina on hän kuitenkin vetäytynyt harjoittamaan yksityis-praktiikkaa.

Maatalousministeri Alberings (s. 1876) on näytellyt huomattavaa osaa Latvian poliittisessa elämässä. Hän on ollut edustajana kaikissa kolmessa eduskunnassa ja koko ajan maatalousvaliokunnan puheenjohtajana. V. 1926 hän oli talonpoikaisliittohallituksen pääministerinä.

Opetusministeri E. Ziemels (s. 1880) edustaa uutisviljelijäin ryhmää ja on ammatiltaan rakennusinsinööri. V. 1919 hän astui kulkulaitosministeriön palvelukseen ja tuli v. 1922 insinööritieteellisen tiedekunnan dekaaniksi. Ulmaniksen hallitukseen hän kuului opetusministerinä.

Sosiaaliministeri Rubuls (s. 1872) on aluksi toiminut apteekki-, sittemmin sanomalehtialalla. Hän on jo kaksi kertaa aikaisemminkin ollut sosialiministerinä, viimeksi Jurashevskin hallituksessa. Kuuluu Latgalen talonpoikaispuolueeseen.

Kulkulaitosministeri Osolinš (demokraattinen keskus) on nuoruudesta pitäen toiminut teknillis-käytännöllisellä alalla. Latvian itsenäisyyden aikana hän on ollut valtiokontrollin ja sittemmin sosialiministeriön palveluksessa. Jurashevskin hallituksessa hän myöskin oli kulkulaitosministerinä. *H*

Selostus hallituksen ohjelmasta seuraa mukana erityisenä liitteenä /Liite I/. Vaikka hallituksen tunnustukseensa vallitsevan pula-ajan johdosta onkin "maatalouden pelastaminen" ja vaikka talonpoikaisliitto onkin sen johdossa, ei kaupan eikä teollisuuden kuitenkaan tarvitse pelätä, että niiden edut laiminlyötäisiin, kun valtiovarainministeriön johto on Arved Bergsin puolueen jäsenen käsissä. - Kansallinen blokki oli maun ehdottomasti vaatinut tätä salkkua, sillä se oli jo pitkän aikaa ollut tyytymättömän talonpoikaisliiton finanssipolitiikkaan, vaikkakaan ei vaalien aikana tahtonut hyökätä sitä vastaan, jotteivät sosialistit saisi vettä myllyynsä. - Bergs, jonka puolueella on toinenkin

Melkein kaikki hallituksen jäsenet ovat siis ennenkin olleet mukana hallitustentävissä, mutta puolueiden huomattavimmat johtomiehet, kuten esim. Ulmanis, Klivē, Bergs, Reinhardt, Ranzan, Blodnieks, Trasun ja Breiks, ovat kuitenkin jääneet syrjään. "Segodnja" onkin tämän johdosta kysynyt, merkitseekö tämä puoluejohtajien vapaaehtoista luopumista, vai olisiko kysymyksessä pelko niitä erittäin vaikeita ja vastuunalaisia tehtäviä kohtaan, joita hallituksella heti alusta alkaen on edessään.

Maatalousministeri Alberings (s. 1876) on näytellyt huomattavaa osaa Latvian poliittisessa elämässä. Hän on ollut edustajana kaikissa kolmessa eduskunnassa ja koko ajan maatalousvaliokunnan puheenjohtajana. V. 1926 hän oli talonpoikaisliittohallituksen pääministerinä.

Opetusministeri E. Ziemels (s. 1880) edustaa uutisviljelijäin ryhmää ja on ammatiltaan rakennusinsinööri. V. 1919 hän astui kulkulaitosministeriön palvelukseen ja tuli v. 1922 insinööritieteellisen tiedekunnan dekaaniksi. Ulmaniksen hallitukseen hän kuului opetusministerinä.

Sosiaaliministeri Rubuls (s. 1872) on aluksi toiminut apteekki-, sittemmin sanomalehtialalla. Hän on jo kaksi kertaa aikaisemminkin ollut sosialiministerinä, viimeksi Jurashevskin hallituksessa. Kuuluu Latgalen talonpoikaispuolueeseen.

Kulkulaitosministeri Osolinä (demokraattinen keskus) on nuoruudesta pitäen toiminut teknillis-käytännöllisellä alalla. Latvian itsenäisyyden aikana hän on ollut valtiokontrollin ja sittemmin sosialiministeriön palveluksessa. Jurashevskin hallituksessa hän myöskin oli kulkulaitosministerinä. 1/2

Selostus hallituksen ohjelmasta seuraa mukana erityisenä liitteenä /Liite I/. Vaikka hallituksen tunnustukseena vallitsevan pula-ajan johdosta onkin "maatalouden pelastaminen" ja vaikka talonpoikaisliitto onkin sen johdossa, ei kaupan eikä teollisuuden kuitenkään tarvinne pelätä, että niiden edut laiminlyötäisiin, kun valtiovarainministeriön johto on Arved Bergsin puolusen jäsenen käsissä. - Kansallinen blokki oli muuten ehdottomasti vaatinut tätä salkkua, sillä se oli jo pitkän aikaa ollut tyytymättömän talonpoikaisliiton finanssipolitiikkaan, vaikkakaan ei vaalien aikana tahtonut hyökätä sitä vastaan, jotteivät sosialistit saisi vettä myllyynsä. - Berge, jonka puolueella on toinenkin

17
Melkein kaikki hallituksen jäsenet ovat siis ennenkin olleet mukana hallitustehtävissä, mutta puolueiden huomattavimmat johtomiehet, kuten esim. Ulmanis, Klivē, Berge, Reinhardt, Ranzan, Blodnieks, Trasun ja Breiks, ovat kuitenkin jääneet syrjään. "Segodnja" onkin tämän johdosta kysynyt, merkitseekö tämä puoluejohtajien vapaaehtoisista luopumisista, vai olisiko kysymyksessä pelko niitä erittäin vaikeita ja vastuunalaisia tehtäviä kohtaan, joita hallituksella heti alusta alkaen on edessään.

tärkeä ministeripaikka, nim. sotaministerin, kirjoittaa "Latvis"-lehdessä puolueensa esenasta hallituksessa seuraavaan tapaan:

"Kansallinen blokki ei ole ilomielin ottanut raha-asiaiministeriön johtoa vastaan, sillä siltä tullaan jo lähitulevaisuudessa vaatimaan hyvin paljon varoja vaikean taloudellisen tilanteen korjaamiseksi, mutta käyttövarat ovat hyvinkin niukat. Kansallinen ~~blokki~~ ^{tahtoo} kuitenkin nähdä tämän tärkeän elimen lujissa ja varmoissa käsissä, jotta myönnettyt varat joutuvat oikeaan tarpeeseen. Missä ei ole mitään autettavaa, siellä ei sitä saa harjoittaa valtion laskunkaan. Siinä mielessä on järjestettävä kipeitä kysymyksiä, joita ei suinkaan ole vähän. Kansallinen blokki uskalttaa ottaa ratkaistavakseen kysymyksen ulkomaisesta lainastakin asiallisella ja vaikeiden olosuhteiden vaatimalla tavalla, lainasta, jonka ympäri on kielletty niin paljon salajuonia tulitikkustrustisopimuksen yhteydessä.

- Samaa on lausuttava sotaministeriöstä, jonka johdon on valvottava armeijan hengen ja voiman säilyttämistä. Kansallinen blokki ei valmista mitään hyökkäyksiä "demokraattisia vapauksia" eikä "työväestön saavutuksia vastaan", ellei niihin tahdota laskea anarkistisia mielivaltaisuuksia. Kansallinen blokki menee hallitukseen vakavassa mielessä, suorittaakseen rakentavaa työtä, jota se ei ole koskaan vieronut, kun tilaisuus siihen on ollut."

Ulkopolitiikkaan näiden ei uudelta hallitukselta liene muutosta odotettavissa. On huomattava, että ministeripaikkoja täytettäessä puolueet katsoivat tilanteen olevan sellaisen, ettei ulkopolitiikkaa ole jätettävä minkään yksityisen puolueen vaikutuksen alaiseksi, joten ulkoasiainministerin paikka täytettiin hallituspuolueiden yhteisen päätöksen perusteella. Toisin olisi asienlaita saattanut olla, jos esim. Bergs, kuten aluksi huhuttiin, olisi ottanut ulkoasiainministerin ~~XXXXXXXXXXXX~~ salkun itselleen.

Yleensä ollaan Latvian porvarillisissa piireissä uuteen hallitukseen tyytyväisiä. Latvian oloissa huomattava äänen enemmistö eduskunnassa saattaa mahdolliseksi katsoa sen voivan pysyä tavallista kauemmin vallassa. Kun hallituksella on 57 ääntä takanaan, voi se jossain määrin olla ottamatta huomioon pienten ryhmien separatistisia pyrkimyksiä. Yllätykset ovat tietenkin mahdolliset, esim. keskusblokki saattaisi jonkun vähemmistöryhmän kanssa aiheuttaa

6.

hallituspulan. Tiedetään nimittäin, että keskusblokki pohjaltaan on hieman tyytymätön, kun se ei ole tässä hallituksessa saavuttanut samanlaista asemaa kuin edellisissä. Syytä hallituspulaan on nyt kuitenkin vaikeampi keksiä, kun uusi hallitus on mahdollinen vain samalla perustalla, ja mahdolliset henkilövaihdokset XX voidaan järjestää ilman hallituspulaakin. V. semmistön taholta odotettava ankara oppositio toivottavasti vain sulattaa porvarilliset ryhmät yhä kiinteämmin yhteen. - Sosialidemokraattien piireissä on tosin esitetty suunnitelma valmistaa maaperää n. s. suurta kokoomusta varten, joka käsittäisi ryhmät sosialidemokraateista talonpoikaisliittoon saakka, ja on esiintynyt arveluita, että tällainen kokoomus voitaisiin jo vuoden tai puolentoista kuluttua saada aikaan. On tietenkin liian uskallettua väittää, että nykyinen hallitus pysyisi paikoillaan kaikki kolme vuotta, mutta toiselta puolen tuntuu todennäköiseltä, ettei mainittua suunnitelmaa vielä nykyisen eduskunnan aikana voida toteuttaa.

J. Ahokas
V. a. asioinnoitaja.

Lite I.

Lokakuun 30 p:nä hallitus esitti eduskunnalle seuraavan-
sisältöisen ohjelman:

U l k o p o l i t i i k a s s a a n hallitus aikoo lujit-
taa ja edelleen kehittää Latvian kansainvälisiä suhteita, tehdä
uusia taloudellisia sopimuksia, tukea rauhanpyrkimyksiä Itä-
Euroopassa ja aktiivisesti toimia Kansainliitossa. Hallitus pyr-
kii säilyttämään ja kiinteään taloudellisen ja sivistyksellisen
yhteistyön perustalla laajentamaan latvialais-virolaista liittoa
sekä kiinnittää erikoista huomiota kiinteitten ja ystävällisten
suhteitten syventämiseen myöskin Liettuan ja kaikkien muiden
Itämeren-valtioiden kanssa.

S i s ä p o l i t i i k a s s a a n hallitus kannattaa
lujaa hallintovaltaa, pyrkii lujittamaan kansalaisissa rauhan,
järjestyksen ja vaarattomuuden tunnetta ja taistelee säälimättä
valtionvastaisten ainesten rikollista toimintaa vastaan.

Hallitus huolehtii rajojen ankarasta vartioimisesta, mutta
helpottaa samalla mahdollisuuden mukaan, rajaseudun lojaalisten
asukasten liikennettä ja muita ehtoja, ja pitää myöskin kuolta
siitä, että armeijassa vallitsee isänmaallisuus ja valtiollinen
tietoisuus.

A g r a a r i k y s y m y k s e s s ä hallitus lupaa pyr-
kiä agraarireformin lopulliseen toteuttamiseen, kiirehtiä uu-
distilojen maakirjaan merkitsemistä ja Latgalen maanjakoa.
Toteuttaessaan maareformia hallitus tarmokkaasti suojelee ja
kannattaa yksityisomistusoikeuden periaatetta sekä uusien että
vanhojen omistajien tiloilla. Hallitus tahtoo budjetissa myön-
nettäväksi apurahoja ja huokeita lainoja sodan aikana hävitet-
tyjen maatilojen täydellistä kuntoonpanoa varten.

M a a t a l o u d e n suhteen hallitus esittää joukon toi-
menpiteitä tuottavaisuuden kohottamiseksi ja lupaa maanviljeli-
jölle edelleen huojistaa valtion luottoa, alentaa välityspro-

senttia ja sakkokorkoa sekä keskeyttää siementen hankkimista varten otettujen lainojen ulosoton yhdeksi vuodeksi.

Hallitus lupaa kiinnittää mitä suurinta huomiota sateitten, tulvien ja rakeiden tuottamien vaurioiden korjaamiseen, pitäen sitä tämän vuoden ensimmäisenä ja tärkeimpänä tehtävänä. Hallitus on sitä mieltä, että, mikäli valtion varat sallivat, on korvattava ne siemenet, jotka on käytetty sittemmin tuhoutuneisiin kylvöihin. Ensi kylvöjä varten on toimitettava siemenviljaa edullisilla ehdoilla; pahimmin kärsineille on annettava lisävustusta tai kuolettettava siemenlainat. Heidät on myös päästettävä suorittamasta valtio- ja kunnallisveroja, samalla kun vähemmän kärsineille on myönnettävä lykkäystä verojen suorituksessa. - Maapankin lainojen periminen kärsineiltä tiloilta ja uudistiloilta samoinkuin kauppahinnan ulosotto on lykättävä kolmeksi vuodeksi. - Hallitus pyrkii estämään karjan pääluvun vähentämistä ja järjestämään asianmukaiset hinnat myytävälle karjalle. Lieventääkseen hätää hallitus järjestää Maapankista lyhytaikaista maatalousluottoa. Kaikki nämä toimenpiteet toteutetaan kiireellisesti.

Hallitus lupaa edistää r a u t a t i e v e r k o n laajentamista kiinnittämällä tähän myöskin yksityistä pääomaa. Erikoista huomiota kiinnitetään maanteiden korjaukseen sekä uusien teiden ja viertoteiden rakentamiseen. Valtio ottaa osaa teiden korjaukseen ja kutsuu siihen myös kaikki muut väestöryhmittä. Tähän tarkoitukseen myönnettyistä varoista annetaan Latgalelle vastaava osa.

S o s i a a l i s e n l a i n s ä ä d ä n n ö n alalla hallitus aikoo edistää asuntojen rakentamista maataloustyöläisiä varten kiinnittääkseen heidät maahan. Sosiaalivakuutusta ja sairasapua koskevat lait saatetaan yhdenmukaisiksi. Hallitus aikoo julkaista eläkkeitä koskevan lain ja ottaa sairaskassojen

uudelleen järjestämisen yhteydessä huomioon vanhuus- ja työkyvyttömyysvakuutuksen.

Opetukseen, kulttuuriin ja kirkkoon hallitus lupaa kiinnittää erikoista huomiota, kasvattaa nuorisossa rakkautta isänmaahan ja työhön, kiinnittää vakavata huomiota uskonnonopetukseen kouluissa, laajentaa maatalous ja ammattikoulujen verkkoa, minkä ohella myöskin vähemmistöjen maatalouskouluja ja kansantaloja varten myönnetään tarpeelliset määrärahat. Latgalen kulttuuritarpeita varten annetaan vastaava osa Kulttuurirahaston määrärahoista. Hallitus jouduttaa koululain julkaisemista, noudattaen voimassaolevia vähemmistökansallisuksien kouluja koskevia säädöksiä. Hallitus tulee suhtautumaan suvaitsevaisesti uskontoa ja jumalanpalvelusta koskeviin kysymyksiin.

Oikeudenhoidon alalla hallitus laajentaa kunnallisten tuomioistuinten toimivaltaa, antaen niiden käsiteltäväksi m.m. perintöjutut.

Hallitus lupaa kaikilla aloilla noudattaa mitä suurinta säästävää isyyttä. Kaikki ylimääräisessä talousarviossa valtion rakennuksia varten myönnettyt menoerät supistetaan, paitsi niissä tapauksissa, jolloin työt voidaan suorittaa ulkomaisten lainojen kautta saaduilla varoilla. Tarpeettomat virastot likvidoitetaan, hallintokoneisto yksinkertaistutetaan ja byrokratismi hävitetään. Tässä tarkoituksessa hallitus laatii ehdotuksen valtionkontrollin uudestaan järjestämiseksi.

Finanssipolitiikan alalla hallitus lupaa lujasti säilyttää ja tukea latin kurssia. Latvian Pankin koneisto järjestetään uudelleen, jolloin neuvoston, hallituksen, tarkastuskomitean ja diskonttokomitean toimivalta tarkasti rajoitetaan. Luottolaitosten toiminta pidetään tarkan valvonnan alaisena. Verojärjestelmä yksinkertaistutetaan yhdistämällä samanlaatuiset verot. Budjetissa myönnettävien apurahojen tilalle otetaan vähitellen huokeat ja helposti saatavissa olevat lainat. Säästöpankeille myönnettävää luottoa lisätään ja ulkomaisille liikkeille annettavia tilauksia mikäli mahdollista vähennetään.